

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASELE A IX-A – A X-A

– CICLUL INFERIOR AL LICEULUI –

STUDIUL BIBLIC AL VECHIULUI TESTAMENT

[CURRICULUM DIFERENȚIAT]

FILIERA Vocațională

PROFIL TEOLAGIC

– CULTUL ORTODOX –

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 5085/ 30.09.2005

NOTA DE FUNDAMENTARE

privind elaborarea programelor școlare pentru clasele a IX-a și a X-a

Programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a, documente reglatoare componente ale curriculumului național au fost elaborate în conformitate cu:

- asumarea de către România a *Planului detaliat de lucru asupra obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa*, ratificat de Consiliul European de la Barcelona, în 2002, și a *Declarației miniștrilor europeni ai educației și formării profesionale și a Comisiei Europene cu privire la consolidarea cooperării europene în formarea profesională – „Declarația de la Copenhaga”*, convenită la Copenhaga în 2002;
- obiectivele actuale ale reformei învățământului din România vizând finalitățile, curriculumul și structura învățământului obligatoriu stabilite în conformitate cu prevederile Legii învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare și ale Legii nr. 268/2003 pentru modificarea Legii învățământului nr. 84/1995;
- nevoia de adaptare a curriculumului național la schimbările din structura învățământului preuniversitar: apartenența claselor a IX-a și a X-a deopotrivă la învățământul obligatoriu și la cel liceal;
- valorificarea experienței pozitive privind proiectarea curriculumului pentru învățământul liceal pornind de la competențe ca achiziții finale al învățării, prin care se asigură accentuarea dimensiunii acționale în formarea elevilor;
- rolul și statutul disciplinelor școlare, stabilite în planurile cadru de învățământ aprobate prin ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5723/ 23.12.2003.

Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a IX-a și a X-a pe componentele **trunchi comun** și **curriculum diferențiat** determină organizarea, la nivelul programei școlare, a ofertei educaționale centrale în competențe și conținuturi ale învățării prezentate distinct, pentru fiecare dintre aceste componente.

În aceste condiții, noile programe școlare pentru clasele a IX-a – a X-a au următoarea structură:

- **Notă de fundamentare**, elaborată în scopul prezentării relației dintre programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a și documentele de politică educațională și curriculară pe care acestea se fundamentează;
- **Notă de prezentare**, în care se detaliază rolul disciplinei de învățământ și statutul specific al acesteia în cadrul curriculumului național, precum și contribuția disciplinei de învățământ la cele opt domenii de competențe cheie stabilite la nivel european;
- **Competențe generale**, cu un nivel accentuat de complexitate, definite pe o disciplină de învățământ sau, după caz, pe o categorie de discipline de învățământ, pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul învățământului obligatoriu și/ sau pentru a orienta pregătirea de specialitate a acestora;
- **Valori și atitudini**, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul disciplinei, definite pentru învățământul liceal;
- **Competențe specifice – conținuturi**, nucleul funcțional al programei școlare, definit pentru fiecare an de studiu;
- **Sugestii metodologice**, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute în programele școlare.

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina *Studiul biblic al Vechiului Testament* se studiază în cadrul curriculumului diferențiat, profilul teologic, cultul ortodox, fiindu-i alocată 1 oră/săptămână atât la clasa a IX-a, cât și la clasa a X-a.

Studierea Vechiului Testament în învățământul de tip seminarial are ca scop formarea unei culturi teologice, necesare viitorilor slujitori ai Bisericii în misiunea lor pastorală, misionară și liturgică.

Prezenta programă propune integrarea cunoștințelor de Vechiul Testament în ansamblul învățăturilor teologice, ca bază de pornire pentru înțelegerea, respectarea și propovăduirea adevărului de credință. Prin parcurgerea conținuturilor propuse se urmărește formarea de competențe, valori și atitudini specifice, corelate cu necesitățile societății contemporane și cu cerințele reformei în învățământ.

Programa școlară de *Studiul biblic al Vechiului Testament* este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini;
- competențe specifice asociate cu conținuturile;
- conținuturi ale învățării;
- sugestii metodologice;
- sugestii bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice2. Evidențierea specificului cărților biblice, în scopul diferențierii acestora3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii omenirii4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală și liturgică

VALORI ȘI ATITUDINI

- Manifestarea bucuriei spirituale de a citi Sfânta Scriptură
- Disponibilitatea pentru descoperirea lucrării lui Dumnezeu în istoria mântuirii neamului omenesc
- Înțelegerea și respectul față de membrii altor confesiuni creștine și a altor religii
- Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanentei deveniri spirituale

CLASA A IX-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Aplicarea noțiunilor generale despre Sfânta Scriptură în descrierea cărților biblice	- Sfânta Scriptură: noțiuni introductive
1.2. Analizarea semnificațiilor dogmatice, morale și spirituale ale cărților biblice inspirate de Dumnezeu	- Inspirația divină
1.3. Sintetizarea elementelor de diferențiere a cărților biblice canonice de cele necanonice și apocrife	- Introducere în cărțile Vechiului Testament: canonul cărților Vechiului Testament; cărțile necanonice; cărțile apocrife

2. Evidențierea specificului cărților biblice, în scopul diferențierii acestora

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Identificarea specificului și a cuprinsului cărților biblice istorice, în scopul caracterizării acestora	- Cărțile istorice ale Vechiului Testament: Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii, Deuteronomul, Cartea Iona, Cartea Judecătorilor, Cartea Rut, Cărțile lui Samuel (I, II, III, IV Regi), Cărțile Cronicilor (I, II Paralipomena), Cartea I Ezdra, Cartea lui Neemia (II Ezdra), Cartea Esterei
2.2. Argumentarea valorii dogmatice, morale și spirituale a cărților biblice	

3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii omenirii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Valorificarea informațiilor despre limbile sacre și despre traduceri Sfintei Scripturi	- Limbile în care au fost scrise cărțile Vechiului Testament - Traducerile Sfintei Scripturi
3.2. Prezentarea evenimentelor biblice care au contribuit la istoria mântuirii omenirii și a semnificațiilor acestora	- Cărțile istorice ale Vechiului Testament: Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii, Deuteronomul, Cartea Iona, Cartea Judecătorilor, Cartea Rut, Cărțile lui Samuel (I, II, III, IV Regi), Cărțile Cronicilor (I, II Paralipomena), Cartea I Ezdra, Cartea lui Neemia (II Ezdra), Cartea Esterei

4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală și liturgică

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Organizarea de activități sociale și misionare, în conformitate cu modelele biblice studiate	- Cărțile istorice ale Vechiului Testament: Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii, Deuteronomul, Cartea Iona, Cartea Judecătorilor, Cartea Rut, Cărțile lui Samuel (I, II, III, IV Regi), Cărțile Cronicilor (I, II Paralipomena), Cartea I Ezdra, Cartea lui Neemia (II Ezdra), Cartea Esterei

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

1. Sfânta Scriptură: noțiuni introductive
2. Inspirația divină
3. Limbile în care au fost scrise cărțile Vechiului Testament.
4. Traducerile Sfintei Scripturi
5. Introducere în cărțile Vechiului Testament
 - Canonul cărților Vechiului Testament
 - Cărțile necanonice
 - Cărțile apocrife
6. Cărțile istorice ale Vechiului Testament:
 - Facerea
 - Ieșirea
 - Leviticul
 - Numerii
 - Deuteronomul
 - Cartea Iona
 - Cartea Judecătorilor
 - Cartea Rut
 - Cărțile lui Samuel (I, II, III, IV Regi)
 - Cărțile Cronicilor (I, II Paralipomena)
 - Cartea I Ezdra
 - Cartea lui Neemia (II Ezdra)
 - Cartea Esterei

CLASA A X-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Argumentarea rolului textelor profetice în derularea evenimentelor din istoria mântuirii	- Despre profeți - Profeții mari: Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel; - Profeții mici: Ioil, Amos, Obadia, Iona, Miheea, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia, Maleahi
1.2. Analizarea textelor biblice referitoare la profeți în vederea stabilirii de corelații intra- și interdisciplinare	

2. Evidențierea specificului cărților biblice, în scopul diferențierii acestora

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Sintetizarea caracteristicilor specifice fiecărei cărți profetice: autor, stil, conținut profetic	- Profeții mari: Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel - Profeții mici: Ioil, Amos, Obadia, Iona, Miheea, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia, Maleahi

3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii omenirii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Identificarea profețiilor mesianice în textele profeților biblici	- Limbile în care au fost scrise cărțile Vechiului Testament - Traducerile Sfintei Scripturi
3.2. Explicarea semnificațiilor textelor mesianice din punctul de vedere al învățaturii ortodoxe	- Profeții mari: Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel; - Profeții mici: Ioil, Amos, Obadia, Iona, Miheea, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia, Maleahi

4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală și liturgică

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Identificarea unor modele de comportament de viață creștină, pe baza exemplurilor biblice studiate	- Profeții mari: Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel; - Profeții mici: Ioil, Amos, Obadia, Iona, Miheea, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia, Maleahi
4.2. Organizarea de activități sociale și misionare, pornind de la exemplele biblice ale profeților	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

1. Profeții mari

- Isaia
- Ieremia
- Iezechie
- Daniel

2. Profeții mici

- Ioil
- Amos
- Obadia
- Iona
- Miheea
- Naum
- Avacum
- Sofonie
- Agheu
- Zaharia
- Maleahi

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară **de Studiul biblic al Vechiului Testament** pentru clasele a IX-a și a X-a, profil teologic, cultul ortodox, a fost concepută astfel încât să permită formarea unor competențe de bază în domeniul Vechiului Testament, care să dea elevilor posibilitatea înțelegerii adevărului de credință.

Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi atinsă prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Unitățile de conținut sunt prezentate în mod sistematic, urmărind succesiunea logică tradițională a temelor de Vechiul Testament. Astfel, la clasa a IX-a s-au abordat teme referitoare la structura Sfintei Scripturi și la caracteristicile cărților bisericești. Programa pentru clasa a X-a s-a centrat pe analiza profețiilor biblice și a profețiilor mesianice.

Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a IX-a – a X-a, precum și disciplinele care urmează a fi studiate pe parcursul claselor a XI-a – a XII-a.

În organizarea și desfășurarea demersului didactic sugerăm utilizarea de strategii diverse, care să combine metodele clasice, expositive de predare – prelegerea, expunerea sistematică, argumentarea, explicația etc. – cu cele de tip euristic, utile în analizarea și interpretarea textelor biblice sau patristice.

Sugestii bibliografice pentru lectura suplimentară

1. *Biblia*
2. *Mica Biblie*
3. *Dicționar biblic*, Ed. Cartea creștină, Oradea, 1995.
4. Pr. Prof. Dr. D. Abrudan, Pr. Prof. Dr. E. Cornițescu, *Arheologie biblică*, Ed. Institutului Biblic, București 1994.
5. Pr. Prof. Dr. N. Ciudin, *Studiul biblic al Vechiului Testament*, Ed. Institutului Biblic, București, 1979.
6. Samuel Schultzy, *Călătorie prin Vechiul Testament*, Ed. Cartea creștină, Oradea, 1990.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

STUDIUL BIBLIC AL VECHIULUI TESTAMENT
(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

Filiera vocațională, Profil teologic
Specializările: Teologie ortodoxă, Patrimoniu cultural

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina ***Studiul biblic al Vechiului Testament*** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), fiindu-i alocată câte 1 oră/săptămână în clasele a XI-a și a XII-a, atât la specializarea Teologie ortodoxă, cât și la specializarea Patrimoniu cultural.

Prezenta programă are ca scop aprofundarea, dezvoltarea și integrarea cunoștințelor de Vechiul Testament în ansamblul învățăturilor teologice, ca fundament pentru înțelegerea, respectarea și propovăduirea adevărului de credință. Astfel, prin parcurgerea curriculumului de ***Studiul biblic al Vechiului Testament*** se urmărește formarea de competențe, valori și atitudini în rândul elevilor, în acord cu cerințele societății contemporane și, respectiv, ale reformei în învățământ și, nu în ultimul rând, în concordanță cu exigențele și complexitatea vieții Bisericii.

Elaborarea programei școlare ține cont de toate exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul teologic. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Programa școlară pentru disciplina ***Studiul biblic al Vechiului Testament*** este structurată pe următoarele componente:

- competențele generale ale disciplinei, vizate a fi formate pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- valori și atitudini promovate, prin învățarea disciplinei, pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, specificate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectură suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea corectă a evenimentelor sociale, economice și religioase specifice poporului evreu
2. Descrierea evenimentelor biblice, în vederea diferențierii acestora
3. Interpretarea textelor biblice și a descoperirilor arheologice referitoare la istoria mântuirii omenirii
4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală și liturgică
5. Corelarea cunoștințelor biblice din domeniul Vechiului Testament cu cele dobândite la alte discipline teologice

VALORI ȘI ATITUDINI

- Interesul pentru lecturarea Sfintei Scripturi și a altor texte religioase
- Disponibilitatea pentru descoperirea lucrării lui Dumnezeu în istoria mântuirii neamului omenesc
- Manifestarea înțelegerii și a respectului față de membrii altor confesiuni creștine și a altor religii
- Conștientizarea rolului învățăturilor Bisericii în viața personală și a comunității
- Dorința pentru aprofundarea cunoștințelor teologice în vederea permanentei creșteri duhovnicești.

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea corectă a evenimentelor sociale, economice și religioase specifice poporului evreu

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Evidențierea caracteristicilor specifice fiecărei cărți poetice și necanonice (autor, stil, conținut)	- Poezia ebraică în Vechiul Testament. Împărțirea cărților poetice - Cartea Psalmilor. Generalități și împărțire - Psalmi mesianici - Psalmi liturgici - Cartea lui Iov – Generalități - Problema suferinței în contextul biblic - Proverbele lui Solomon – maxime și cugetări - Ecclesiastul – înțelepciunea vechi-testamentară - Cântarea Cântărilor – un imn al dragostei - Plângerile lui Ieremia - Cărțile anaginoscomena ale Vechiului Testament. Generalități și împărțire - Cartea lui Tobit - Cartea Iuditei - Cartea lui Ezdra - Cartea I Macabei - Cartea II Macabei - Cartea III Macabei - Cartea lui Baruh - Epistola lui Ieremia - Înțelepciunea lui Solomon - Suplimente anaginoscomena

2. Descrierea evenimentelor biblice, în vederea diferențierii acestora

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Analizarea unor texte biblice din Vechiul Testament, din diferite perspective (morală, dogmatică etc.)	- Poezia ebraică în Vechiul Testament - Cărțile anaginoscomena ale Vechiului Testament
2.2. Realizarea de exegeze pentru interpretarea corectă a textelor biblice	

3. Interpretarea textelor biblice și a descoperirilor arheologice referitoare la istoria mântuirii omenirii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Identificarea textelor mesianice în cărțile poetice	- Poezia ebraică în Vechiul Testament. Împărțirea cărților poetice - Cartea Psalmilor. Generalități și împărțire - Proverbele lui Solomon – maxime și cugetări
3.2. Analizarea textelor mesianice din perspectiva învățaturii Bisericii Ortodoxe	

4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală și liturgică

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Identificarea unor modele de viață morală, pe baza analizei diferitelor personaje biblice	- Valoarea dogmatică și misionară a Pentateuhului - Valoarea morală și socială a Pentateuhului - Puterea credinței în viața Judecătorilor - Regele David – jertfă și pocăință - Regele Solomon, promotor al artei și culturii în Vechiul Testament
4.2. Proiectarea de activități sociale și misionare, în conformitate cu modelele biblice	- Valoarea morală și socială a Pentateuhului - Dimensiunea socială a Vechiului Testament

5. Corelarea cunoștințelor biblice din domeniul Vechiului Testament cu cele dobândite la alte discipline teologice

Competențe specifice	Conținuturi
5.1. Stabilirea de conexiuni între conținuturile studiate la Vechiul Testament cu cele specifice altor discipline (discipline teologice, literatură etc.)	- Poezia ebraică în Vechiul Testament. Împărțirea cântărilor poetice - Cărțile anaghinoscomena ale Vechiului Testament. Generalități și împărțire - Suplimente anaghinoscomena - Raportul dintre Vechiul Testament și Noul Testament

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

- Poezia ebraică în Vechiul Testament. Împărțirea cântărilor poetice
- Cartea Psalmilor. Generalități și împărțire
- Psalmi mesianici
- Psalmi liturgici
- Cartea lui Iov – Generalități
- Problema suferinței în contextul biblic
- Proverbele lui Solomon – maxime și cugetări
- Ecclesiastul – înțelepciunea vechi-testamentară
- Cântarea Cântărilor – un imn al dragostei
- Plângerile lui Ieremia
- Cărțile anaghinoscomena ale Vechiului Testament. Generalități și împărțire
- Cartea lui Tobit
- Cartea Iuditei
- Cartea lui Ezdra
- Cartea I Macabei
- Cartea II Macabei
- Cartea III Macabei
- Cartea lui Baruh
- Epistola lui Ieremia
- Înțelepciunea lui Solomon
- Suplimente anaghinoscomena
- Valoarea dogmatică și misionară a Pentateuhului
- Profeții mesianice în Pentateuh
- Valoarea morală și socială a Pentateuhului
- Puterea credinței în viața Judecătorilor
- Regele David – jertfă și pocăință
- Regele Solomon, promotor al artei și culturii în Vechiul Testament
- Mântuitorul Iisus Hristos reflectat în cărțile profeților
- Dimensiunea socială a Vechiului Testament
- Raportul dintre Vechiul Testament și Noul Testament

CLASA A XII-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea corectă a evenimentelor sociale, economice și religioase specifice poporului evreu

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Aplicarea noțiunilor generale despre arheologia biblică în analiza evenimentelor din istoria evreilor	- Noțiuni de arheologie biblică. Obiect, definiție, importanță, izvoare - Palestina Vechiului Testament; prezentare geografică generală
1.2. Analizarea modului de viață al poporului evreu și a implicațiilor religioase ale acestuia, pe baza textului biblic	- Locuitorii Palestinei; ocupație hrană îmbrăcăminte etc.
1.3. Stabilirea de diferențieri ale activităților sociale, în funcție de instituțiile vieții iudaice	- Instituțiile casnice - Instituțiile sociale - Căsătoria, logodna și nunta. Căsătoria de levirat - Drepturi și îndatoriri conjugale. Divorțul - Creșterea, educarea și instruirea copiilor. Dreptul de întâi născut și de moștenire - Diferite boli. Însmormântarea la evrei

2. Descrierea evenimentelor biblice, în vederea diferențierii acestora

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Analizarea specificului și a cuprinsului activității cultului iudaic	- Locurile Sfinte – Cortul Sfânt. Templul lui Solomon - Templul lui Zorobabel și cel restaurat de Irod - Sinagogile. Sanctuare iudaice din afara Ierusalimului - Cortul Sfânt și importanța lui pentru unitatea cultului și pentru păstrarea credinței într-un singur Dumnezeu - Sărbătorile și serviciul divin zilnic. Sabatul, luna nouă și luna sabatică - Anul sabatic și cel jubiliar - Sărbătoarea Paștilor, a Azimelor, a Cinzecimii, a Corturilor și Ziua Împăcării - Sărbătorile postmozaice și cele de după exil - Personalul de cult. Leviți, preoți și arhierei - Acțiuni de cult obișnuite și extraordinare. Sacrificiul vacii roșii - Sacrificiile și ritualul lor. Jertfele sângeroase și cele nesângeroase - Arderile de tot. Jertfa de împăcare. Jertfe pentru iertarea păcatelor - Simbolismul și caracterul tipic al jertfelor - Curățirile rituale în urma atingerii de cadavre, curățirea leproșilor și a locuințelor
2.2. Argumentarea importanței preoției vechi-testamentare și a lăcașurilor de cult	

3. Interpretarea textelor biblice și a descoperirilor arheologice referitoare la istoria mântuirii omenirii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Valorificarea informațiilor referitoare la textele și descoperirile arheologice din domeniul religios	- Importanța descoperirilor de la Marea Moartă și Tel-el-Amarna. Semnificația lor

Competențe specifice	Conținuturi
3.2. Prezentarea evenimentelor biblice care au contribuit la menținerea monoteismului iudaic și a semnificațiilor acestora	- Forme de guvernare înainte de Moise. Guvernarea dată prin Moise. Teocrația iudaică - Guvernarea în timpul judecătorilor și al regilor - Procedura judecătorească - Sinedriul. Dreptul penal la evrei - Pedepsele după legea mozaică. Legea Talionului și pedeapsa pentru omor

4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală și liturgică

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Stabilirea de comparații între perspectiva ortodoxă și cea iudaică referitoare la diferite aspecte de viață	- Căsătoria, logodna și nunta. Căsătoria de levirat - Drepturi și îndatoriri conjugale - Creșterea, educarea și instruirea copiilor - Diferite boli. Însmormântarea la evrei
4.2. Organizarea de activități sociale și misionare, în conformitate cu modelele biblice studiate	

5. Corelarea cunoștințelor biblice din domeniul Vechiului Testament cu cele dobândite la alte discipline teologice

Competențe specifice	Conținuturi
5.1. Stabilirea de conexiuni între conținuturile studiate la Vechiul Testament cu cele specifice altor discipline (discipline teologice, istorie etc.)	- Grupări și partide religios-politice

UNITĂȚI DE CONȚINUT

Noțiuni de arheologie biblică

- Obiect, definiție, importanță, izvoare
- Palestina Vechiului Testament; prezentare geografică generală
- Locuitorii Palestinei; ocupație hrană îmbrăcăminte etc.
- Instituțiile casnice
- Instituțiile sociale
- Căsătoria, logodna și nunta. Căsătoria de levirat
- Drepturi și îndatoriri conjugale. Divorțul
- Creșterea, educarea și instruirea copiilor. Dreptul de întâi născut și de moștenire
- Diferite boli. Însmormântarea la evrei
- Forme de guvernare înainte de Moise. Guvernarea dată prin Moise. Teocrația iudaică
- Guvernarea în timpul judecătorilor și al regilor
- Procedura judecătorească
- Sinedriul. Dreptul penal la evrei
- Pedepsele după legea mozaică. Legea Talionului și pedeapsa pentru omor
- Locurile Sfinte – Cortul Sfânt. Templul lui Solomon
- Templul lui Zorobabel și cel restaurat de Irod
- Sinagogile. Sanctuare iudaice din afara Ierusalimului
- Cortul Sfânt și importanța lui pentru unitatea cultului și pentru păstrarea credinței într-un singur Dumnezeu
- Sărbătorile și serviciul divin zilnic. Sabatul, luna nouă și luna sabatică
- Anul sabatic și cel jubiliar
- Sărbătoarea Paștilor, a Azimelor, a Cinzecimii, a Corturilor și Ziua Împăcării
- Sărbătorile postmozaice și cele de după exil
- Personalul de cult. Leviți, preoți și arhierei
- Acțiuni de cult obișnuite și extraordinare. Sacrificiul vacii roșii
- Sacrificiile și ritualul lor. Jertfele sângeroase și cele nesângeroase
- Arderile de tot. Jertfa de împăcare. Jertfe pentru iertarea păcatelor
- Simbolismul și caracterul tipic al jertfelor
- Curățirile rituale în urma atingerii de cadavre, curățirea leproșilor și a locuințelor
- Grupări și partide religios-politice
- Importanța descoperirilor de la Marea Moartă și Tel-el-Amarna. Semnificația lor

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Studiul biblic al Vechiului Testament** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, urmărind succesiunea logică a temelor. Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul acestei discipline teologice în clasele a IX-a și a X-a, precum și conținuturile celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a XI-a și a XII-a.

Pentru realizarea competențelor specifice, se recomandă utilizarea unor strategii de învățare variate, precum:

- dezbateră privind specificul diferitelor aspecte din Vechiul Testament;
- realizarea de comparații între perspectiva ortodoxă și cea iudaică cu privire la diferite aspecte de viață;
- argumentarea biblică și patristică;
- utilizarea noilor tehnologii informatice și a altor mijloace audio-vizuale în procesul de predare-învățare, pentru ilustrarea unor aspecte din Vechiul Testament.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*
2. *Mica Biblie*
3. *Dicționar biblic*, Ed. Cartea creștină, Oradea, 1995.
4. Abrudan, D., Cornițescu, E., *Arheologie biblică*, EIBMBOR, București, 1994.
5. Bartolomeu, Valeriu Anania, *Pentateuhul sau cele cinci cărți ale lui Moise*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1997.
6. Brown, R., Joseph, S. et al., *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură*, vol.I, Galaxia Gutenberg, Cluj-Napoca, 2005.
7. Ciudin, pr. prof. dr. Nicolae, *Studiul biblic al Vechiului Testament*, Ed. Institutului Biblic, București, 1979.
8. Cârstoiu, protos lect. dr. Justinian, *Profeții mesianice*, Ed. Phoenix, Brașov, 2000.
9. Cornițescu, Emilian, *Raporturile dintre părinți și copii, după cărțile Vechiului Testament*, în *Studii Teologice*, 1969, nr. 1-2.
10. Eisenberg, Josy, *Iudaismul*, Ed. Humanitas, București, 1995.
11. Eisenberg, Josy, *O istorie a evreilor*, Ed. Humanitas, București, 1993.
12. Laperrousaz, E. M., *Manuscrisele de la Marea Moartă*, Ed. Meridiane, București, 1999.
13. Negoită, pr. prof. Athanase, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Ed. Sophia, București, 2004.
14. Prelipceanu, pr. prof. dr. Vladimir, *Probleme sociale în Vechiul Testament*, în *Studii Teologice*, 1952, nr. 1-2.
15. Schulty, Samuel, *Călătorie prin Vechiul Testament*, Ed. Cartea creștină, Oradea, 1990.
16. Usca, pr. Ioan Sorin, *Vechiul Testament în Tâlcuirea Sfinților Părinți*, Vol.I-IV, Ed. Christiana, București, 2002.
17. Zăgrean, arh. prof. dr. Ioan, *Morala Creștină*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2002.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASELE A IX-A – A X-A

– CICLUL INFERIOR AL LICEULUI –

STUDIUL BIBLIC AL NOULUI TESTAMENT

[CURRICULUM DIFERENȚIAT]

FILIERA VOCAȚIONALĂ

PROFIL TEOLOGIC

– CULTUL ORTODOX –

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 5085/ 30.09.2005

București, 2005

NOTA DE FUNDAMENTARE

privind elaborarea programelor școlare pentru clasele a IX-a și a X-a

Programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a, documente reglatoare componente ale curriculumului național au fost elaborate în conformitate cu:

- asumarea de către România a *Planului detaliat de lucru asupra obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa*, ratificat de Consiliul European de la Barcelona, în 2002, și a *Declarației miniștrilor europeni ai educației și formării profesionale și a Comisiei Europene cu privire la consolidarea cooperării europene în formarea profesională – „Declarația de la Copenhaga”*, convenită la Copenhaga în 2002;
- obiectivele actuale ale reformei învățământului din România vizând finalitățile, curriculumul și structura învățământului obligatoriu stabilite în conformitate cu prevederile Legii învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare și ale Legii nr. 268/2003 pentru modificarea Legii învățământului nr. 84/1995;
- nevoia de adaptare a curriculumului național la schimbările din structura învățământului preuniversitar: apartenența claselor a IX-a și a X-a deopotrivă la învățământul obligatoriu și la cel liceal;
- valorificarea experienței pozitive privind proiectarea curriculumului pentru învățământul liceal pornind de la competențe ca achiziții finale al învățării, prin care se asigură accentuarea dimensiunii acționale în formarea elevilor;
- rolul și statutul disciplinelor școlare, stabilite în planurile cadru de învățământ aprobate prin ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5723/ 23.12.2003.

Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a IX-a și a X-a pe componentele **trunchi comun** și **curriculum diferențiat** determină organizarea, la nivelul programei școlare, a ofertei educaționale centrale în competențe și conținuturi ale învățării prezentate distinct, pentru fiecare dintre aceste componente.

În aceste condiții, noile programe școlare pentru clasele a IX-a – a X-a au următoarea structură:

- **Notă de fundamentare**, elaborată în scopul prezentării relației dintre programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a și documentele de politică educațională și curriculară pe care acestea se fundamentează;
- **Notă de prezentare**, în care se detaliază rolul disciplinei de învățământ și statutul specific al acesteia în cadrul curriculumului național, precum și contribuția disciplinei de învățământ la cele opt domenii de competențe cheie stabilite la nivel european;
- **Competențe generale**, cu un nivel accentuat de complexitate, definite pe o disciplină de învățământ sau, după caz, pe o categorie de discipline de învățământ, pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul învățământului obligatoriu și/ sau pentru a orienta pregătirea de specialitate a acestora;
- **Valori și atitudini**, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul disciplinei, definite pentru învățământul liceal;
- **Competențe specifice – conținuturi**, nucleul funcțional al programei școlare, definit pentru fiecare an de studiu;
- **Sugestii metodologice**, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute în programele școlare.

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina *Studiul biblic al Noului Testament* se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru filiera vocațională, profil teologic ortodox, fiindu-i alocată 1 oră/ săptămână la clasele a IX-a și a X-a.

Studierea Noului Testament în învățământul de tip seminarial are ca scop formarea unei culturi teologice, necesare viitorilor slujitori ai Bisericii în misiunea lor pastorală, misionară și liturgică.

Prezenta programă propune integrarea cunoștințelor de Noul Testament în ansamblul învățăturilor teologice, ca bază de pornire pentru înțelegerea, respectarea și propovăduirea adevărului de credință. Prin parcurgerea conținuturilor propuse se urmărește formarea de competențe, valori și atitudini specifice, corelate cu necesitățile societății contemporane și cu cerințele reformei în învățământ.

Prezenta programă școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini;
- competențe specifice asociate cu conținuturile;
- conținuturi ale învățării;
- sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice2. Evidențierea specificului cărților Noului Testament, în scopul diferențierii acestora3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii omenirii4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală, liturgică și ecumenică

VALORI ȘI ATITUDINI

- Manifestarea bucuriei spirituale de a citi Sfânta Scriptură
- Disponibilitatea pentru descoperirea lucrării lui Dumnezeu în istoria mântuirii neamului omenesc
- Înțelegerea și respectul față de membrii altor confesiuni creștine și a altor religii
- Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanentei deveniri spirituale

CLASA A IX-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Analizarea semnificațiilor dogmatice, morale și spirituale ale cărților Noului Testament	- Inspirația divină și autenticitatea
1.2. Utilizarea noțiunilor de ermineutică în identificarea și explicarea sensurilor Sfintei Scripturi	- Ermineutica biblică - Teoria sensurilor Sfintei Scripturi - Euristica - Proforistica

2. Evidențierea specificului cărților Noului Testament, în scopul diferențierii acestora

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Aplicarea noțiunilor generale despre Sfânta Scriptură în analiza structurală a cărților Noului Testament	- Noul Testament: cărțile din care este alcătuit, împărțirea lor după cuprins, discipline ajutătoare, istoria canonului - Evangheliile: prezentare generală
2.2. Valorificarea informațiilor referitoare la istoria textului Sfintei Scripturi și la contextul social, cultural și religios al apariției Noului Testament	- Traducerile Sfintei Scripturi - Istoria textului, limbă, materialul de scris, manuscrise - Mediul religios și social în care a apărut Noul Testament

3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii omenirii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Prezentarea evenimentelor biblice care au contribuit la iconomia mântuirii omenirii	- Mediul religios și social în care a apărut Noul Testament - Evanghelia după Matei: Caracteristici; Istoria copilăriei Domnului Iisus: genealogie, Naștere, pruncie; Începutul propovăduirii împărăției cerurilor și predica de pe munte; Cele dintâi minuni ale Mântuitorului; Cuvântarea despre misiunea Sfinților Apostoli; Frații Domnului; Șapte pilde despre împărăția cerurilor; Moartea Sfântului Ioan Botezătorul; Înmulțirea pâinilor; Credința Apostolilor – temelia Bisericii; Schimbarea la Față; Datoriile creștinilor; Îndreptarea semenului; Desfacerea căsătoriei; Tânărul bogat; Intrarea în Ierusalim; Mustrea fariseilor; Cuvântarea eshatologică; Cina cea de Taină; Procesul Mântuitorului; Patimile, moartea și îngroparea lui Iisus; Învierea, arătările și trimiterea Apostolilor la propovăduire
3.2. Analizarea semnificațiilor evenimentelor biblice studiate și a consecințelor acestora în plan religios și social	- Ermineutica Bibliei - Teoria sensurilor Sfintei Scripturi - Euristica - Proforistica

4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală, liturgică și ecumenică

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Organizarea de activități sociale și misionare, în conformitate cu modelul hristic	- Evanghelia după Matei

LISTA UNITĂȚI DE CONȚINUT

1. Noul Testament: cărți, discipline ajutătoare, istoria canonului
2. Inspirația, autenticitatea, istoria textului, limba, material de scris, manuscrise
3. Traducerile Sfintei Scripturi
4. Mediul religios și social în care a apărut Noul Testament
5. Ermeneutica Bibliei; definiție, necesitate, importanță, interpretare, interpret
6. Teoria sensurilor Sfintei Scripturi
7. Euristica
8. Proforistica
9. Evangheliile – prezentare generală. Caracteristicile Evangheliei după Matei
10. Istoria copilăriei Domnului Iisus: genealogie, Naștere, pruncie (cap. 1-2)
11. Începutul propovăduirii împărăției cerurilor și predica de pe munte (cap. 3-7)
12. Cele dintâi minuni ale Mântuitorului (cap. 8-9)
13. Cuvântarea despre misiunea Sfinților Apostoli (cap. 10)
14. Frații Domnului (cap. 11-12)
15. Șapte pilde despre împărăția cerurilor (cap. 13)
16. Moartea Sfântului Ioan Botezătorul. Înmulțirea pâinilor (cap. 14-15)
17. Credința Apostolilor – temelia Bisericii (cap. 16)
18. Schimbarea la Față (cap. 17)
19. Datoriile creștinilor. Îndreptarea semenului. Desfacerea căsătoriei. Tânărul bogat (cap. 18-20)
20. Intrarea în Ierusalim. Muștrarea fariseilor (cap. 21-23)
21. Cuvântarea eshatologică (cap. 24-25)
22. Cina cea de Taină (cap. 26)
23. Procesul Mântuitorului (cap. 26)
24. Patimile, moartea și îngroparea lui Iisus (cap. 27)
25. Învierea, arătările și trimiterea Apostolilor la propovăduire (cap. 28)

CLASA A X-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Explicarea structurii Noului Testament și a semnificației acesteia	- Evanghelia după Marcu - Evanghelia după Luca - Evanghelia după Ioan

2. Evidențierea specificului cărților Noului Testament, în scopul diferențierii acestora

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Sintetizarea elementelor specifice fiecărei Evanghelii	- Evanghelia după Marcu - Evanghelia după Luca - Evanghelia după Ioan
2.2. Realizarea de comparații între caracteristicile Evangheliilor sinoptice și cele ale Evangheliei după Ioan	

3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii omenirii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Prezentarea evenimentelor biblice care au contribuit la istoria mântuirii omenirii, cuprinse în fiecare dintre Evangheliile studiate	- Evanghelia după Marcu: Activitatea Mântuitorului în Galileea; Călătoriile Mântuitorului în afara Galileei; Schimbarea la Față; Activitatea Mântuitorului în Iudeea și Ierusalim; Patimile, moartea, Învierea și arătările după Înviere - Evanghelia după Luca: Nașterea și copilăria Sfântului Ioan Botezătorul și a lui Iisus Hristos; Botezul și ispitirea Domnului; Domnul propovăduiește Evanghelia în Galileea; Ultima călătorie la Ierusalim și dincolo de Iordan; Parabolele îndurării divine; Relațiile dintre om și Dumnezeu oglindite în parabole; Intrarea în Ierusalim; Cina cea de Taină. Instituirea Sfintei Euharistii; Procesul lui Iisus; Biruința asupra morții - Evanghelia după Ioan: “La început era Cuvântul”; Evenimentele petrecute în jurul primului Paște în Ierusalim; Vindecarea slăbănogului la Scăldătoarea Oilor; Cuvântarea euharistică; Iisus Hristos la Sărbătoarea Corturilor și Sărbătoarea Înnoirii Templului; Cuvântarea de rămas bun; Paștele, răstignirea, Mielul lui Dumnezeu este “înălțat” pe Cruce; Învierea și arătările după Înviere; Reintegrarea în apostolat a lui Petru
3.2. Stabilirea de asemănări și deosebiri între modurile de relatare a aceluiași eveniment biblic în Evangheliile sinoptice și în Evanghelia după Ioan	
3.3. Analizarea semnificațiilor evenimentelor biblice studiate și a consecințelor acestora în plan religios și social	

4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală, liturgică și ecumenică

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Identificarea unor modele de comportament de viață creștină, pe baza exemplurilor biblice	- Evanghelia după Marcu - Evanghelia după Luca - Evanghelia după Ioan
4.1. Organizarea de activități sociale și misionare, în conformitate cu modelul hristic	- Rugăciunea Arhierească

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

1. Evanghelia după Marcu. Generalități
2. Activitatea Mântuitorului în Galileea. Primele minuni. Pilde despre împărăția cerurilor (cap. 1-7)
3. Călătoriile Mântuitorului în afara Galileei (Tir, Sidon)
4. Betsaida Cezareei lui Filip (cap. 7-8). Schimbarea la Față. Cearta pentru întâietate (cap. 9)
5. Activitatea Domnului în Iudeea și Ierusalim (cap. 10-13)
6. Patimile, moartea și Învierea (cap. 14-16)
7. Evanghelia după Luca. Considerații generale
8. Nașterea și copilăria Sfântului Ioan Botezătorul și a Domnului Iisus Hristos (cap. 1-2)
9. Botezul și ispitirea Domnului (cap. 3-4)
10. Domnul propovăduiește Evanghelia în Galileea (cap. 5-9)
11. Ultima călătorie la Ierusalim și dincolo de Ierihon (cap. 10-11)
12. Parabolele îndrumării divine (cap. 15-16)
13. Relațiile dintre om și Dumnezeu oglindite în parabole (cap. 17-19)
14. Intrarea în Ierusalim (cap. 19-21)
15. Cina cea de Taină. Instituirea Sfintei Euharistii (cap. 22)
16. Procesul lui Iisus (cap. 22-23)
17. Biruința asupra morții (cap. 24)
18. Evanghelia după Ioan. Coordonatele scrierii
19. “La început era Cuvântul” (cap. 1)
20. Zorile Împărăției. Evenimente petrecute în jurul primului Paște la Ierusalim (cap. 1-4)
21. Vindecarea slăbănogului la Scăldătoarea Oilor (cap. 5)
22. Cuvântarea Euharistică (cap. 11)
23. Iisus Hristos la Sărbătoarea Corturilor (cap. 7-12) și Sărbătoarea înnoirii templului
24. Cuvântarea de rămas bun (cap. 13-17)
25. Paștile răstignirii. Mielul lui Dumnezeu este înălțat pe Cruce (cap. 18-19)
26. Învierea și arătările. Reintegrarea în apostolat a Sfântului Apostol Pavel (cap. 20-21)

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară pentru disciplina *Studiul biblic al Noului Testament*, clasele a IX-a și a X-a, profil teologic ortodox a fost concepută astfel încât să permită formarea unor competențe de bază în domeniul Noului Testament, care să dea elevilor posibilitatea înțelegerii adevărului de credință.

Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi atinsă prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Unitățile de conținut sunt prezentate în mod sistematic și unitar, pe parcursul claselor a IX-a și a X-a. Astfel, la clasa a IX-a s-au abordat teme referitoare la structura și aspecte specifice Noului Testament, la elemente de interpretare și la Evanghelia după Matei. Programă pentru clasa a X-a s-a centrat pe prezentarea Evangheliei după Marcu, a Evangheliei după Luca și a Evangheliei după Ioan.

În elaborarea prezentului curriculum s-a ținut seamă atât de specificul celorlalte discipline teologice din curriculumul diferențiat pentru clasele a IX-a – a X-a, cât și de disciplinele care urmează a fi studiate pe parcursul claselor a XI-a – a XII-a.

În organizarea și desfășurarea demersului didactic sugerăm utilizarea de strategii diverse, care să combine metodele clasice, expozitive de predare – prelegerea, expunerea sistematică, argumentarea, explicația etc. – cu cele de tip euristic, utile în analizarea și interpretarea textelor biblice sau patristice.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

STUDIUL BIBLIC AL NOULUI TESTAMENT

(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

Filiera vocațională, Profil teologic

Specializările: Teologie ortodoxă, Patrimoniu cultural

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina **Studiul biblic al Noului Testament** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru clasele a XI-a și a XII-a, ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), fiindu-i alocată câte 1 oră/săptămână în fiecare din cei doi ani de studiu, atât la specializarea Teologie ortodoxă, cât și la specializarea Patrimoniu cultural.

Studierea Noului Testament în învățământul teologic preuniversitar are ca scop formarea unei culturi teologice, necesare viitorilor slujitori ai Bisericii în misiunea lor pastorală, misionară și liturgică.

Prezenta programă are ca scop aprofundarea, dezvoltarea și integrarea cunoștințelor de Noul Testament în ansamblul învățăturilor teologice, ca fundament pentru înțelegerea, respectarea și propovăduirea adevărului de credință. Astfel, prin parcurgerea curriculumului de **Studiul biblic al Noului Testament** se urmărește formarea de competențe, valori și atitudini în rândul elevilor, în acord cu cerințele societății contemporane și, respectiv, ale reformei în învățământ și, nu în ultimul rând, în concordanță cu exigențele și complexitatea vieții Bisericii.

Elaborarea programei școlare ține cont de toate exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul teologic. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Programa școlară de **Studiul biblic al Noului Testament** este structurată pe următoarele componente:

- competențele generale ale disciplinei, vizate a fi formate pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- valori și atitudini promovate, prin învățarea disciplinei, pe întreg parcursul învățământului liceal;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, proiectate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice
2. Evidențierea specificului cărților Noului Testament, în scopul diferențierii acestora
3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii omenirii
4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală, liturgică și ecumenică

VALORI ȘI ATITUDINI

- Manifestarea bucuriei spirituale de a citi Sfânta Scriptură
- Disponibilitatea pentru descoperirea lucrării lui Dumnezeu în istoria mântuirii neamului omenesc
- Înțelegerea și respectul față de membrii altor confesiuni creștine și a altor religii
- Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanentei deveniri spirituale

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea semnificațiilor dogmatice, morale și spirituale ale cărților Faptele Apostolilor și Epistolele, pe baza analizei textului biblic	- Considerații generale la Faptele Apostolilor - Epistolele – caracteristici generale, formă, structură

2. Evidențierea specificului cărților Noului Testament în scopul diferențierii acestora

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Prezentarea cărții Faptele Apostolilor și a rolului acestora în înființarea și răspândirea Bisericii creștine în Ierusalim și în Iudeea	- Înființarea Bisericii din Ierusalim. Pogorârea Duhului Sfânt. Prima cuvântare a Sfântului Apostol Petru - Activitatea Sfinților Apostoli Petru și Ioan în Ierusalim și viața de obște - Alegerea celor șapte diaconi. Cuvântarea și martiriul Sfântului Arhidiacon Ștefan - Prigonirea Bisericii și activitatea Sfântului Filip în Samaria. Convertirea lui Saul și activitatea Sfântului Petru și a celorlalți apostoli în afara Ierusalimului
2.2. Argumentarea importanței Sfântului Apostol Pavel în răspândirea creștinismului pe întreg cuprinsul imperiului roman	- Prima călătorie misionară și sinodul apostolic - A doua călătorie misionară - A treia călătorie misionară - Captivitățile Sfântului Apostol Pavel

3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii omenirii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Analizarea învățăturilor de credință și morale prezentate în epistolele Romani I-II, Corinteni și Galateni	- Autorul epistolelor pauline – viața și activitatea - Epistolele pauline – considerații generale, forma și structura lor - Epistola Romani – generalități și cuprins - Necesitatea omului de a se mântui și neputința dobândirii ei prin forțe proprii - Mântuirea obiectivă – urmarea jertfei Domnului Hristos – și însușirea ei - Locul poporului evreu în legătură cu mântuirea neamului omenesc - Învățăături morale în epistola către romani - Epistola I Corinteni – considerații generale - Dezbinările din Corint și condamnarea lor - Probleme disciplinare și atitudinea față de idolatrie - Cultul Bisericii în comunitatea din Corint - Învierea lui Hristos – începutul învierii noastre - Epistola a II-a Corinteni – caracteristici generale și slujirea apostolică a Sfântului Pavel - Colecta și partea polemică - Epistola către Galateni – privire generală și partea apologetică - Mântuirea prin credință. Sfaturi pentru o adevărată viață creștină

Competențe specifice	Conținuturi
3.2. Sintetizarea caracteristicilor modelului hristic, prezentat în epistolele Efeseni, Filipeni, Coloseni și Tesaloniceni	- Epistola către Efeseni – generalități și cuprins - Epistola Filipeni – îndemn de a trăi în unire după urmarea pildei lui Hristos - Epistola către Coloseni – divinitatea Domnului Hristos și mântuirea păgânilor - Epistola I către Tesaloniceni – așteptând mântuirea - Epistola a II-a Tesaloniceni – îndemn la rugăciune și muncă în întâmpinarea Parusiei Domnului

4. *Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală, liturgică și ecumenică*

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Organizarea de activități sociale și misionare în conformitate cu învățăturile cuprinse în epistolele Efeseni, Filipeni, Coloseni și Tesaloniceni	- Epistola către Efeseni – generalități și cuprins - Epistola Filipeni – îndemn de a trăi în unire după urmarea pildei lui Hristos - Epistola către Coloseni – divinitatea Domnului Hristos și mântuirea păgânilor - Epistola I către Tesaloniceni – așteptând mântuirea - Epistola a II-a Tesaloniceni – îndemn la rugăciune și muncă în întâmpinarea Parusiei Domnului

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

- Considerații generale la Faptele Apostolilor
- Înființarea Bisericii din Ierusalim. Pogorârea Duhului Sfânt. Prima cuvântare a Sfântului Apostol Petru
- Activitatea Sfinților Apostoli Petru și Ioan în Ierusalim și viața de obște
- Alegerea celor șapte diaconi. Cuvântarea și martiriul Sfântului Arhidiacon Ștefan
- Prigonirea Bisericii și activitatea Sfântului Filip în Samaria. Convertirea lui Saul și activitatea Sfântului Petru și a celorlalți apostoli în afara Ierusalimului
- Prima călătorie misionară și sinodul apostolic
- A doua călătorie misionară
- A treia călătorie misionară
- Captivitățile Sfântului Apostol Pavel
- Autorul epistolelor pauline – viața și activitatea
- Epistolele pauline – considerații generale, forma și structura lor
- Epistola Romani – generalități și cuprins
- Necesitatea omului de a se mântui și neputința dobândirii ei prin forțe proprii
- Mântuirea obiectivă – urmarea jertfei Domnului Hristos – și însușirea ei
- Locul poporului evreu în legătură cu mântuirea neamului omenesc
- Învățăături morale în epistola către romani
- Epistola I Corinteni – considerații generale
- Dezbinările din Corint și condamnarea lor
- Probleme disciplinare și atitudinea față de idolatrie
- Cultul Bisericii în comunitatea din Corint
- Învierea lui Hristos – începutul învierii noastre
- Epistola a II-a Corinteni – caracteristici generale și slujirea apostolică a Sfântului Pavel
- Colecta și partea polemică
- Epistola către Galateni – privire generală și partea apologetică
- Mântuirea prin credință. Sfaturi pentru o adevărată viață creștină
- Epistola către Efeseni – generalități și cuprins
- Epistola Filipeni – îndemn de a trăi în unire după urmarea pildei lui Hristos
- Epistola către Coloseni – divinitatea Domnului Hristos și mântuirea păgânilor
- Epistola I către Tesaloniceni – așteptând mântuirea
- Epistola a II-a Tesaloniceni – îndemn la rugăciune și muncă în întâmpinarea Parusiei Domnului

CLASA A XII-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea Sfintei Scripturi pentru înțelegerea evenimentelor biblice

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea semnificațiilor dogmatice, morale și spirituale ale cărților biblice studiate, pe baza analizei textului biblic	- Epistolele – considerații generale, cuprins, structură, importanță

2. Evidențierea specificului cărților Noului Testament în scopul diferențierii acestora

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Definirea specificului epistolelor pastorale, sociale și hristologice ale Sfântului Apostol Pavel	- Generalități la epistolele pastorale (I și II Timotei) - Adevărata credință și însușirile slujitorilor bisericești - Sfaturi și îndemnuri în comportarea față de păstoriți - Timotei – model de credință - Învățătorii mincinoși și atitudinea față de cei rătăciți - Epistola Tit – considerații generale - Epistola Tit – organizatorul Bisericii din Creta, sfaturi și datorii pentru credincioși
2.2. Prezentarea rolului Legii lui Hristos în desăvârșirea Vechiului Legământ	- Considerații generale la Epistola către Evrei - Hristos – începutul mântuirii noastre, mai presus decât îngeri și față de Moise - Hristos – marele preot; exemplul lui Avraam; Melchisedec – model de preoție desăvârșită - Jertfele Levitice – preînchipuire a jertfei lui Hristos - Virtuțile credinței și a răbdării în suferință desăvârșesc viața creștină
2.3. Argumentarea dumnezeirii lui Iisus, pe baza analizei Epistolelor sobornicești I, II, III Ioan	- Epistola I sobornicească a Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan – generalități - Cuprinsul și importanța epistolei I Ioan - Epistola a II-a și a III-a sobornicească a Sfântului Apostol Ioan

3. Interpretarea textelor scripturistice referitoare la istoria mântuirii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Argumentarea importanței păstrării credinței în Hristos, în diferite situații de viață, pornind de la mesajul epistolelor studiate	- Epistola I Petru – generalități, cuprins, sfaturi morale - Epistola II Petru – despre Parusia Domnului; învățături dogmatice și morale - Epistola sobornicească a Sfântului Iuda – generalități, cuprins și importanță
3.2. Interpretarea textului cărții Apocalipsa, în contextul istoric al evenimentelor biblice specifice și al istoriei Bisericii	- Apocalipsa sobornicească a Sfântului Apostol Ioan – informații generale și caracteristici - Cuprinsul Apocalipsei – scrisori către cele șapte Biserici - Lupta Bisericii cu slujitorii lui Satan - Biruința finală a Bisericii - Împărăția de 1000 de ani - Prăbușirea diavolului și judecata obștească - Exegeza textelor din Apocalipsă – capitolele XIII 15, XIX 10, XIX 20, XX 1-14 și XXII 8-9, 18 - Idei morale și de viață creștină în cartea Apocalipsei - Importanța Apocalipsei

4. Aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală, liturgică și ecumenică

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Compararea atitudinii Bisericii față de anumite probleme sociale, în diferite perioade istorice	- Epistola Filipeni – desființarea sclaviei - Încercările, înfrânarea limbii, îndepărtarea plăcerilor, răbdarea și rugăciunea – argumente vii ale credinței manifestate prin fapte - Învățătorii mincinoși și atitudinea față de cei rătăciți
4.2. Analizarea semnificației faptelor omului ca modalități de manifestare a credinței	- Epistola sobornicească a Sfântului Apostol Iacob – considerații generale - Încercările, înfrânarea limbii, îndepărtarea plăcerilor, răbdarea și rugăciunea – argumente vii ale credinței manifestate prin fapte

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

- Generalități la epistolele pastorale (I și II Timotei)
- Adevărata credință și însușirile slujitorilor bisericești
- Sfaturi și îndemnuri în comportarea față de păstoriți
- Timotei – model de credință
- Învățătorii mincinoși și atitudinea față de cei rătăciți
- Epistola Tit – considerații generale
- Epistola Tit – organizatorul Bisericii din Creta, sfaturi și datorii pentru credincioși
- Epistola Filipeni – desființarea sclaviei
- Considerații generale la Epistola către Evrei
- Hristos – începutul mântuirii noastre, mai presus decât îngeri și față de Moise
- Hristos – marele preot; exemplul lui Avraam; Melchisedec – model de preoție desăvârșită
- Jertfele Levitice – preînchipuire a jertfei lui Hristos
- Virtuțile credinței și a răbdării în suferință desăvârșesc viața creștină
- Epistola sobornicească a Sfântului Apostol Iacob – considerații generale
- Încercările, înfrânarea limbii, îndepărtarea plăcerilor, răbdarea și rugăciunea – argumente vii ale credinței manifestate prin fapte
- Epistola I Petru – generalități, cuprins, sfaturi morale
- Epistola II Petru – despre Parusia Domnului; învățături dogmatice și morale
- Epistola I sobornicească a Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan – generalități
- Cuprinsul și importanța epistolei I Ioan
- Epistola a II-a și a III-a sobornicească a Sfântului Apostol Ioan
- Epistola sobornicească a Sfântului Iuda – generalități, cuprins și importanță
- Apocalipsa sobornicească a Sfântului Apostol Ioan – informații generale și caracteristici
- Cuprinsul Apocalipsei – scrisori către cele șapte Biserici
- Lupta Bisericii cu slujitorii lui Satan
- Biruința finală a Bisericii
- Împărăția de 1000 de ani
- Prăbușirea diavolului și judecata obștească
- Exegeza textelor din Apocalipsă – capitolele XIII 15, XIX 10, XIX 20, XX 1-14 și XXII 8-9, 18
- Idei morale și de viață creștină în cartea Apocalipsei
- Importanța Apocalipsei

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Studiul biblic al Noului Testament** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox) a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, fiind organizate pe cele două clase de studiu, în ordinea canonului Noului Testament. Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul acestei discipline teologice în clasele a IX-a și a X-a, precum și conținuturile celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculumul diferențiat pentru clasele a XI-a și a XII-a.

Pentru realizarea competențelor specifice, se recomandă utilizarea unor strategii de învățare variate, precum:

- dezbateră privind specificul diferitelor aspecte din Noul Testament;
- studiul de caz cu rol de exemplificare a elementelor de morală creștină în Noul Testament;
- analiza unor modele de acțiune privind aplicarea cunoștințelor biblice în activitatea socială, misionară, pastorală, liturgică și ecumenică;
- argumentarea biblică și patristică;
- utilizarea calculatorului și a altor mijloace audio-vizuale pentru ilustrarea unor teme, pentru căutarea de informații sau pentru documentarea pe o temă dată.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

1. *Biblia*
2. *Mica Biblie*
3. *Carte de rugăciune* Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Mănăstirea Neamț, 1980.
4. *Catehism creștin ortodox*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1974.
5. *Patericul*, Tipărit de Episcopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, Alba Iulia, 1993.
6. *Proloagele* Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1981.
7. *** *Dicționar Biblic*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1998.
8. *** *Viețile sfinților*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1993.
9. *** *Actele martirice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.
10. *** *Cu privire la „testamentul” Sf. Apostol Pavel*, în *Revista Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, 1957, nr. 5-7/1957.
11. *** *Eclesiologie și Hristologie în teologia mai nouă*, în *Revista Mitropolia Olteniei*, nr. 7-8/1974.
12. *** *Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului*, în *Revista Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, nr. 9-12/1980.
13. *** *Împărăția lui Dumnezeu (Sensul neotestamentar)*, în *Revista Mitropolia Ardealului*, nr. 11-12/1971.
14. *** *Iubirea aproapelui după epistolele Sf. Ioan*, în *Revista Mitropolia Olteniei*, Craiova, 1982, nr. 1-3/1982.
15. *** *Organizarea Bisericii și viața primilor creștini după Faptele Apostolilor*, în *Revista Studii teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1955 nr. 1-2/1955.
16. *** *Viața creștină după Epistolele Sfântului Apostol Pavel*, în *Revista Studii teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1955 nr. 5-6/1955.
17. *** *Virtutea dragostei în scrierile Sfântului Ioan*, în *Revista Studii teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1956 nr. 5-6/1956.

18. Cabasila, Nicolae, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1946.
19. Constantinescu, pr. prof. I., *Studiul Biblic al Noului Testament*, manual pentru Seminariile teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
20. Corneanu, Nicolae, *Studii patristice. Aspecte din vechea literatura creștină*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1984.
21. Galaction, Gala, *Papucii lui Mahmud* Editura Gramar, București, 1993.
22. Mihoc, pr. prof. dr. V. ș.a., *Introducere în Studiul Noului Testament*, Editura Teofania, Sibiu, 2001.
23. Mircea, pr. dr. I., *Dicționar al Noului Testament*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984.
24. Monahia Teodosia Latcu, *Viața Maicii Domnului*, Editura Episcopiei Argeșului, 1994.
25. Sienkiewicz, H., *Quo Vadis*, Editura Colosseum, București, 1992.
26. Șebu, Sebastian, *Lăsați copiii să vină la Mine. Mic catehism*, Editura Bunavestire, Bacău, 1994.
27. Urzică, Mihail, *Minuni și false minuni*, Editura Anastasia, București, 1993.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASELE A IX-A – A X-A

– CICLUL INFERIOR AL LICEULUI –

DOGMATICĂ

[CURRICULUM DIFERENȚIAT]

FILIERA Vocațională

PROFIL TEOLAGIC

– CULTUL ORTODOX –

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 5085/ 30.09.2005

NOTA DE FUNDAMENTARE

privind elaborarea programelor școlare pentru clasele a IX-a și a X-a

Programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a, documente reglatoare componente ale curriculumului național au fost elaborate în conformitate cu:

- asumarea de către România a *Planului detaliat de lucru asupra obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa*, ratificat de Consiliul European de la Barcelona, în 2002, și a *Declarației miniștrilor europeni ai educației și formării profesionale și a Comisiei Europene cu privire la consolidarea cooperării europene în formarea profesională – „Declarația de la Copenhaga”*, convenită la Copenhaga în 2002;
- obiectivele actuale ale reformei învățământului din România vizând finalitățile, curriculumul și structura învățământului obligatoriu stabilite în conformitate cu prevederile Legii învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare și ale Legii nr. 268/2003 pentru modificarea Legii învățământului nr. 84/1995;
- nevoia de adaptare a curriculumului național la schimbările din structura învățământului preuniversitar: apartenența claselor a IX-a și a X-a deopotrivă la învățământul obligatoriu și la cel liceal;
- valorificarea experienței pozitive privind proiectarea curriculumului pentru învățământul liceal pornind de la competențe ca achiziții finale al învățării, prin care se asigură accentuarea dimensiunii acționale în formarea elevilor;
- rolul și statutul disciplinelor școlare, stabilite în planurile cadru de învățământ aprobate prin ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5723/ 23.12.2003.

Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a IX-a și a X-a pe componentele **trunchi comun** și **curriculum diferențiat** determină organizarea, la nivelul programei școlare, a ofertei educaționale centrale în competențe și conținuturi ale învățării prezentate distinct, pentru fiecare dintre aceste componente.

În aceste condiții, noile programe școlare pentru clasele a IX-a – a X-a au următoarea structură:

- **Notă de fundamentare**, elaborată în scopul prezentării relației dintre programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a și documentele de politică educațională și curriculară pe care acestea se fundamentează;
- **Notă de prezentare**, în care se detaliază rolul disciplinei de învățământ și statutul specific al acesteia în cadrul curriculumului național, precum și contribuția disciplinei de învățământ la cele opt domenii de competențe cheie stabilite la nivel european;
- **Competențe generale**, cu un nivel accentuat de complexitate, definite pe o disciplină de învățământ sau, după caz, pe o categorie de discipline de învățământ, pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul învățământului obligatoriu și/ sau pentru a orienta pregătirea de specialitate a acestora;
- **Valori și atitudini**, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul disciplinei, definite pentru învățământul liceal;
- **Competențe specifice – conținuturi**, nucleul funcțional al programei școlare, definit pentru fiecare an de studiu;
- **Sugestii metodologice**, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute în programele școlare.

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina *Dogmatică* se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru filiera vocațională profil teologic, specializarea Teologie – cultul ortodox, fiindu-i alocată 1 oră/ săptămână la clasele a IX-a și a X-a.

Studierea Dogmaticii în învățământul de tip seminarial are ca scop familiarizarea elevilor cu învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe și formarea unei culturi teologice, apte să pregătească pe viitorii slujitori ai Bisericii în misiunea lor pastoral-misionară și liturgică. Totodată, această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare de *Dogmatică* a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Elementele de noutate ale programei sunt legate de următoarele aspecte:

- reconsiderarea demersului curricular din perspectiva competențelor;
- aprofundarea temelor de dogmatică prin ore special destinate lecturii și analizării unor fragmente din operele marilor Părinți ai Bisericii și ale scriitorilor bisericești sau a unor texte liturgice;
- reconsiderarea conținuturilor în spirit patristic, în scopul eliminării unor șabloane scolastice;
- actualizarea conținuturilor referitoare la teme interconfesionale, în conformitate cu teologia actuală a confesiunilor creștine și luând în considerare dialogul ecumenic;
- reconsiderarea conținuturilor specifice Dogmaticii, în scopul asigurării coerenței cu celelalte discipline teologice: Liturgica, Îndrumările misionare, Apologetica, Istoria bisericească etc.

Prezenta programă școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini;
- competențe specifice asociate cu conținuturile;
- conținuturi ale învățării;
- sugestii metodologice;
- sugestii bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Exprimarea corectă și cursivă în limbajul teologic specific ortodox
2. Argumentarea biblică, patristică și liturgică a învățăturilor de credință ortodoxă
3. Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățăturii ortodoxe
4. Realizarea unui dialog ecumenic, în spiritul apropierii actuale dintre Biserici
5. Corelarea cunoștințelor dogmatice cu cele dobândite la alte discipline teologice

VALORI ȘI ATITUDINI

- Iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele
- Interes și dragoste pentru studierea Sfintei Scripturi și a scrierilor Sfinților Părinți
- Mărturisirea prin faptă și cuvânt a credinței creștine ortodoxe
- Afirmarea liberă a convingerilor religioase
- Respect și înțelegere față de membrii altor confesiuni creștine și a altor religii
- Promovarea unei gândiri teologice în spirit biblic și patristic

CLASA A IX-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. *Exprimarea corectă și cursivă în limbajul teologic specific ortodox*

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Utilizarea corectă a terminologiei specifice dogmaticii în comunicarea scrisă și orală	- Noțiunea, obiectul și importanța teologiei dogmatice
1.2. Analizarea din perspectivă ortodoxă a semnificațiilor actuale ale unor termeni specifici dogmaticii	- Noțiunea de dogmă - Teologumenă. Părere teologică - Însușirile dogmei
1.3. Definirea particularităților specifice dogmelor	- Revelația naturală și supranaturală și complementaritatea dintre ele - Cunoașterea rațională (catafatică) și cunoașterea apofatică - Lectura și tâlcuirea Sfintei Scripturi. Principii ale hermeneuticii ortodoxe

2. *Argumentarea biblică, patristică și liturgică a învățăturilor de credință ortodoxă*

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Evidențierea necesității argumentării biblice, patristice și liturgice a învățăturii dogmatice	- Dogmele și Sfânta Scriptură. Fundamentarea biblică a Dogmaticii
2.2. Prezentarea Sfintei Scripturi, a tradiției patristice și a cultului drept criterii dogmatice fundamentale	- Dogmele și Sfânta Tradiție. Importanța Tradiției patristice pentru Dogmatică - Cultul ca alt mod de prezentare a învățăturii ortodoxe - Modurile de păstrare a Revelației supranaturale: Sfânta Scriptură - Sfânta Tradiție. Raportul dintre Sfânta Scriptură și Tradiție în Ortodoxie
2.3. Analizarea principalelor izvoare ale Dogmaticii ca știință	- Izvoarele Dogmaticii ca știință

3. *Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățăturii ortodoxe*

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Caracterizarea rolului vieții duhovnicești în cunoașterea dogmatică	- Dogmele și viața duhovnicească. Importanța acestora în cunoașterea dogmatică
3.2. Analizarea principalelor forme ale cunoașterii lui Dumnezeu în Ortodoxie	- Cunoașterea lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții. Rolul necazurilor sau al încercărilor - Treptele cunoașterii lui Dumnezeu în Ortodoxie - Lectura și tâlcuirea Sfintei Scripturi. Principii ale hermeneuticii ortodoxe
3.3. Argumentarea iubirii ca principal factor în cunoașterea lui Dumnezeu	- Iubirea ca mod de cunoaștere a lui Dumnezeu

4. Realizarea unui dialog ecumenic, în spiritul apropierii actuale dintre Biserici

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Compararea elementelor definitorii ale concepției ortodoxe referitoare la raportul dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție cu cele ale altor confesiuni creștine	- Formularea dogmelor și locul Sinoadelor Ecumenice în Tradiția Bisericii - Raportul dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție în romano-catolicism și în protestantism
4.2. Evidențierea caracterului eclesial al Revelației și al dogmaticii ortodoxe	- Biserica, organul de păstrare a Revelației

5. Corelarea cunoștințelor dogmatice cu cele dobândite la alte discipline teologice

Competențe specifice	Conținuturi
5.1. Stabilirea de conexiuni între conținuturile studiate la Dogmatică cu cele specifice altor discipline teologice	- Legătura Dogmaticii cu celelalte discipline teologice
5.2. Evidențierea caracterului speculativ al dogmelor	- Raportul dintre dogmă și Revelație - Raportul dintre dogmă și gândirea rațională
5.3. Argumentarea importanței dialogului dintre știință și teologie în societatea contemporană	- Raportul dintre știință și teologie

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

1. Introducere în Dogmatică

- Noțiunea, obiectul și importanța teologiei dogmatice
- Legătura Dogmaticii cu celelalte discipline teologice
- Izvoarele Dogmaticii ca știință
- Noțiunea de dogmă
- Teologumenă. Părere teologică
- Însușirile dogmei
- Raportul dintre dogmă și Revelație
- Raportul dintre dogmă și gândirea rațională
- Formularea dogmelor și locul Sinoadelor Ecumenice în Tradiția Bisericii
- Dogmele și viața duhovnicească. Importanța acestora în cunoașterea dogmatică

2. Revelația dumnezeiască

- Revelația naturală, supranaturală și complementaritatea lor
- Modurile de păstrare a Revelației supranaturale: Sfânta Scriptură
- Sfânta Tradiție. Raportul dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție în Ortodoxie
- Dogmele și Sfânta Scriptură. Fundamentarea biblică a dogmaticii
- Dogmele și Sfânta Tradiție. Importanța Tradiției patristice pentru Dogmatică
- Cultul ca alt mod de prezentare a învățăturii de credință ortodoxă
- Raportul dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție în romano-catolicism și în protestantism
- Biserica, organul de păstrare a Revelației
- Lectura și tâlcuirea Sfintei Scripturi. Principii ale hermeneuticii ortodoxe

3. Cunoașterea lui Dumnezeu în Ortodoxie

- Cunoașterea rațională (catafatică) și cunoașterea apofatică
- Raportul dintre știință și teologie
- Cunoașterea lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții. Rolul necazurilor sau al încercărilor
- Treptele cunoașterii lui Dumnezeu în Ortodoxie
- Iubirea ca mod de cunoaștere a lui Dumnezeu

CLASA A X-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. *Exprimarea corectă și cursivă în limbajul teologic specific ortodox*

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Argumentarea dogmei trinitare ca fundament al învățaturii ortodoxe despre Dumnezeu	- Dumnezeu este Sfânta Treime: o singură ființă în trei persoane
1.2. Analizarea din perspectivă ortodoxă a unității dintre atributele și lucrările dumnezeiești	- Atributele și lucrările necreate ale lui Dumnezeu
1.3. Utilizarea corectă a limbajului teologic specific descrierii atributelor divine și creației	- Existența prin Sine a lui Dumnezeu (aseitatea) - Infinitatea lui Dumnezeu - Simplitatea sau unitatea lui Dumnezeu - Eternitatea (veșnicia) lui Dumnezeu - Atotputernicia lui Dumnezeu - Creația lumii în general - Crearea lumii nevăzute

2. *Argumentarea biblică, patristică și liturgică a învățăturilor de credință ortodoxă*

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Evidențierea distincției dintre ființa și energiile necreate ale lui Dumnezeu	- Distincția dintre ființa și energiile necreate ale lui Dumnezeu în teologia Sfântului Grigorie Palama - Referatul biblic despre crearea lumii văzute - Învățătura patristică despre raționalitatea creației și importanța ei pentru teologia ortodoxă
2.2. Analizarea unor texte de referință privind cosmologia și angelologia ortodoxă	- Învățătura patristică despre raționalitatea creației și importanța ei pentru teologia ortodoxă - Despre îngeri în Sfânta Scriptură și în Tradiția patristică - Ierarhia îngerească, după Sfântul Dionisie Areopagitul - Îngeri căzuți și lucrarea lor în lume
2.3. Identificarea unor argumente patristice în textele studiate, referitoare la originea și ființa răului	- Originea și ființa răului în teologia patristică

3. *Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățaturii ortodoxe*

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Utilizarea argumentării unor atribute divine în context misionar-pastoral	- Dreptatea și mila lui Dumnezeu - Sfințenia lui Dumnezeu
3.2. Aplicarea cunoștințelor și metodologiei specifice dogmaticii în analiza unor situații concrete de viață	- Participarea oamenilor la sfințenia lui Dumnezeu - Bunătatea și iubirea lui Dumnezeu

4. Realizarea unui dialog ecumenic, în spiritul apropierii actuale dintre Biserici

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Formularea unor judecăți de valoare asupra distincției dintre ființa și energiile divine necreate, specifice învățaturii ortodoxe și celei romano-catolice	- Deosebirea dintre ființa și energiile necreate ale lui Dumnezeu. Importanța ei pentru Ortodoxie - Atotștiința lui Dumnezeu - Preștiință și determinare. Predestinația
4.2. Analizarea deosebirii dintre învățătura ortodoxă despre preștiința divină și doctrina protestantă despre predestinație	

5. Corelarea cunoștințelor dogmatice cu cele dobândite la alte discipline teologice

Competențe specifice	Conținuturi
5.1. Realizarea de corelații între învățătura dogmatică despre spiritualitatea lui Dumnezeu și abordarea aceleiași teme în cadrul spiritualității ortodoxe	- Spiritualitatea lui Dumnezeu
5.2. Aplicarea cunoștințelor despre sensul și finalitatea creației văzute și nevăzute în contextul altor discipline teologice și a științelor în general	- Lumea, operă rațională a lui Dumnezeu destinată îndumnezeirii - Natura și slujirea îngerilor - Îngerii căzuți și lucrarea lor în lume - Originea răului în creație

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

1. Atributele și lucrările necreate ale lui Dumnezeu

- Dumnezeu este Sfânta Treime: o singură ființă în trei persoane
- Deosebirea dintre ființa și energiile necreate ale lui Dumnezeu. Importanța distincției pentru Ortodoxie
- Distincția dintre ființa și energiile necreate ale lui Dumnezeu în teologia Sfântului Grigorie Palama
- Atributele și lucrările necreate ale lui Dumnezeu
- Existența prin Sine a lui Dumnezeu (aseitatea)
- Infinitatea lui Dumnezeu
- Simplitatea sau unitatea lui Dumnezeu
- Spiritualitatea lui Dumnezeu
- Eternitatea (veșnicia) lui Dumnezeu
- Atotputernicia lui Dumnezeu
- Preștiință și determinare. Predestinația
- Atotștiința lui Dumnezeu
- Înțelepciunea lui Dumnezeu
- Dreptatea și mila lui Dumnezeu
- Sfințenia lui Dumnezeu
- Participarea oamenilor la sfințenia lui Dumnezeu
- Bunătatea și iubirea lui Dumnezeu

2. Cosmologia

- Creația lumii în general, din nimic
- Referatul biblic despre crearea lumii văzute
- Lumea, opera rațională a lui Dumnezeu destinată îndumnezeirii
- Învățătura patristică despre raționalitatea creației și importanța ei pentru teologia ortodoxă

3. Angelologia

- Crearea lumii nevăzute
- Natura și slujirea îngerilor
- Despre îngeri în Sfânta Scriptură și în Tradiția patristică
- Ierarhia îngerească, după Sfântul Dionisie Areopagitul
- Îngeri căzuți și lucrarea lor în lume
- Originea răului în creație
- Despre originea și ființa răului în teologia patristică

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară pentru disciplina *Dogmatică* – clasele a IX-a și a X-a, filiera vocațională, profil teologic, specializarea Teologie-cultul ortodox a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel integrarea noii viziuni curriculare în predarea disciplinelor teologice. Această abordare asigură o perspectivă nouă atât asupra demersului didactic cât și asupra evaluării în educație.

Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, urmărind succesiunea logică tradițională a temelor dogmatice. Astfel, temele propuse pentru clasa a IX-a s-au subsumat următoarelor domenii: Elemente introductive în Dogmatică; Revelația dumnezeiască; Cunoașterea lui Dumnezeu în Ortodoxie. Pentru clasa a X-a au fost identificate teme referitoare la: Atributele și lucrările necreate ale lui Dumnezeu; Cosmologia; Angelologia.

Temele selectate integrează și valorifică gândirea teologică contemporană a unor mari dogmatişti precum Pr. prof. Dumitru Stăniloae, Vladimir Lossky, Ion Bria etc., care au sintetizat în mod creator teologia patristică. Conținuturile selectate și structurate astfel urmăresc nu doar însușirea liniară a unor concepte și învățături de credință sau memorarea unor citate biblice și patristice, ci au ca scop fundamental dobândirea competenței generale a *gândirii în duhul Bisericii*.

Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a IX-a – a X-a. De asemenea, s-a avut în vedere faptul că Dogmatica va fi disciplină de studiu și în clasele a XI-a și a XII-a a liceului, asigurându-se în acest fel parcurgerea integrală a marilor teme dogmatice și însușirea

competențelor generale propuse. Astfel, în clasa a XI-a urmează să se studieze următoarele teme: Antropologia, Dogma Sfintei Treimi, Persoana Mântuitorului Iisus Hristos și lucrarea sa mântuitoare. Pentru clasa a XII-a temele vor fi: Biserica, trupul tainic al lui Hristos; Însușirea personală a mântuirii dăruite de Hristos prin conlucrarea omului cu Duhul Sfânt în Biserică; Sfintele Taine; Eshatologia.

În organizarea și desfășurarea demersului didactic sugerăm utilizarea de strategii diverse, care să combine metodele clasice, expositive de predare – prelegerea, expunerea sistematică, argumentarea, explicația etc. – cu cele de tip euristic, utile în analizarea și interpretarea textelor biblice sau patristice.

În predarea conținuturilor care vizează teme interconfesionale sugerăm actualizarea informațiilor cu cele referitoare la pozițiile actuale ale Bisericii romano-catolice. Astfel, referirile concrete la doctrina romano-catolică trebuie să cuprindă poziția oficială abordată de Biserica romano-catolică, începând cu Conciliul Vatican II, poziție care este sintetizată în Catehismul oficial al Bisericii Romano-Catolice, publicat în 1992.

În ceea ce privește informațiile referitoare la protestantism, recomandăm doar referirea la doctrina protestantă clasică a lui Martin Luther și Jean Calvin, pentru a evita multitudinea de poziții dogmatice ale diverselor curente protestante. În ceea ce privește neoprotestantismul, acesta poate fi abordat ca fenomen în ansamblu la disciplina *Îndrumări misionare*.

SUGESTII BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

• Lucrări generale, tratate, texte simbolice

1. *** *Credința Ortodoxă*, Ed. Trinitas, Iași, 1996.
2. *** *Viu este Dumnezeu. Catehism ortodox*, Ed. Harisma, București, 1993.
3. *** *Catehismul Bisericii Catolice*, Arhiepiscopia Romano-Catolică, București, 1993.
4. *** *Conciliul Ecumenic Vatican II. Constituții, decrete, declarații*, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 1999.
5. Alfeyev, H., *Le mystere de la foi. Introduction à la théologie dogmatique orthodoxe*, Cerf. Paris, 2001.
6. Bria, I., *Credința pe care o mărturisim*, EIBMBOR, București, 1987.
7. Bria, I., *Dicționar de teologie ortodoxă*, EIBMBOR, Ed. a II-a, București, 1994.
8. Bria, I., *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*, Ed. România Creștină, București, 1999.
9. Calvin, J., *Învățătura religiei creștine* [Institutio Christianae Religionis], 2 vol., Ed. Cartea Creștină, Oradea, 2003.
10. Chițescu, N., I. Todoran, I. Petreună, *Teologia dogmatică și simbolică. Manual pentru Institutele Teologice*, 2 vol., EIBMBOR, București, 1958.
11. Clément, O., *Biserica Ortodoxă*, Ed. Teora, București, 2000.
12. Dositei, *Mărturisirea Patriarhului Dositei* (1672), trad. V. Loichiță în „Candela”, 1942-1943.
13. Evdokimov, P., *Ortodoxia*, EIBMBOR, București, 1996.
14. Felmy, K.C., *Dogmatica experienței ecleziale. Înnoirea teologiei ortodoxe contemporane*, introd. și trad. Pr. prof. dr. I. Ică, Deisis, Sibiu, 1999.
15. Găgiu, I., N.C. Buzescu, *Dogmatica. Manual pentru uzul Seminariilor Teologice*, EIBMBOR, București, 1958.
16. Lossky, V., *Introducere în teologia ortodoxă*, Ed. Enciclopedică, București, 1993.
17. Lossky, V., *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Ed. Anastasia, București, 1993.
18. Luther, M., *Scrieri I*, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2003.
19. Meyendorff, J., *Teologia bizantină*, EIBMBOR, București, 1996.
20. Mitrofan Kritopoulos, *Mărturisirea de credință*, trad. Pr. prof. I. Ică în “Mitropolia Ardealului”, nr.2, XVI (1973).
21. P.S. Photios, Arhim. Philatete, P. Patric Ranson, *Noul Catehism Catolic contra credinței Sfinților Părinți. Un răspuns ortodox*, Ed. Deisis, Sibiu, 1994.
22. Popovitch, J., *Philosophie Orthodoxe de la Vérité. Dogmatique de L'Église Orthodoxe*, 5 vol., Ed. L'Age d'Homme, Lausanne, 1992-1997.
23. Atanasie de Paros, *Arătare sau adunare pre scurt ale dumnezeieștilor dogme ale credinței*, Mănăstirea Neamț, 1816, reeditare Ed. Pelerinul Român, Oradea, 2001.
24. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. Pr. D. Fecioru, ed. a III-a, Ed. Scripta, București, 1993.
25. Sf. Petru Movilă, *Mărturisirea Ortodoxă*, în vol. *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe*, trad. Al. Elian, EIBMBOR, București, 1981.
26. Stăniloae, D., *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, 3 vol., Ed. a III-a, EIBMBOR, București, 1996.
27. Todoran, I., I. Zăgrean, *Teologia Dogmatică. Manual pentru Seminariile Teologice*, București, 1991; ultima ediție – Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004.
28. Tsirpanlis, C., *Introduction to Eastern Patristic Thought and Orthodox Theology*, The Liturgical Press, Collegeville Minnesota, 1991.
29. Yannaras, C., *Abecedar al credinței*, Ed. Bizantină, București, 1996.

- **Alte surse bibliografice**

Pentru clasa a IX-a:

Revelația dumnezeiască

1. Arhiep. Hristostom de Etna, Ep. Auxentie de Foticeea, *Scriptură și Tradiție*, Ed. Bunavestire, Galați, 2003.
2. Breck, J., *Sfânta Scriptură în Tradiție*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2003.
3. Coman, C., *Erminia Duhului*, Ed. Bizantină, București, 2002.
4. Florovsky, G., *Bible. Church. Tradition. An Eastern Orthodox View*, Nordland Publishing Co., Belmont, 1972.
5. Stăniloae, D., *Revelația ca dar și făgăduință*, în „Ortodoxia”, XXI, nr. 2, 1969.
6. Stăniloae, D., *Concepția ortodoxă despre tradiție și despre dezvoltarea doctrinei*, în „Ortodoxia”, XXVIII, nr.1, 1975.
7. Stăniloae, D., *Revelația prin acte, cuvinte și imagini*, în „Ortodoxia”, XX, nr. 3, 1968.

Cunoașterea lui Dumnezeu

1. *** *Filocalia*, 12 vol., trad. Pr. prof. D. Stăniloae, 3 ed., Ed. Humanitas, ed. a III-a, 1999.
2. Evdokimov, P., *Cunoașterea lui Dumnezeu*, Ed. Christiana, București, 1995.
3. Guittou, J., *Dumnezeu și știința*, Ed. Albatros, București, 2000.
4. Popescu, D. (coord.), *Știință și teologie. Preliminarii pentru dialog*, XXI: Eonul dogmatic, București, 2001.
5. Stăniloae, D., *Spiritualitatea Ortodoxă. Ascetica și mistica*, EIBMBOR, București, 1992.

Pentru clasa a X-a

Atributele și lucrările necreate ale lui Dumnezeu

1. Stăniloae, D., *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Ed. Scripta, București, 1993.
2. Sf. Grigorie Palama, scrieri publicate în *Filocalia*, vol.7, București, 1977.

Cosmologia

1. *** *Creația*, Ed. Anastasia, București, 2003.
2. Augustin, *Confesiuni*, cărțile XI-XIII, Ed. Nemira, București, 2003.
3. Florovsky, G., *Ideea de creație în filozofia creștină*, în „Teologie și viață”, VIII nr.1-4, 1998.
4. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, în PSB. 17, EIBMBOR, București, 1986.
5. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, PSB 21, 22, EIBMBOR, București, 1987-1989.
6. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, în PSB. 80, EIBMBOR, București, 1983.

Angelologia

1. Maica Alexandra, *Sfinții îngeri*, Ed. Anastasia, București, 1992.
2. Matsoukas, N., *Teologia dogmatică și simbolică. Demonologia*, vol. IV, Ed. Bizantină, București, 2002.
3. Metodiul de Olimp, *Despre liberul arbitru* în PSB 10, EIBMBOR, București, 1984.
4. Pavel, C., *Problema răului la Fericitul Augustin*, EIBMBOR, București, 1996.
5. Pleșu, A., *Despre îngeri*, Ed. Humanitas, București, 2003.
6. Sf. Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia cerească*, în *Opere Complete*, Ed. Paideia, București, 1996.
7. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*. Prolog în *Filocalia*, vol.3, Ed. Harisma, București, 1994.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

DOGMATICĂ
(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

Filiera vocațională, profil teologic
Specializările: Teologie ortodoxă, Patrimoniu cultural

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

București, 2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina ***Dogmatică*** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), fiindu-i alocate câte 2 ore/ săptămână în clasele a XI-a și a XII-a, atât la specializarea teologie ortodoxă, cât și la specializarea patrimoniu cultural.

Studierea ***Dogmaticii*** în învățământul teologic preuniversitar are ca scop aprofundarea învățăturii de credință a Bisericii Ortodoxe și formarea unei culturi teologice, apte să pregătească pe viitorii slujitori ai Bisericii în misiunea lor pastoral-misionară și liturgică. Totodată, această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare de ***Dogmatică*** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Programa propune o serie de elemente de noutate, care fac referire la următoarele aspecte:

- aprofundarea temelor de dogmatică prin ore destinate lecturii și analizării unor fragmente din operele marilor Părinți ai Bisericii și ale scriitorilor bisericești sau a unor texte liturgice;
- actualizarea conținuturilor referitoare la teme interconfesionale, în conformitate cu teologia actuală a confesiunilor creștine și luând în considerare dialogul ecumenic;
- reconsiderarea conținuturilor specifice Dogmaticii, în scopul asigurării coerenței cu celelalte discipline teologice.

Programa școlară de ***Dogmatică*** este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini promovate, prin învățarea disciplinei, pe întreg parcursul învățământului liceal;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, specificate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

1. Exprimarea corectă și cursivă în limbajul teologic specific ortodox
2. Argumentarea biblică, patristică și liturgică a învățăturii de credință ortodoxă
3. Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățăturii ortodoxe
4. Realizarea unui dialog ecumenic, în spiritul apropierii actuale dintre Biserici
5. Corelarea cunoștințelor dogmatice cu cele dobândite la alte discipline teologice

VALORI ȘI ATITUDINI

- Iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele
- Interes și dragoste pentru studierea Sfintei Scripturi și a scrierilor Sfinților Părinți
- Mărturisirea prin faptă și cuvânt a credinței creștine ortodoxe
- Afirmarea liberă a convingerilor religioase
- Respect și înțelegere față de membrii altor confesiuni creștine și a altor religii
- Promovarea unei gândiri teologice în spirit biblic și patristic

CLASA A XI-A
COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Exprimarea corectă și cursivă în limbajul teologic specific ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Utilizarea corectă a terminologiei specifice triadologiei și hristologiei ortodoxe, în descrierea dogmelor	- Prefigurarea dogmei trinitare în religiile păgâne și în Vechiul Testament - Explicarea terminologiei trinitare. Distincția dintre natură și ipostas. Distincția patristică dintre <i>theologia</i> și <i>oikonomia</i> - Distincția natură/ipostas în teologia patristică - Mântuirea și îndumnezeirea omului, adevăratul scop al Întropării - Mesianismul Vechiului Testament. Profeții mesianice - Chipul evanghelic al lui Hristos și istoricitatea Sa - Dumnezeirea lui Iisus Hristos - Definirea dogmatică a persoanei lui Iisus Hristos: unirea ipostatică - Chenoza - Raportul dintre persoana și lucrarea lui Hristos. Cele trei slujiri în general - Dimensiunea ontologică a mântuirii aduse de Hristos
1.2. Identificarea unor texte biblice de referință privind dogma Sfintei Treimi și dogma Întropării	
1.3. Definirea antropologiei ortodoxe din perspectivă trinitară și hristologică	- Omul, chip al lui Dumnezeu. - Caracterul personal al omului. Distincția dintre natura și persoană la nivel antropologic - Natura omului: trup și suflet - Sufletul și facultățile sale

2. Argumentarea biblică, patristică și liturgică a învățăturii de credință ortodoxă

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Prezentarea dogmei trinitare și a dogmei hristologice ca învățături fundamentale ale creștinismului ortodox	- Dogma Sfintei Treimi - Persoana Mântuitorului Iisus Hristos și lucrarea Sa mântuitoare (Hristologia)
2.2. Argumentarea biblică a unor teme de dogmatică studiate	- Crearea omului printr-un act special al lui Dumnezeu lui în univers. Referatul biblic - Vocația specială a omului în raport cu cosmosul în teologia patristică; Sfântul Maxim Mărturisitorul - Starea primordială a omului. Distincția dintre chip și asemănare - Înțelesul celor doi pomi din rai - Tunicile de piele, element constitutiv al stării căzute a omului - Dumnezeirea și consubstanțialitatea persoanelor Sfintei Treimi - Înșușirile personale interne în Sfânta Treime - Lucrările externe ale persoanelor Sfintei Treimi. Antinomii - Perihoreza persoanelor Sfintei Treimi - Definirea dogmatică a persoanei lui Iisus Hristos în hotărârile Sinoadelor Ecumenice și la scriitorii patristici - Consecințele unirii ipostatice: comunicarea înșușirilor - Nașterea supranaturală a lui Hristos și pururea fecioria Maicii Domnului
2.3. Sintetizarea unor argumente patristice pentru susținerea antropologiei, a teologiei și a hristologiei	
2.4. Analizarea principalelor moduri de argumentare biblică, patristică și liturgică a hristologiei	
2.5. Identificarea modului în care conceptele teologice și temele de dogmatică sunt aplicate și expuse în iconografie	

3. Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățăturii ortodoxe

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Stabilirea de corelații între învățăturile dogmatice ale antropologiei despre iconomia mântuirii și texte liturgice reprezentative	- Originea păcatului strămoșesc - Urmările păcatului strămoșesc - Providența dumnezeiască și desfășurarea planului de mântuire și îndumnezeire a lumii - Importanța coborârii la iad, a învierii și a înălțării Domnului în iconomia mântuirii - Analiza unor texte liturgice din slujba Rusaliilor - Analiza unor texte liturgice din slujbele din Sâmbăta Mare, Înviere și Înălțare - Teorii romano-catolice cu privire la răscumpărarea prin Hristos. Teoria satisfacției substitutive
3.2. Interpretarea corectă din perspectivă dogmatică a iconografiei și a imaginii sacre din Ortodoxie	
3.3. Analizarea unor modele de aplicare în context misionar și pastoral a învățăturilor specifice triadologiei, hristologiei și antropologiei ortodoxe	- Raportul dintre persoana și lucrarea lui Hristos. Cele trei slujiri în general - Chemarea profetică - Slujirea arhierească - Demnitatea împărătească

4. Realizarea unui dialog ecumenic, în spiritul apropierii actuale dintre Biserici

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Elaborarea de argumente din perspectiva ortodoxiei în cadrul dialogului interconfesional actual, în special în dialogul cu Biserica Romano-catolică	- Perspectiva interconfesională asupra stării primordiale a omului - Transmiterea păcatului strămoșesc și urmările lui - Deosebiri interconfesionale privind păcatul strămoșesc
4.2. Realizarea de comparații între învățătura ortodoxă despre Sfânta Treime și cea romano-catolică (cu referire specială la adaosul <i>Filioque</i>)	- Formularea dogmei Sfintei Treimi în Tradiția creștină. Contribuția Sinoadelor Ecumenice și a scriitorilor patristici - Erezii hristologice - Purcederea Duhului Sfânt. <i>Filioque</i> ca problemă teologică - <i>Filioque</i> în teologia patristică - <i>Filioque</i> în dialogul teologic contemporan
4.3. Evidențierea unor diferențe dintre elementele soteriologiei ortodoxe și cele ale altor confesiuni creștine	- Răscumpărarea și aspectele ei. Aspectul de jertfă al Răscumpărării - Aspectul recapitulativ al răscumpărării - Răscumpărarea în teologia protestantă

5. Corelarea cunoștințelor dogmatice cu cele dobândite la alte discipline teologice

Competențe specifice	Conținuturi
5.1. Evidențierea centralității dogmei trinitare și a celei hristologice în dogmatica ortodoxă și în toate celelalte discipline teologice	- Originea sufletului omenesc. Combaterea teoriilor preexistenței și a reîncarnării - Maica Domnului este Născătoare de Dumnezeu. Preacinstirea Maicii Domnului - Cele două voințe și lucrări în Hristos - Lui Hristos I se cuvine o singură închinare - Teologia icoanei
5.2. Stabilirea de corelații între învățăturile din dogmatică referitoare la antropologie și triadologie cu cele oferite de celelalte discipline teologice	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Antropologia

- Crearea omului printr-un act special al lui Dumnezeu în univers. Referatul biblic
- Omul, chip al lui Dumnezeu
- Caracterul personal al omului. Distincția dintre natură și persoană la nivel antropologic
- Natura omului: trup și suflet
- Originea sufletului omenesc. Combaterea teoriilor preexistenței și a reîncarnării
- Sufletul și facultățile sale
- Vocația specială a omului în raport cu cosmosul în teologia patristică; Sfântul Maxim Mărturisitorul
- Starea primordială a omului. Distincția dintre chip și asemănare
- Perspectiva interconfesională asupra stării primordiale a omului
- Originea păcatului strămoșesc
- Înțelesul celor doi pomi din rai
- Urmările păcatului strămoșesc
- Tunicile de piele, element constitutiv al stării căzute a omului
- Transmiterea păcatului strămoșesc și urmările lui
- Deosebiri interconfesionale privind păcatul strămoșesc
- Providența dumnezeiască și desfășurarea planului de mântuire și îndumnezeire a lumii

Dogma Sfintei Treimi

- Prefigurarea dogmei trinitare în religiile păgâne și în Vechiul Testament
- Descoperirea Sfintei Treimi în Noul Testament
- Formularea dogmei Sfintei Treimi în Tradiția creștină. Contribuția Sinoadelor Ecumenice și a scriitorilor patristici
- Explicarea terminologiei trinitare. Distincția dintre natură și ipostas. Distincția patristică dintre *theologia* și *oikonomia*
- Distincția natură/ipostas în teologia patristică
- Dumnezeirea și consubstanțialitatea persoanelor Sfintei Treimi
- Înșușirile personale interne în Sfânta Treime
- Lucrările externe ale persoanelor Sfintei Treimi. Antinomii
- Perihoreza persoanelor Sfintei Treimi
- Analiza unor texte liturgice din slujba Rusaliilor
- Erezii antitrinitare
- Purcederea Duhului Sfânt. *Filioque* ca problemă teologică
- *Filioque* în dialogul teologic contemporan

Persoana Mântuitorului Iisus Hristos și lucrarea Sa mântuitoare (Hristologia)

- Mântuirea și îndumnezeirea omului, adevăratul scop al Întrupării
- Mesianismul Vechiului Testament. Profeții mesianice
- Chipul evanghelic al lui Hristos și istoricitatea Sa
- Dumnezeirea lui Iisus Hristos
- Definirea dogmatică a persoanei lui Iisus Hristos: unirea ipostatică
- Definirea dogmatică a persoanei lui Iisus Hristos în hotărârile Sinoadelor Ecumenice și la scriitorii patristici
- Consecințele unirii ipostatice: comunicarea înșușirilor

- Nașterea supranaturală a lui Hristos și pururea fecioria Maicii Domnului
- Maica Domnului este Născătoare de Dumnezeu. Preacinstirea Maicii Domnului
- Lipsa de păcat a Mântuitorului și îndumnezeirea firii Sale omenești
- Cele două voințe și lucrări în Hristos
- Lui Hristos I se cuvine o singură închinare
- Chenoza
- Erezii hristologice
- Raportul dintre persoana și lucrarea lui Hristos. Cele trei slujiri în general
- Chemarea profetică
- Slujirea arhierească
- Demnitatea împărătească
- Analiza unor texte liturgice din slujbele din Sâmbăta Mare, din Înviere și din Înălțare
- Răscumpărarea și aspectele ei. Aspectul de jertfă al Răscumpărării
- Dimensiunea ontologică a mântuirii aduse de Hristos
- Importanța coborârii la iad, a învierii și a înălțării Domnului în iconomia mântuirii
- Aspectul recapitulativ al răscumpărării
- Teorii romano-catolice cu privire la răscumpărarea prin Hristos. Teoria satisfacției substitutive
- Răscumpărarea în teologia protestantă
- Teologia icoanei

CLASA A XII-A
COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Exprimarea corectă și cursivă în limbajul teologic specific ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Utilizarea corectă a terminologiei specifice eclesiologiei, soteriologiei și eshatologiei ortodoxe, în descrierea dogmelor	- Întemeierea Bisericii ca spațiu al mântuirii în Hristos - Ființa Bisericii în Ortodoxie. Constituția ei teandrică - Persoana și lucrarea Duhului Sfânt. - Raportul dintre Hristos și Duhul Sfânt în iconomia mântuirii - Sfintele Taine în general - Natură și har în teologia patristică - Înțelesul mântuirii - Înțelesul creștin al morții - Judecata Universală - Viața veșnică
1.2. Analizarea unor texte biblice și patristice de referință privind ierarhia bisericească, Sfintele Taine și sfinții	
1.3. Definirea eclesiologiei ortodoxe din perspectivă hristologică și pnevmatologică	- Biserica, trupul tainic al lui Hristos

2. Argumentarea biblică, patristică și liturgică a învățăturii de credință ortodoxă

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Argumentarea biblică și patristică a principalelor elemente ale eclesiologiei	- Preoția sacramentală: episcopatul, preoția și diaconatul - Unitatea Bisericii - Sfințenia Bisericii - Sobornicitatea (catolicitatea) Bisericii - Gratuitatea și universalitatea harului - Taina Sfântului Botez, poarta de intrare în Biserică - Taina Sfântului Botez în teologia patristică - Dumnezeiasca Euharistie - Taina mărturisirii - Taina hirotoniei - Nemurirea sufletului - Esența raiului și a iadului în teologia patristică: Sfântul Isaac Sirul – <i>Cuvinte ascetice</i> - Sfârșitul lumii și al istoriei și semnele prevestitoare - Învierea morților
2.2. Sintetizarea unor argumente patristice pentru susținerea eclesiologiei, a soteriologiei și a teologiei sacramentale și eshatologice	
2.3. Compararea principalelor moduri de argumentare biblică, patristică și liturgică a eclesiologiei ortodoxe	
2.4. Analizarea modului în care conceptele teologice și temele de dogmatică sunt aplicate și expuse în iconografia ortodoxă și în rânduielile de cult	

3. Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățăturii ortodoxe

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Identificarea de corelații între învățăturile dogmatice din domeniile eclesiologie, soteriologie, eshatologie și texte liturgice reprezentative	- Întreita Slujire a lui Hristos în Biserica și ierarhia bisericească - Apostolicitatea Bisericii
3.2. Analizarea unor situații reale de aplicare a învățăturilor eclesiologiei, soteriologiei și eshatologiei în context misionar, pastoral și liturgic	- Necesitatea absolută a harului Duhului Sfânt pentru mântuire - Conlucrarea (sinergia) omului cu harul în lucrarea mântuirii. Valoarea libertății umane - Necesitatea credinței și a faptelor bune în însușirea mântuirii - Învățătura ortodoxă despre îndumnezeirea omului - Darurile Duhului Sfânt - Lucrarea tainei mirului și a euharistiei în viața duhovnicească. Legătura lor cu Botezul - Euharistia și taina Bisericii - Raiul și iadul - Lecturi și exegeze din <i>Panihida</i>
3.3. Interpretarea corectă din perspectiva dogmatică a învățăturii ortodoxe despre Sfintele Taine, armonizate într-o teologie sacramentală	- Sfintele Taine

4. Realizarea unui dialog ecumenic, în spiritul apropierii actuale dintre Biserici

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Susținerea unei argumentări ortodoxe în cadrul dialogului interconfesional actual, în special în dialogul cu Biserica Romano-catolică	- Raportul dintre natura umană și harul dumnezeiesc - Sfinții, expresie a plinătății lucrării Duhului Sfânt în oameni - Prezența reală a trupului și sângelui lui Hristos în Euharistie - Aspectul de taină și de jertfă al Euharistiei - Episcopatul și unitatea Bisericii - Succesiunea apostolică - Starea sufletelor până la Judecata Universală - Rugăciunile Bisericii pentru cei morți și starea sufletelor din iad
4.2. Analizarea diferențelor dintre învățătura ortodoxă referitoare la eclesiologie și eshatologie și cea catolică (cu referire specială la primatul papal și la purgatoriu)	- Probleme interconfesionale: eclesiologia romano-catolică, primatul și infailibilitatea suveranului pontif
4.3. Compararea elementelor eclesiologiei ortodoxe cu cele ale altor confesiuni creștine	- Concepții eclesiologice protestante - Teorii soteriologice romano-catolice și protestante - Probleme interconfesionale: purgatoriul și focul curățitor

5. Corelarea cunoștințelor dogmatice cu cele dobândite la alte discipline teologice

Competențe specifice	Conținuturi
5.1. Stabilirea de corelații între aspectele dogmatice și cele liturgice referitoare la învățătura ortodoxă despre Sfintele Taine	- Caracterul hristologic și bisericesc al Tainelor - Viața în Hristos, câștigată prin Sfintele Taine după Sfântul Nicolae
5.2. Evidențierea dimensiunilor sacramentale ale eclesiologiei ortodoxe	- Preoția universală. Rolul femeii în Biserică - Lecturi din scrierile părinților filocalici
5.3. Identificarea modalităților de aplicare a cunoștințelor de eclesiologie în context misionar și omiletic	- Etapele și treptele mântuirii - Căminul - Ierurgiile în viața Bisericii - Judecata particulară a sufletului

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Biserica, trupul tainic al lui Hristos

- Întemeierea Bisericii ca spațiu al mântuirii în Hristos
- Ființa Bisericii în Ortodoxie. Constituția ei teandrică
- Întreita Slujire a lui Hristos în Biserică și ierarhia bisericească
- Preoția sacramentală: episcopatul, preoția și diaconatul
- Preoția universală. Rolul femeii în Biserică
- Unitatea Bisericii
- Sfințenia Bisericii
- Sobornicitatea (catolicitatea) Bisericii
- Apostolicitatea Bisericii
- Aspecte interconfesionale: eclesiologia romano-catolică, primatul și infailibilitatea suveranului pontif
- Concepții eclesiologice protestante

Înșușirea personală a mântuirii datorită de Hristos prin conlucrarea omului cu Duhul Sfânt în Biserică

- Persoana și lucrarea Duhului Sfânt
- Raportul dintre Hristos și Duhul Sfânt în iconomia mântuirii
- Necesitatea absolută a harului Duhului Sfânt pentru mântuire
- Gratuitatea și universalitatea harului
- Conlucrarea (sinergia) omului cu harul în lucrarea mântuirii. Valoarea libertății umane
- Lecturi din scrierile părinților filocalici
- Raportul dintre natura umană și harul dumnezeiesc
- Natură și har în teologia patristică
- Înțelesul mântuirii
- Etapele și treptele mântuirii
- Necesitatea credinței și a faptelor bune în însușirea mântuirii
- Învățătura ortodoxă despre îndumnezeirea omului
- Sfinții, expresie a plinătății lucrării Duhului Sfânt în oameni
- Teorii soteriologice romano-catolice și protestante

Sfintele Taine

- Sfintele Taine în general. Numărul lor
- Caracterul hristologic și bisericesc al Tainelor
- Viața în Hristos, câștigată prin Sfintele Taine, după Sfântul Nicolae Cabasila
- Taina Sfântului Botez, poarta de intrare în Biserică
- Taina Sfântului Botez în teologia patristică
- Taina mirungerii
- Darurile Duhului Sfânt
- Dumnezeiasca Euharistie
- Lucrarea tainei mirului și a euharistiei în viața duhovnicească. Legătura lor cu Botezul
- Prezența reală a trupului și sângelui lui Hristos în Euharistie
- Aspectul de taină și de jertfă al Euharistiei
- Euharistia și taina Bisericii
- Taina mărturisirii
- Taina hirotoniei
- Episcopatul și unitatea Bisericii
- Succesiunea apostolică
- Taina Nunții
- Taina Sfântului Maslu
- Ierurgiile în viața Bisericii

Eshatologia

- Înțelesul creștin al morții
- Nemurirea sufletului
- Judecata particulară a sufletului
- Starea sufletelor până la Judecata Universală
- Raiul și iadul
- Lecturi și exegeze din *Panihida*
- Esența raiului și a iadului în teologia patristică: Sfântul Isaac Sirul (*Cuvinte ascetice* etc.)
- Rugăciunile Bisericii pentru cei morți și starea sufletelor din iad
- Aspecte interconfesionale: purgatoriul și focul curățător
- Sfârșitul lumii și al istoriei și semnele prevestitoare
- Învierea morților
- Judecata Universală
- Viața veșnică

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de ***Dogmatică*** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox) a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, urmărind succesiunea logică tradițională a temelor și corelarea cunoștințelor cu cele asimilate la nivelul claselor a IX-a – a X-a, astfel încât să se asigure parcurgerea integrală a marilor teme dogmatice. Temele propuse pentru clasa a XI-a s-au subsumat următoarelor domenii: antropologie, dogma trinitară, hristologie. Pentru clasa a XII-a au fost selectate teme din domeniile: ecleziologie, soteriologie, eshatologie.

Elementele de noutate ale programei sunt legate de următoarele aspecte:

- analiza unor fragmente din operele marilor Părinți ai Bisericii și ale scriitorilor bisericești sau a unor texte liturgice, care să asigure aprofundarea temelor de dogmatică;
- reconsiderarea conținuturilor în spirit patristic, în scopul eliminării unor șabloane scolastice;
- specificarea unor elemente de conținut referitoare la teme interconfesionale, care să asigure o mai bună înțelegere a specificului ortodoxiei și, în același timp, să constituie premisă a dialogului ecumenic;
- stabilirea de corelații între conținuturile de dogmatică și cele specifice altor discipline teologice.

În predarea conținuturilor care vizează teme interconfesionale formulăm următoarele sugestii: pentru conținuturile referitoare la Biserica romano-catolică – actualizarea informațiilor referitoare la pozițiile actuale ale acesteia; pentru conținuturile referitoare la protestantism – referirea numai la doctrina protestantă clasică a lui Martin Luther și Jean Calvin, pentru a evita multitudinea de poziții dogmatice ale diverselor curente protestante.

În organizarea și desfășurarea demersului didactic sugerăm utilizarea de strategii diverse, care să combine metodele clasice, expozitive de predare – prelegerea, expunerea sistematică, argumentarea, explicația etc. – cu cele de tip euristic, utile în analiza și interpretarea textelor biblice sau patristice.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASELE A IX-A – A X-A

– CICLUL INFERIOR AL LICEULUI –

LITURGICĂ

[CURRICULUM DIFERENȚIAT]

FILIERA Vocațională

PROFIL TEOLAGIC

– CULTUL ORTODOX –

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 5085/ 30.09.2005

București, 2005

NOTA DE FUNDAMENTARE

privind elaborarea programelor școlare pentru clasele a IX-a și a X-a

Programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a, documente reglatoare componente ale curriculumului național au fost elaborate în conformitate cu:

- asumarea de către România a *Planului detaliat de lucru asupra obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa*, ratificat de Consiliul European de la Barcelona, în 2002, și a *Declarației miniștrilor europeni ai educației și formării profesionale și a Comisiei Europene cu privire la consolidarea cooperării europene în formarea profesională – „Declarația de la Copenhaga”*, convenită la Copenhaga în 2002;
- obiectivele actuale ale reformei învățământului din România vizând finalitățile, curriculumul și structura învățământului obligatoriu stabilite în conformitate cu prevederile Legii învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare și ale Legii nr. 268/2003 pentru modificarea Legii învățământului nr. 84/1995;
- nevoia de adaptare a curriculumului național la schimbările din structura învățământului preuniversitar: apartenența claselor a IX-a și a X-a deopotrivă la învățământul obligatoriu și la cel liceal;
- valorificarea experienței pozitive privind proiectarea curriculumului pentru învățământul liceal pornind de la competențe ca achiziții finale al învățării, prin care se asigură accentuarea dimensiunii acționale în formarea elevilor;
- rolul și statutul disciplinelor școlare, stabilite în planurile cadru de învățământ aprobate prin ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5723/ 23.12.2003.

Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a IX-a și a X-a pe componentele **trunchi comun** și **curriculum diferențiat** determină organizarea, la nivelul programei școlare, a ofertei educaționale centrale în competențe și conținuturi ale învățării prezentate distinct, pentru fiecare dintre aceste componente.

În aceste condiții, noile programe școlare pentru clasele a IX-a – a X-a au următoarea structură:

- **Notă de fundamentare**, elaborată în scopul prezentării relației dintre programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a și documentele de politică educațională și curriculară pe care acestea se fundamentează;
- **Notă de prezentare**, în care se detaliază rolul disciplinei de învățământ și statutul specific al acesteia în cadrul curriculumului național, precum și contribuția disciplinei de învățământ la cele opt domenii de competențe cheie stabilite la nivel european;
- **Competențe generale**, cu un nivel accentuat de complexitate, definite pe o disciplină de învățământ sau, după caz, pe o categorie de discipline de învățământ, pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul învățământului obligatoriu și/ sau pentru a orienta pregătirea de specialitate a acestora;
- **Valori și atitudini**, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul disciplinei, definite pentru învățământul liceal;
- **Competențe specifice – conținuturi**, nucleul funcțional al programei școlare, definit pentru fiecare an de studiu;
- **Sugestii metodologice**, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute în programele școlare.

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina *Liturgică* se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru filiera vocațională, profil teologic ortodox, fiindu-i alocată 1 oră/ săptămână la clasele a IX-a și a X-a.

Studierea Liturgicii în învățământul de tip seminarial are ca scop familiarizarea elevilor cu învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe și formarea unei culturi teologice, apte să pregătească pe viitorii slujitori ai Bisericii în misiunea lor pastorală, misionară și liturgică. Totodată, această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare pentru disciplina *Liturgică* a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Prezenta programă școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini;
- competențe specifice asociate cu conținuturile;
- conținuturi ale învățării;
- sugestii metodologice;
- sugestii bibliografice pentru lectură suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Definirea specificului cultului ortodox
2. Utilizarea adecvată a termenilor liturgici în diferite contexte de comunicare
3. Argumentarea importanței și semnificației sfintelor slujbe în cultul ortodox
4. Aplicarea cunoștințelor liturgice prin participarea activă la slujbe

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea necesității participării active la slujbele Bisericii
- Dezvoltarea respectului față de slujbele Bisericii
- Angajarea în trăirea vieții celei noi în Hristos prin participare la sfintele slujbe
- Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanentei deveniri spirituale

CLASA A IX-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Definirea specificului cultului ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea elementelor caracteristice cultului ortodox	- Definirea cultului creștin ortodox - Biserica – locaș de închinare - Anul liturgic și anul bisericesc - Cărțile de cult
1.2. Analizarea specificului slujbelor bisericești	- Împărțirea slujbelor bisericești: Sfânta Liturghie, cele șapte laude, Sfintele Taine și ierurgiile

2. Utilizarea adecvată a termenilor liturgici în diferite contexte de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Utilizarea corectă a terminologiei specifice liturgicii în comunicarea scrisă și orală	- Definirea cultului creștin ortodox - Biserica – locaș de închinare - Anul liturgic și anul bisericesc - Cărțile de cult - Împărțirea slujbelor bisericești: Sfânta Liturghie, cele șapte laude, Sfintele Taine și ierurgiile - Vecernia și Litia, Utrenia, Ceasurile, Pavcernița, Miezonoptica: istoric, rânduială, semnificație
2.2. Analizarea, din perspectiva ortodoxă, a semnificațiilor termenilor liturgici în diferite contexte de comunicare (limbaj specializat, literatură duhovnicească, predică, limbaj colocvial etc.)	

3. Argumentarea importanței și semnificației sfintelor slujbe în cultul ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Evidențierea semnificației celor șapte laude bisericești	- Vecernia și Litia, Utrenia, Ceasurile, Pavcernița, Miezonoptica : istoric și semnificație
3.2. Argumentarea necesității cunoașterii semnificației sfintelor slujbe în vederea participării conștiente la acestea	

4. Aplicarea cunoștințelor liturgice prin participarea activă la slujbe

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Analizarea rânduiei tipiconale și a modalității de realizare a slujbei celor șapte laude bisericești	- Vecernia și Litia, Utrenia, Ceasurile, Pavcernița, Miezonoptica : rânduiala, istoric și semnificație
4.2. Argumentarea necesității săvârșirii corecte a sfintelor slujbe	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

I. Noțiuni introductive

- Definirea cultului creștin ortodox
- Biserica – locaș de închinare
- Anul liturgic și anul bisericesc
- Cărțile de cult
- Împărțirea slujbelor bisericești: Sfânta Liturghie, cele șapte laude, Sfintele Taine și ierurgiile

II. Vecernia și Litia

- Istoric
- Rânduiala
 - în perioada Octoihului
 - în perioada Triodului
 - în perioada Penticostarului
 - Vecernii cu rânduiala specială
- Semnificație

III. Utrenia

- Istoric
- Rânduiala
 - în perioada Octoihului
 - în perioada Triodului
 - în perioada Penticostarului
 - Utrenii cu rânduiala specială
- Semnificație

IV. Ceasurile, Pavecernița, Miezonoptica

- Istoric
- Rânduiala
 - în perioada Octoihului
 - în perioada Triodului
 - în perioada Penticostarului
- Semnificație

CLASA A X-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Definirea specificului cultului ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Argumentarea locului central al Sfintei Liturghii în cultul ortodox	- Sfânta Liturghie – generalități: definire, scop, instituire - Istoricul Sfintei Liturghii
1.2. Sintetizarea elementelor caracteristice Liturghiilor ortodoxe	- Liturghiile ortodoxe și timpul săvârșirii lor. Zilele aliturgice

2. Utilizarea adecvată a termenilor liturgici în diferite contexte de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Utilizarea corectă a terminologiei specifice liturgicii în comunicarea scrisă și orală	- Sfânta Liturghie: generalități, istoric, rânduială și semnificație
2.2. Analizarea, din perspectiva ortodoxă, a semnificațiilor termenilor liturgici în diferite contexte de comunicare (limbaj specializat, literatură duhovnicească, predică, limbaj colocvial etc.)	

3. Argumentarea importanței și semnificației sfintelor slujbe în cultul ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Evidențierea semnificației Sfintei Liturghii	- Sfânta Liturghie: istoric și semnificație - Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur - Liturgia Sfântului Vasile cel Mare - Liturgia darurilor mai înainte sfințite
4.2. Argumentarea necesității cunoașterii semnificației sfintelor slujbe în vederea participării conștiente la acestea	

4. Aplicarea cunoștințelor liturgice prin participarea activă la slujbe

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Analizarea rânduiei tipiconale a Sfintei Liturghii.	- Pregătirea pentru Liturghie - Sfânta Liturghie: istoric, rânduială și semnificație
3.2. Identificarea cerințelor de participare la Sfânta Liturghie	
3.2. Argumentarea necesității săvârșirii corecte a Sfintei Liturghii	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

I. Sfânta Liturghie – generalități

- Definiție, scop, instituire
- Liturghiile ortodoxe și timpul săvârșirii lor. Zilele aliturgice
- Istoricul Sfintei Liturghii

II. Rânduiala și explicarea Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur

- Pregătirea pentru Liturghie
- Proskomidia
- Liturghia catehumenilor
 - Binecuvântarea Mare
 - Antifoanele
 - Intrarea Mică
 - Lecturile biblice
 - Ectenia întreită
 - Ectenia morților
 - Ectenia catehumenilor
- Liturghia credincioșilor
 - Rugăciunile pentru credincioși
 - Intrarea Mare
 - Sărutarea păcii și Crezul
 - Anaforaua liturgică
 - Împărtășirea
 - Rugăciunea amvonului și otpustul

III. Particularitățile Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare

- Anaforaua liturgică și alte rugăciuni ale preotului
- Axionul

IV. Liturghia darurilor mai înainte sfințite: istoric, rânduială și simbolism

- Partea de vecernie
- Partea de Liturghie

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Liturgică** pentru clasele a IX-a și a X-a, profil teologic ortodox, specializările „Teologie pastorală” și „Patrimoniu cultural” a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, care vizează pregătirea viitorilor slujitori ai Bisericii pentru misiunea lor pastoral-misionară și liturgică.

Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, urmărind succesiunea logică a temelor de Liturgică. Astfel, temele propuse pentru clasa a IX-a au urmărit, pe de o parte, familiarizarea elevilor cu domeniul liturgicii prin abordarea unor noțiuni introductive specifice și, pe de altă parte, prezentarea celor șapte laude bisericești. Pentru clasa a X-a au fost selectate teme referitoare la Sfânta Liturghie: istoric, semnificație, rânduială.

Temele au fost selectate din perspectiva următoarelor principii:

- accentuarea caracterului pragmatic, prin centrarea pe însușirea modului corect de realizare a slujbelor;
- cultivarea dragostei și respectului față de slujbele Bisericii, prin înțelegerea semnificației lor și prin participarea conștientă la acestea;
- corelarea cunoștințelor liturgice cu participarea la programul liturgic și duhovnicesc.

Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a IX-a – a X-a.

În organizarea și desfășurarea demersului didactic sugerăm utilizarea de strategii diverse, care să combine metodele clasice, expozitive de predare – prelegerea, expunerea sistematică, argumentarea, explicația etc. – cu cele de tip euristic, utile în analiza și interpretarea textelor biblice sau patristice.

SUGESTII BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

• Clasa a IX-a

1. *** Cărți de cult: *Ceaslov, Octoih, Catavasier, Penticostar, Triod, Minee*
2. *** *Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2000.
3. *** *Tipic bisericesc*, Ed. IBMBOR, București, 1976.
4. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica specială pentru Institutele teologice*, Ed. IBMBOR, București, 1985.
5. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica teoretică. Manual pentru elevii seminariști*, Ed. Credința noastră, București, 1997.
6. Evdokimov, Paul, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, trad. de Carmen Bolocan, Ed. Polirom, Iași, 1996.
7. Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2000.
8. Schmemmann, Pr. Prof. Alexander, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. de Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi, Ed. IBMBOR, București, 2001.
9. Sfântul Ioan din Kronstadt, *Liturgia: cerul pe pământ. Cugetări mistice despre Biserică și Cultul divin ortodox*, trad. de Boris Buzilă, Ed. Deisis, Sibiu, 1996.
10. Vintilescu, Pr. Prof. Dr. Petre, *Liturghierul explicat*, Ed. IBMBOR, București, 1998.

• Clasa a X-a

1. *** *Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2000.
2. *** *Tipic bisericesc*, Ed. IBMBOR, București, 1976.
3. Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție. Elemente de trăire liturgică a tainei unității în Biserica Ortodoxă*, trad. de Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Ed. Deisis, Sibiu, 1996.
4. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica specială pentru Institutele teologice*, Ed. IBMBOR, București, 1985.
5. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica teoretică. Manual pentru elevii seminariști*, Ed. Credința noastră, București, 1997.
6. Cabasila, Nicolae, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, trad. de Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Ed. IBMBOR, București, 1997.
7. Evdokimov, Paul, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, trad. de Carmen Bolocan, Ed. Polirom, Iași, 1996.
8. Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2000.
9. Schmemmann, Pr. Prof. Alexander, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. de Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi, Ed. IBMBOR, București, 2001.
11. Sfântul Ioan din Kronstadt, *Liturgia: cerul pe pământ. Cugetări mistice despre Biserică și Cultul divin ortodox*, trad. de Boris Buzilă, Ed. Deisis, Sibiu, 1996.
12. Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Ed. Mropoliei Olteniei, Craiova, 1986.
13. Vintilescu, Pr. Prof. Dr. Petre, *Liturghierul explicat*, Ed. IBMBOR, București, 1998.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

TIPIC ȘI LITURGICĂ
(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

Filiera vocațională, profil teologic
Specializarea: Teologie ortodoxă

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina **Tipic și Liturgică** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, fiindu-i alocate câte 2 ore/săptămână pentru clasele a XI-a și a XII-a.

Studierea acestei discipline școlare în învățământul teologic preuniversitar are ca scop familiarizarea elevilor cu învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe și formarea unei culturi teologice, apte să pregătească pe viitorii slujitori ai Bisericii în misiunea lor pastorală, misionară și liturgică. Totodată, această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare pentru disciplina **Tipic și Liturgică** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor. De asemenea, s-a avut în vedere accentuarea caracterului pragmatic al cunoștințelor de liturgică, prin centrarea pe însușirea modului corect de realizare a slujbelor și prin corelarea acestora cu participarea la programul liturgic și duhovnicesc.

Prezenta programă școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini promovate, prin învățarea disciplinei, pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, specificate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectură suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Argumentarea specificului și a importanței cultului ortodox
2. Explicarea principalelor învățături de credință din domeniul liturgicii, în diferite contexte de analiză
3. Aplicarea cunoștințelor liturgice în săvârșirea sfintelor slujbe

VALORI ȘI ATITUDINI

- Dezvoltarea respectului față de slujbele Bisericii
- Angajarea în trăirea vieții celei noi în Hristos prin participare la sfintele slujbe
- Conștientizarea importanței și rolului sfintelor slujbe în viața personală și comunitară
- Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanentei deveniri spirituale

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Argumentarea specificului și a importanței cultului ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea elementelor caracteristice cultului ortodox	- Noțiuni introductive: obiectul, scopul și importanța Liturgicii - Originea cultului creștin; raportul lui cu Vechiul Testament, istoria și evoluția lui - Esența și formele de exprimare ale cultului religios în general - Trăsăturile caracteristice ale cultului creștin ortodox - Termenii sau factorii cultului. Cult de adorare, cult de venerare - Scopurile sau funcțiunile cultului divin ortodox
1.2. Analizarea diferitelor surse bibliografice referitoare la domeniul liturgic	- Literatura liturgică la români

2. Explicarea principalelor învățături de credință din domeniul liturgicii, în diferite contexte de analiză

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Argumentarea rolului clerului și al credincioșilor în Biserică	- Treptele clerului și funcțiile lor în cult - Treptele clerului inferior în Biserica veche și în Biserica Ortodoxă de azi - Rolul credincioșilor laici în cult
2.2. Descrierea caracteristicilor calendarului ortodox și ale perioadelor liturgice	- Scurte noțiuni despre calendarul bisericesc - Anul bisericesc și împărțirea lui - Posturile din cursul anului bisericesc și zilele pentru pomenirile de obște ale morților - Despre sărbători în general; duminica și praznicele împărătești - Sărbătorile sfinților îngeri și ale sfintei Cruci; sărbătorile sfinților principali - Sfinți ortodocși români și sfinți cu moaște la noi în țară
2.3. Prezentarea specificului locașului de cult și a elementelor utilizate pentru săvârșirea cultului	- Locașurile de cult; bisericile ortodoxe, forma și împărțirea lor; cimitirele - Obiectele care se găsesc în biserică; simbolismul și întrebuințarea lor; mobilierul liturgic - Veșmintele liturgice - Cărțile de slujbă pentru clerici și cântăreți; lecturile biblice în cult - Materiile întrebuințate în cult, folosirea și simbolismul lor
2.4. Sintetizarea caracteristicilor elementelor de artă bisericească	- Arhitectura bisericească - Pictura bisericească; tipicul iconografic al picturii din bisericile ortodoxe; icoanele bisericești - Muzica bisericească; imnografi bisericești mai importanți

3. Aplicarea cunoștințelor liturgice în săvârșirea sfintelor slujbe

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Analizarea activității preotului în săvârșirea sfintelor laude	- Lucrarea preotului la sfintele laude: la slujba Ceasurilor liturgice; la slujba Vecerniei de diferite categorii; la slujbele Pavementiei și Miezonopticii; la slujba Utreniei de diferite categorii
3.2. Practicarea actelor și a gesturilor liturgice specifice săvârșirii sfintelor taine	- Cel ce în toată vremea și în tot ceasul - Învrednicește-ne Doamne - Acum slobozește - Rugăciunea de binecuvântare a tămâiei - Rugăciunea intrării de la vohodul vecerniei - Psalmul 50 - Rânduiala cădirii la sfintele laude - Rânduiala vohodului la sfintele laude - Scoaterea Sfintei cruci la 1 august, 14 septembrie și Duminica a III-a din post

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Noțiuni introductive

- Obiectul, scopul, împărțirea materiei și importanța Liturgicii
- Literatura liturgică la români

Despre cult

- Originea cultului creștin. Raportul lui cu Vechiul Testament, istoria și evoluția lui
- Esența și formele de exprimare ale cultului religios în general
- Trăsăturile caracteristice ale cultului creștin ortodox
- Termenii sau factorii cultului. Cult de adorare, cult de venerare
- Scopurile sau funcțiunile cultului divin ortodox

Rolul clerului și al credincioșilor în Biserică

- Treptele clerului și funcțiile în cult
- Treptele clerului inferior în Biserica veche și în Biserica Ortodoxă de azi
- Rolul credincioșilor laici în cult

Despre calendar, sărbători și perioade liturgice speciale

- Scurte noțiuni despre calendarul bisericesc
- Anul bisericesc și împărțirea acestuia
- Despre sărbători în general. Duminica și praznicele împărătești
- Sărbătorile sfinților Îngeri și ale Sfintei Cruci. Sărbătorile sfinților principali
- Sfinți ortodocși români și sfinți cu moaște la noi în țară
- Posturile din cursul anului bisericesc și zilele pentru pomenirile de obște ale morților

Locașurile de cult și ceea ce se găsește în ele

- Locașurile de cult. Bisericile ortodoxe, forma și împărțirea lor. Stiluri arhitectonice
- Obiectele care se găsesc în biserică. Mobilierul liturgic
- Cimitirele
- Pictura bisericească. Tipicul iconografic al picturii din bisericile ortodoxe
- Icoanele bisericești
- Obiectele de cult. Simbolismul și întrebuințarea lor
- Veșmintele liturgice
- Cărțile de slujbă pentru clerici și cântăreți. Lecturile biblice în cult
- Materiile întrebuințate în cult, folosirea și simbolismul lor

Cântarea ca formă de cult

- Imnele bisericești
- Imnografi bisericești mai importanți

Lucrarea preotului la sfintele laude

- la slujba Ceasului IX
- la slujba Vecerniei de diferite categorii
- la slujbele Pavcerniței și Miezonopticii
- la slujba Utreniei
- la slujbele închinare Sfintei Cruci (1 august, 14 septembrie și Duminica a III-a din Post)
- la slujba deniilor din săptămâna a V-a din Postul Paștilor
- la slujbele Săptămânii Patimilor
- la slujbele perioadei Penticostarului

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Argumentarea specificului și a importanței cultului ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Argumentarea locului central al Sfintei Liturghii în cultul ortodox	- Sfânta Liturghie – generalități: definire, scop, instituire - Istoricul Sfintei Liturghii
1.2. Descrierea condițiilor pentru săvârșirea slujbelor	- Pregătirea preotului pentru oficierea slujbelor din sărbători și a Sfintei Liturghii, după povătuirile din liturghier: pregătirea suflutească; oficierea serviciilor divine din ajun și din ziua sărbătorii; canonul Sfintei Împărtășanii și a celor rânduite de liturghier; împăcarea cu toți cei cu care a fost supărat; pregătirea trupeză - Pregătirea celor necesare pentru oficierea slujbelor: curățenia locașului de cult; obiectele de cult; cărțile de cult; veșmintele liturgice; materia pentru cult - Ritualul închinării, în vederea slujirii Sfintei Liturghii - Ritualul îmbrăcării cu sfintele veșminte, în vederea slujirii Sfintei Liturghii
1.3. Susținerea importanței cunoașterii rânduiei Sfintei Liturghii în vederea săvârșirii corecte a acesteia	- Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur: autor și caracteristici; rânduiala proscomidiei; rânduiala Sfintei Liturghii; explicația mistico-simbolică; memorarea rugăciunilor specifice - Liturghia Sfântului Vasile cel Mare: autor; generalități și caracteristici - Liturghia Darurilor mai înainte sfințite: autor; generalități și caracteristici; rânduială; semnificație mistico-simbolică

2. Explicarea principalelor învățături de credință din domeniul liturgiei, în diferite contexte de analiză

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Demonstrarea necesității Sfințelor Taine pentru viața spirituală a omului	- Sfințele Taine: definiție, importanță, număr, scopul, timpul și locul săvârșirii
2.2. Analizarea rânduiei tipiconale și a modalităților de realizare a slujbelor Sfințelor Taine	- Taina Sfântului Botez: pregătirea preotului, a candidatului și a celor necesare; rânduiala; semnificație mistico-simbolică - Taina Mirungerii: rânduiala ei în cadrul botezului; rânduiala ei în afara botezului; semnificație mistico-simbolică - Taina Spovedaniei: pregătirea preotului; despre canonul sau epitimia la Spovedanie; respectarea secretului spovedaniei; controlul penitentului după spovedanie - Taina Sfintei Împărtășanii: rânduiala împărtășirii credincioșilor; rânduiala împărtășirii clericilor în cadrul Sf. Liturghii; rânduiala împărtășirii bolnavilor - Taina Nunții: pregătirea candidaților; rânduiala slujbei Logodnei; rânduiala slujbei Cununiei; semnificație mistico-simbolică - Taina Sfântului Maslu: pregătirea candidatului; rânduială - Taina preoției: pregătirea candidatului; rânduiala hirotoniei întru diacon; rânduiala hirotoniei întru preot

Competențe specifice	Conținuturi
2.3. Evidențierea necesității săvârșirii corecte a slujbelor Sfintelor Taine și a ierurgiilor	- Ierurgii legate botez și cununie - Sfințirea apei - Ierurgii la diferite momente din viața omului - Rânduiești și slujbe legate de sfârșitul omului

3. Aplicarea cunoștințelor liturgice în săvârșirea sfintelor slujbe

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Evidențierea necesității săvârșirii corecte a slujbelor Sfintelor Taine și a ierurgiilor	- Inovații ce privesc: Taina Sfântului botez; Taina Spovedaniei; Taina Sfintei Împărtășanii; Taina Sfântului Maslu; Taina Cununii; Cultul morților
3.2. Formularea de argumente pentru combaterea inovațiilor legate de slujbele Sfintelor Taine și de ierurgii	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Lucrarea preotului la Sfânta Liturghie

- Pregătirea preotului în vederea slujirii Sfintei Liturghii
 - Pregătirea preotului pentru oficierea slujbelor din sărbători și a Sfintei Liturghii, după povățuirile din liturghier: pregătirea sufletească; oficierea serviciilor divine din ajun și din ziua sărbătorii; canonul Sfintei Împărtășanii și a celor rânduite de liturghier; împăcarea cu toți cei cu care a fost supărat; pregătirea trupească
 - Pregătirea celor necesare pentru oficierea slujbelor: curățenia locașului de cult; obiectele de cult; cărțile de cult; veșmintele liturgice; materia pentru cult
 - Ritualul închinării, în vederea slujirii Sfintei Liturghii
 - Ritualul îmbrăcării cu sfintele veșminte, în vederea slujirii Sfintei Liturghii
- Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur
 - Autor și caracteristici
 - Rânduiala proskomidiei
 - Rânduiala Sfintei Liturghii
 - Semnificația mistico-simbolică
 - Memorarea rugăciunilor specifice
- Liturgia Sfântului Vasile cel Mare
 - Autor
 - Generalități și caracteristici
- Liturgia Darurilor mai înainte sfințite
 - Autor
 - Generalități și caracteristici
 - Rânduială
 - Semnificația mistico-simbolică

Lucrarea preotului la Sfintele Taine

- Taina Sfântului Botez
 - Pregătirea preotului, a candidatului și a celor necesare
 - Rânduiala
 - Semnificația mistico-simbolică
- Taina Mirungerii
 - Rânduiala ei în cadrul botezului
 - Rânduiala ei în afara botezului
 - Semnificația mistico-simbolică

- Taina Spovedaniei
 - Pregătirea preotului
 - Despre canonul sau epitimia la spovedanie
 - Respectarea secretului spovedaniei și controlul penitentului după spovedanie
- Taina Sfintei Împărtășanii
 - Rânduiala împărtășirii credincioșilor
 - Rânduiala împărtășirii clericilor în cadrul Sfintei Liturghii
 - Rânduiala împărtășirii bolnavilor
- Taina Nunții
 - Pregătirea candidaților
 - Rânduiala slujbei logodnei
 - Rânduiala slujbei cununiei
 - Semnificația mistico-simbolică
- Taina Sfântului Maslu
 - Pregătirea candidatului
 - Rânduială
- Taina preoției
 - Pregătirea candidatului
 - Rânduiala hirotoniei întru diacon
 - Rânduiala hirotoniei întru preot

Lucrarea preotului la Sfintele Ierurgii

- Ierurgii legate botez și cununie
 - Rânduiala sfințirii apei în prima zi când naște femeia
 - Rânduiala moliftei la femeia lehoză la a opta zi de la naștere
 - Rânduiala la punerea numelui copilului la a opta zi de la naștere
 - Rânduiala moliftei pentru femeia care a avortat
 - Rânduiala la a opta zi după cununie
- Sfințirea apei
 - Rânduiala aghiesmei mici
 - Rânduiala aghiesmei mari
 - Rânduiala aghiesmei în Săptămâna luminată
- Binecuvântarea casei noi și a obiectelor casnice
- Sfințirea diferitelor obiecte de cult
- Lucrarea preotului și sfințirea locului unei noi biserici
- Rânduiala Te-Deum-ului
- Rânduiala Acatistului și a Paraclisului
- Molifte și rânduiele pentru diferite trebuințe sufletești ale credincioșilor
- Rânduiele și slujbe legate de sfârșitul omului
 - Rânduiala slujbei la ieșirea cu greu a sufletului
 - Rânduiala înmormântării: Generalități; Rânduiala panhidei și citirea stâlpilor; Înmormântarea mirenilor adulți; Înmormântării pruncilor; Înmormântarea preoților și a diaconilor de mir; Înmormântarea călugărilor; Înmormântarea în Săptămâna luminată
 - Parastasul și litia pentru morți la diferite ocazii
 - Termenele sau soroacele pentru pomenirea morților
- Inovații în cult privind Sfintele Taine și ierurgiile

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Tipic și Liturgică** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a XI-a – a XII-a, precum și programa de la această disciplină pentru clasele a IX-a și a X-a.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, pornind de la teme de *Liturgică generală*, pentru prima parte a clasei a XI-a, și continuând cu cele de *Liturgică specială*, care prezintă cele șapte laude bisericești, cu o abordare mult mai aprofundată decât cea din clasele a IX-a și a X-a. Temele sunt prezentate și din perspectiva slujirii preoților. Pentru clasa a XII-a au fost abordate teme din *Liturgica specială*, ce se referă la Sfânta Liturghie, Sfintele taine și Sfintele ierurgii. Elevilor li se oferă posibilitatea să aprofundeze, să compare și să identifice principalele erori sau neajunsuri ce se pot manifesta în slujirea sfintelor slujbe.

Temele au fost selectate din perspectiva următoarelor principii:

- accentuarea caracterului pragmatic, prin centrarea pe însușirea modului corect de realizare a slujbelor;
- cultivarea dragostei și a respectului față de slujbele Bisericii, prin înțelegerea semnificației lor și prin participarea conștientă la acestea;
- corelarea cunoștințelor liturgice cu participarea la programul liturgic și duhovnicesc.

Pentru realizarea competențelor specifice, se recomandă utilizarea unor strategii de învățare variate, precum:

- dezbateri privind importanța și rolul diferitelor elemente din domeniul Liturgicii;
- studiul de caz cu rol de exemplificare a modalităților de realizare a sfintelor slujbe;
- argumentarea biblică și patristică;
- utilizarea noilor tehnologii informatice și a altor mijloace audio-vizuale în procesul de predare-învățare, pentru ilustrarea aspectelor practice de liturgică.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

Clasa a XI-a

1. *** Cărți de cult: *Ceaslov, Octoih, Catavasier, Psaltire, Penticostar, Mine*
2. *** *Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2000
3. *** *Tipic bisericesc*, Ed. IBMBOR, București, 1976
4. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica specială pentru Institutele teologice*, Ed. IBMBOR, București, 1985.
5. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica generală*, 2 vol., Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați 2000.
6. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica teoretică. Manual pentru elevii seminariști*, Ed. Credința noastră, București, 1997.
7. Evdokimov, Paul, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, trad. de Carmen Bolocan, Ed. Polirom, Iași, 1996.
8. Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2000.
9. Schmemmann, Pr. Prof. Alexander, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. de Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi, Ed. IBMBOR, București, 2001.
10. Sfântul Ioan din Kronstadt, *Liturghia: cerul pe pământ. Cugetări mistice despre Biserică și Cultul divin ortodox*, trad. de Boris Buzilă, Ed. Deisis, Sibiu, 1996.
11. Vintilescu, Pr. Prof. Dr. Petre, *Liturghierul explicat*, Ed. IBMBOR, București, 1998.

Clasa a XII-a

1. *** *Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2000.
2. *** *Molitvelnic*, Ed. IBMBOR, București, 2000.
3. *** *Tipic bisericesc*, Ed. IBMBOR, București, 1976.
4. Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție. Elemente de trăire liturgică a tainei unității în Biserica Ortodoxă*, trad. de Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Ed. Deisis, Sibiu, 1996.
5. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica specială pentru Institutele teologice*, Ed. IBMBOR, București, 1985.
6. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica teoretică. Manual pentru elevii seminariști*, Ed. Credința noastră, București, 1997.
7. Cabasila, Nicolae, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, trad. de Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Ed. IBMBOR, București, 1997.
8. Evdokimov, Paul, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, trad. de Carmen Bolocan, Ed. Polirom, Iași, 1996.
9. Makarios Simonopetrul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2000.
10. Schmemmann, Pr. Prof. Alexander, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. de Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi, Ed. IBMBOR, București, 2001.
11. Sfântul Ioan din Kronstadt, *Liturghia: cerul pe pământ. Cugetări mistice despre Biserică și Cultul divin ortodox*, trad. de Boris Buzilă, Ed. Deisis, Sibiu, 1996.
12. Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, Ed. Mtpoliei Olteniei, Craiova, 1986.
13. Vintilescu, Pr. Prof. Dr. Petre, *Liturghierul explicat*, Ed. IBMBOR, București, 1998.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASELE A IX-A – A X-A

– CICLUL INFERIOR AL LICEULUI –

SPIRITUALITATE

[CURRICULUM DIFERENȚIAT]

FILIERA Vocațională

PROFIL TEOLAGIC

– CULTUL ORTODOX –

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 5085/ 30.09.2005

București, 2005

NOTA DE FUNDAMENTARE

privind elaborarea programelor școlare pentru clasele a IX-a și a X-a

Programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a, documente reglatoare componente ale curriculumului național au fost elaborate în conformitate cu:

- asumarea de către România a *Planului detaliat de lucru asupra obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa*, ratificat de Consiliul European de la Barcelona, în 2002, și a *Declarației miniștrilor europeni ai educației și formării profesionale și a Comisiei Europene cu privire la consolidarea cooperării europene în formarea profesională – „Declarația de la Copenhaga”*, convenită la Copenhaga în 2002;
- obiectivele actuale ale reformei învățământului din România vizând finalitățile, curriculumul și structura învățământului obligatoriu stabilite în conformitate cu prevederile Legii învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare și ale Legii nr. 268/2003 pentru modificarea Legii învățământului nr. 84/1995;
- nevoia de adaptare a curriculumului național la schimbările din structura învățământului preuniversitar: apartenența claselor a IX-a și a X-a deopotrivă la învățământul obligatoriu și la cel liceal;
- valorificarea experienței pozitive privind proiectarea curriculumului pentru învățământul liceal pornind de la competențe ca achiziții finale al învățării, prin care se asigură accentuarea dimensiunii acționale în formarea elevilor;
- rolul și statutul disciplinelor școlare, stabilite în planurile cadru de învățământ aprobate prin ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5723/ 23.12.2003.

Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a IX-a și a X-a pe componentele **trunchi comun** și **curriculum diferențiat** determină organizarea, la nivelul programei școlare, a ofertei educaționale centrale în competențe și conținuturi ale învățării prezentate distinct, pentru fiecare dintre aceste componente.

În aceste condiții, noile programe școlare pentru clasele a IX-a – a X-a au următoarea structură:

- **Notă de fundamentare**, elaborată în scopul prezentării relației dintre programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a și documentele de politică educațională și curriculară pe care acestea se fundamentează;
- **Notă de prezentare**, în care se detaliază rolul disciplinei de învățământ și statutul specific al acesteia în cadrul curriculumului național, precum și contribuția disciplinei de învățământ la cele opt domenii de competențe cheie stabilite la nivel european;
- **Competențe generale**, cu un nivel accentuat de complexitate, definite pe o disciplină de învățământ sau, după caz, pe o categorie de discipline de învățământ, pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul învățământului obligatoriu și/ sau pentru a orienta pregătirea de specialitate a acestora;
- **Valori și atitudini**, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul disciplinei, definite pentru învățământul liceal;
- **Competențe specifice – conținuturi**, nucleul funcțional al programei școlare, definit pentru fiecare an de studiu;
- **Sugestii metodologice**, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute în programele școlare.

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina *Spiritualitate* se studiază în cadrul curriculum-ului diferențiat, profilul teologic, cultul ortodox, fiindu-i alocată 1 oră/săptămână pentru clasele a IX-a și a X-a. În afara acestei ore prevăzute în lista disciplinelor de specialitate, pentru disciplina *Spiritualitate* se alocă 2 ore/săptămână pentru fiecare clasă, care se vor desfășura sub formă de consultații și îndrumări spirituale.

Obiectivul general al disciplinei *Spiritualitate* constă în formarea personalității în concordanță cu valorile creștine, prin integrarea cunoștințelor religioase în structurarea de atitudini moral-creștine, care să pregătească pe viitorii slujitori ai Bisericii în misiunea lor pastoral-misionară și liturgică.

Elaborarea programei școlare de *Spiritualitate* a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Programa școlară de *Spiritualitate* este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini;
- competențe specifice asociate cu conținuturile;
- conținuturi ale învățării;
- sugestii metodologice;
- sugestii bibliografice pentru lectură suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Definirea specificului spiritualității ortodoxe
2. Utilizarea adecvată a conceptelor specifice spiritualității ortodoxe în diferite contexte de comunicare
3. Integrarea valorilor și cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în structura propriilor atitudini și comportamente
4. Aplicarea cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în viața personală și a comunității, în context misionar, pastoral și liturgic

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea importanței valorilor spiritualității ortodoxe pentru viața personală și a comunității
- Iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele
- Angajarea în trăirea vieții celei noi în Hristos
- Respectul față de semenii de alte credințe și convingeri
- Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanentei deveniri spirituale

CLASA A IX-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Definirea specificului spiritualității ortodoxe

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea caracteristicilor specifice Spiritualității ortodoxe	- Definirea Spiritualității ortodoxe
1.2. Caracterizarea scrierilor reprezentative pentru Spiritualitatea ortodoxă	- Sfânta Scriptură – cuvântul lui Dumnezeu adresat nouă - Literatura duhovnicească: Pateric, Filocalia, Viețile sfinților etc.
1.3. Evidențierea semnificației mântuirii ca sfințire și îndumnezeire	- Iisus Hristos Mântuitorul - Mântuire și sfințenie - Dobândirea harului Duhului Sfânt - Ținta Spiritualității ortodoxe: îndumnezeirea

2. Utilizarea adecvată a conceptelor specifice spiritualității ortodoxe în diferite contexte de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Utilizarea adecvată a termenilor specifici Spiritualității ortodoxe în comunicarea scrisă și orală	- Definirea Spiritualității ortodoxe - Iisus Hristos Mântuitorul - Mântuire și sfințenie
2.2. Analizarea, din perspectiva ortodoxă, a semnificațiilor unor termeni specifici Spiritualității în diferite contexte de comunicare (limbaj specializat, literatură duhovnicească, predică, limbaj colocvial etc.)	- Dobândirea harului Duhului Sfânt - Ținta Spiritualității ortodoxe: îndumnezeirea - Lucrarea harului Duhului Sfânt și lucrarea noastră - Dobândirea vieții în Hristos prin Sfintele Taine - Marile etape ale vieții duhovnicești: curățire, iluminare, desăvârșire - Păcatul și patima - Pocăința - Spovedania - Cele opt gânduri ale răutății și terapia lor

3. Integrarea valorilor și cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în structura propriilor atitudini și comportamente

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Definirea scopului vieții creștine, din perspectiva Spiritualității ortodoxe	- Iisus Hristos Mântuitorul - Mântuire și sfințenie
3.2. Argumentarea necesității orientării vieții spre dobândirea sfințeniei și ajungerea la îndumnezeire	- Dobândirea harului Duhului Sfânt - Ținta Spiritualității ortodoxe: îndumnezeirea
3.3. Evidențierea importanței pocăinței și spovedaniei în viața creștinilor	- Pocăința - Spovedania
3.4. Analizarea patimilor capitale și a modalităților de eliberare de acestea, în diferite contexte de viață	- Cele opt gânduri ale răutății și terapia lor: lăcomia pânteceului, desfrânarea, iubirea de arginți, mânia, întristarea, lenevia sau akedia, mândria, slava deșartă

4. Aplicarea cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în viața personală și a comunității, în context misionar, pastoral și liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Prezentarea modalităților de angajare în viața duhovnicească	- Lucrarea harului Duhului Sfânt și lucrarea noastră - Dobândirea vieții în Hristos prin Sfintele Taine: Botezul, Mirungerea, Euharistia - Marile etape ale vieții duhovnicești: curățire, iluminare, desăvârșire
4.2. Argumentarea importanței legăturii cu duhovnicul	- Legătura cu duhovnicul - Ascultarea de duhovnic
4.3. Analizarea modului în care trebuie făcută spovedania	- Cum ne spovedim - Cele opt gânduri ale răutății și terapia lor

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

I. Aspecte generale

- Definirea Spiritualității ortodoxe
- Sfânta Scriptură – cuvântul lui Dumnezeu adresat nouă
- Literatura duhovnicească: Pateric, Filocalia, Viețile sfinților etc.

II. Ținta Spiritualității ortodoxe

- Iisus Hristos Mântuitorul
- Mântuire și sfințenie
- Dobândirea harului Duhului Sfânt
- Ținta Spiritualității ortodoxe: îndumnezeirea

III. Viața în Hristos

- Lucrarea harului Duhului Sfânt și lucrarea noastră
- Dobândirea vieții în Hristos prin Sfintele Taine
 - Botezul
 - Mirungerea
 - Euharistia
- Marile etape ale vieții duhovnicești: curățire, iluminare, desăvârșire

IV. Pocăința

- Păcatul și patima
- Pocăința
- Spovedania
 - Cum ne spovedim
 - Legătura cu duhovnicul
 - Ascultarea de duhovnic
- Cele opt gânduri ale răutății și terapia lor
 - Lăcomia pântecelui
 - Desfrânarea
 - Iubirea de arginți
 - Mânia
 - Întristarea
 - Lenevia sau akedia
 - Mândria
 - Slava deșartă

CLASA A X-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Definirea specificului spiritualității ortodoxe

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea elementelor definitorii ale Spiritualității ortodoxe	- Rugăciunea - Sfânta Liturghie – locul central în viața duhovnicească - Postul - Curățirea de patimi prin virtuți

2. Utilizarea adecvată a conceptelor specifice spiritualității ortodoxe în diferite contexte de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Utilizarea adecvată a termenilor specifici Spiritualității ortodoxe în comunicarea scrisă și orală	- Rugăciunea - Sfânta Liturghie – locul central în viața duhovnicească - Postul - Curățirea de patimi prin virtuți
2.2. Analizarea, din perspectiva ortodoxă, a semnificațiilor unor termeni specifici Spiritualității în diferite contexte de comunicare (limbaj specializat, literatură duhovnicească, predică, limbaj colocvial etc.)	

3. Integrarea valorilor și cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în structura propriilor atitudini și comportamente

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Evidențierea locului central al Sfintei Liturghii în viața duhovnicească	- Taina întâlnirii cu Mântuitorul Iisus Hristos și Cincizecimea continuă - Înțelegerea Sfintei Liturghii - Participarea conștientă la Sfânta Liturghie
3.2. Realizarea de comparații între rugăciunea personală și rugăciunea obștească: semnificație, rol, importanță	- Raportul între rugăciunea personală și rugăciunea obștească - Rugăciunea personală - Rugăciunea obștească: slujbele Bisericii
3.3. Explicarea semnificației postului	- Importanța postului în viața duhovnicească - Semnificația specială a perioadelor de post (Postul Mare, Postul Crăciunului etc.)
3.4. Formularea unui punct de vedere personal referitor la necesitatea angajării în efortul de curățire de patimi	- Curățirea de patimi prin virtuți: credința, frica de Dumnezeu, pocăința și lacrimile, înfrânarea, paza minții, răbdarea, nădejdea, smerenia, nepătimirea, dragostea

4. Aplicarea cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în viața personală și a comunității, în context misionar, pastoral și liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Evidențierea modalităților concrete de realizare a rugăciunii personale	- Rugăciunea personală: Treptele rugăciunii; Sfaturi practice privind săvârșirea rugăciunii personale; Rugăciunea lui Iisus; Rugăciunea curată
4.2. Argumentarea importanței rugăciunii particulare și a postului în viața creștinului	- Rugăciunea personală - Importanța postului în viața duhovnicească
4.3. Analizarea semnificației participării conștiente la slujbe	- Rugăciunea obștească: slujbele Bisericii - Participarea conștientă la Sfânta Liturghie
4.4. Argumentarea necesității participării la slujbele Bisericii și, în primul rând, la Sfânta Liturghie	- Raportul între rugăciunea personală și rugăciunea obștească - Rugăciunea obștească: slujbele Bisericii - Taina întâlnirii cu Mântuitorul Iisus Hristos și Cincizecimea continuă - Înțelegerea Sfintei Liturghii

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

I. Rugăciunea

- Raportul între rugăciunea personală și rugăciunea obștească
- Rugăciunea personală
 - Treptele rugăciunii
 - Sfaturi practice privind săvârșirea rugăciunii personale
 - Rugăciunea lui Iisus
 - Rugăciunea curată
- Rugăciunea obștească: slujbele Bisericii

II. Sfânta Liturghie – locul central în viața duhovnicească

- Taina întâlnirii cu Mântuitorul Iisus Hristos și Cincizecimea continuă
- Înțelegerea Sfintei Liturghii
- Participarea conștientă la Sfânta Liturghie

III. Postul

- Importanța postului în viața duhovnicească
- Semnificația specială a perioadelor de post (Postul Mare, Postul Crăciunului etc.)

IV. Curățirea de patimi prin virtuți

- Credința
- Frica de Dumnezeu
- Pocăința și lacrimile
- Înfrânarea
- Paza minții
- Răbdarea
- Nădejdea
- Smerenia
- Nepătimirea
- Dragostea

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Spiritualitate** pentru clasele a IX-a și a X-a, profil teologic, cultul ortodox a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe și vizează pregătirea viitorilor slujitori ai Bisericii pentru misiunea lor pastoral-misionară și liturgică.

Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, urmărind succesiunea logică a temelor de Spiritualitate. Astfel, temele propuse pentru clasa a IX-a au urmărit familiarizarea elevilor cu domeniul Spiritualității ortodoxe (definire, caracteristici, scop). De asemenea, abordarea unor aspecte fundamentale de spiritualitate atât în clasa a IX-a, cât și în clasa a X-a (viața în Hristos și pocăința, rugăciunea, postul, curățirea de patimi prin virtuți) au ca scop pregătirea elevului pentru aplicarea cunoștințelor de spiritualitate ortodoxă în viața personală și a comunității, în context misionar, pastoral și liturgic.

Temele au fost selectate din perspectiva următoarelor principii:

- accentuarea caracterului pragmatic, prin centrarea pe aspecte referitoare la aplicarea valorilor religioase în diferite contexte (viața personală, context liturgic etc.);
- cultivarea dragostei și respectului față de slujbele Bisericii prin înțelegerea semnificației lor și prin participarea conștientă la acestea;
- corelarea cunoștințelor din domeniul Spiritualității cu participarea la programul liturgic și duhovnicesc.

Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a IX-a – a X-a.

În organizarea și desfășurarea demersului didactic sugerăm utilizarea de strategii diverse, care să combine metodele clasice, expozitive de predare – prelegerea, expunerea sistematică, argumentarea, explicația etc. – cu cele de tip euristic, utile în analizarea și interpretarea textelor biblice sau patristice.

SUGESTII BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

• Clasa a IX-a

1. *** *Biblia sau Sfânta Scriptură*
2. *** *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii sau culegere din scrierile sfinților părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. I-XII, trad., introd. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, 1947-1991.
3. *** *Patericul*, Alba Iulia, 1990.
4. *** *Viețile sfinților*, Ed. Episcopiei Romanului.
5. Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, *Spiritualitate creștină pe înțelesul tuturor*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2002.
6. Bunge, Ierom. Gabriel, *Akedia. Plictiseala și terapia ei după avva Evagrie Ponticul sau sufletul în luptă cu demonul amiezii*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1999.
7. Bunge, Ierom. Gabriel, *Mânia și terapia ei după avva Evagrie Ponticul sau Vinul dracilor și pâinea îngerilor*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998.
8. Bunge, Ierom. Gabriel, *Părintele duhovnicesc și gnoza creștină după avva Evagrie Ponticul*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2000.
9. Cabasila, Nicolae, *Despre viața în Hristos*, trad. de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 2001.
10. Colliander, Tito, *Calea asceților*, trad. de Laura Bădulescu, Ed. Scara, București, 2002.
11. Hausherr, Irene, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, trad. de Mihai Vladimirescu, Ed. Deisis, Sibiu, 1999.
12. Larchet, Jean-Claude, *Terapeutica bolilor spirituale*, trad. de Marinela Bojin, Ed. Sofia, București, 2001.
13. Moshu, Ioan, *Limonariu sau livada duhovnicească*, trad. de Pr. Prof. Dr. T. Bodogae și D. Fecioru, Alba Iulia, 1991.
14. Sf. Nicodim Aghioritul, *Deasa împărtășire cu preacuratele lui Hristos Taine*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2001.
15. Paladie, *Lavsaicon*, Alba Iulia, 1994.
16. Schmemmann, Pr. Prof. Alexander, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. de Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi, Ed. IBMBOR, București, 2001.
17. Sf. Seravim de Sarov, *Convorbirea cu Montovilov*, Alba Iulia, 1994.
18. Teșu, Pr. Ioan C., *Din iadul patimilor spre raiul virtuților*, Ed. Christiana, București, 2000.
19. Ware, Kallistos, *Împărăția lăuntrică*, trad. de Sora Eugenia Vlad, Ed. Christiana, București, 1996.

• **Clasa a X-a**

1. *** *Biblia sau Sfânta Scriptură*
2. *** *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii sau culegere din scrierile sfinților părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. I-XII, trad., introd și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, 1947-1991.
3. *** *Patericul*, Alba Iulia, 1990.
4. *** *Povestirile unui pelerin în căutarea rugăciunii neîncetate (Pelerinul rus)*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2001
5. *** *Sbornicul. Culegere despre rugăciunea lui Iisus*, vol. I-II, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000.
6. *** *Viețile sfinților*, Ed. Episcopiei Romanului.
7. Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, *Dinamica despătimirii*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2001.
8. Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, *Spiritualitate creștină pe înțelesul tuturor*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2002.
9. Arhimandritul Sofronie, *Rugăciunea – experiența vieții veșnice*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998.
10. Arhimandritul Sofronie, *Despre rugăciune*, trad. de Pr. Prof. Teoctist Caia, Mănăstirea Lainici, 1998.
11. Bunge, Ierom. Gabriel, *Practica rugăciunii personale după tradiția Sfinților Părinți*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2001.
12. Cabasila, Nicolae, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, trad de Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Ed. IBMBOR, București, 1997.
13. Colliander, Tito, *Calea asceților*, trad. de Laura Bădulescu, Ed. Scara, București, 2002.
14. Gheron Iosif, *Mărturii din viața monahală*, vol I-II, trad. de Pr. Dr. Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 1996-1997.
15. Iosif Vatopedinul, *Asceza, maica sfințeniei*, trad. de Ieromonahul Agapie, Ed. Bizantină, București, 2000.
16. Larchet, Jean-Claude, *Terapeutica bolilor spirituale*, trad. de Marinela Bojin, Ed. Sofia, București, 2001.
17. Moshu, Ioan, *Limonariu sau livada duhovnicească*, trad. de Pr. Prof. Dr. T. Bodogae și D. Fecioru, Alba Iulia, 1991.
18. Sf. Nicodim Aghioritul, *Deasa împărtășire cu preacuratele lui Hristos Taine*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2001.
19. Paladie, *Lavsaicon*, Alba Iulia, 1994.
20. Schmemmann, Pr. Prof. Alexander, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. de Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi, Ed. IBMBOR, București, 2001.
21. Schmemmann, Pr. Prof. Alexander, *Postul cel Mare*, trad. de Andreea Stroe și Laurențiu Constantin, Ed. Univers enciclopedic, București, 1995.
22. Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Rugăciunea domnească tâlcuită de Sfinții Părinți*, trad. de Boris Buzilă, Ed. Anastasia, București, 1997.
23. Teșu, Pr. Ioan C., *Din iadul patimilor spre raiul virtuților*, Ed. Christiana, București, 2000.
24. Ware, Kallistos, *Împărăția lăuntrică*, trad. de Sora Eugenia Vlad, Ed. Christiana, București, 1996.
25. Ware, Kallistos, *Rugăciune și tăcere în spiritualitatea ortodoxă*, trad. de Gabriela Moldoveanu și Maica Siluana Vlad, Ed. Christiana, București, 2003.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

SPIRITUALITATE

(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

**Filiera vocațională, profil teologic
Specializarea: Teologie ortodoxă**

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina ***Spiritualitate*** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, fiindu-i alocată câte 1 oră/ săptămână la clasele a XI-a și a XII-a. În afara acestei ore prevăzute în lista disciplinelor de specialitate, pentru disciplina Spiritualitate se alocă 2 ore/săptămână pentru fiecare clasă, care se vor desfășura sub formă de consultații și îndrumări spirituale.

Studierea acestei discipline școlare în învățământul teologic preuniversitar are ca scop pregătirea viitorilor slujitori ai Bisericii pentru misiunea lor pastoral-misionară și liturgică. Totodată, această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare de ***Spiritualitate*** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Programa școlară de ***Spiritualitate*** este structurată pe următoarele componente:

- competențele generale ale disciplinei, vizate a fi formate pe întreg parcursul învățământului liceal;
- valori și atitudini promovate, prin învățarea disciplinei, pe întreg parcursul învățământului liceal;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, specificate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Definirea specificului spiritualității ortodoxe
2. Utilizarea adecvată a conceptelor specifice spiritualității ortodoxe în diferite contexte de comunicare
3. Integrarea valorilor și a cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în structura propriilor atitudini și comportamente
4. Aplicarea cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în viața personală și a comunității, în context misionar, pastoral și liturgic

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea importanței valorilor spiritualității ortodoxe pentru viața personală și a comunității
- Iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele
- Angajarea în trăirea vieții celei noi în Hristos
- Respectul față de semenii de alte credințe și convingeri
- Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanentei deveniri spirituale

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Definirea specificului spiritualității ortodoxe

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Analizarea semnificațiilor termenilor comuniune și spiritualitate, în contextul spiritualității ortodoxe	- Dimensiunea ontologică a iubirii - Spiritualitatea iubirii aproapelui - Rugăciune și milostenie - Comuniune și spiritualitate
1.2. Prezentarea de ansamblu a scrierilor patristice semnificative pentru înțelegerea noțiunii de comuniune creștină	- Mărturii ale sfinților (Sfântul Ioan Damaschin, Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Grigorie Palama, Sfântul Serafim de Sarov) - Aghiografie contemporană și marile Centre duhovnicești
1.3. Identificarea conceptelor teologice specifice care fundamentează viața de comuniune	- Omul, de la ipostas biologic la persoană eclezială - Conștiința comunicării cu persoane divine și nu cu esențe divine - Spiritualitatea iubirii aproapelui - Rugăciunea ca slujire în comunitate - Maica Domnului, model de iubire creștină - Rugăciunea adresată Fiului împreună cu Maica Domnului - Sfinții, călăuze în rugăciune și în cunoașterea lui Dumnezeu

2. Utilizarea adecvată a conceptelor specifice spiritualității ortodoxe în diferite contexte de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Utilizarea corectă a conceptelor teologice specifice spiritualității în diferite forme de comunicare	- Energia personală a lui Dumnezeu - Limbaj de comunicare interpersonală - Omul, de la ipostas biologic la persoană eclezială - Ecleziologie și mistică
2.2. Analizarea semnificațiilor conceptului de “comuniune creștină” în diferite contexte	- Energia personală a lui Dumnezeu - Omul, de la ipostas biologic la persoană eclezială - Ecleziologie și mistică - Iubirea Maicii Domnului pentru Fiu

3. Integrarea valorilor și cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în structura propriilor atitudini și comportamente

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Argumentarea importanței modelului pentru formarea ca persoană autentică	- Dimensiunea ontologică a iubirii - Mistical în Biserică - Maica Domnului, model de iubire creștină
3.2. Evidențierea necesității studierii și cunoașterii vieților și a faptelor sfinților	- Sfinții în Împărăția lui Dumnezeu - Sfinții, călăuze în rugăciune și în cunoașterea lui Dumnezeu - Sfinții, modele de preoție
3.3. Formularea unor judecăți de valoare referitoare la competențele necesare unui duhovnic	- Sfinții în lucrarea proriei divine - Sfinții, modele de preoție - Sfinții, călăuze în rugăciune și în trăire

4. Aplicarea cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în viața personală și a comunității, în context misionar, pastoral și liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Caracterizarea rolului personal al elevului viitor preot și duhovnic	- Misticul în Biserică - Relația dintre iubire și rugăciune pentru aproapele - Sfinții, călăuze în rugăciune și în cunoașterea lui Dumnezeu
4.2. Prezentarea modalităților de acțiune în plan spiritual, în viața aproapelui și în comunitate	- Rugăciunea adresată Fiului împreună cu Maica Domnului - Maica Domnului, model de iubire creștină
4.3. Utilizarea cunoștințelor specifice spiritualității ortodoxe în contextul pastoral și misionar	- Sfinții, călăuze în rugăciune și în cunoașterea lui Dumnezeu - Sfinții în Împărăția lui Dumnezeu - Comuniune și spiritualitate

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Personal și impersonal

- Energia personală a lui Dumnezeu
- Limbaj de comunicare interpersonală
- Omul, de la ipostas biologic la persoană eclezială
- Conștiința comunicării cu Persoanele divine și nu cu esențe divine
- Omul-individ / Omul-persoană

Iubirea

- Dimensiunea ontologică a iubirii
- Spiritualitatea iubirii aproapelui
- Rugăciune și milostenie
- Comuniune și spiritualitate

Spiritualitatea comuniunii inter-umane

- Ecleziologie și mistică
- Misticul în Biserică
- Rugăciunea ca slujire în comunitate
- Relația dintre iubire și rugăciune pentru aproapele

Maica Domnului

- Iubirea Maicii Domnului pentru Fiul
- Maica Domnului, model de iubire creștină
- Rugăciunea adresată Fiului împreună cu Maica Domnului
- Mărturii ale Sfinților (Sf. Ioan Damaschin, Sf. Simeon Noul Teolog, Sf. Grigorie Palama, Sf. Serafim de Sarov)

Sfinții

- Locul Sfinților în viața Bisericii
- Sfinții în lucrarea pronoiei divine
- Sfinții în Împărăția lui Dumnezeu
- Sfinții, modele de preoție
- Sfinții, călăuze în rugăciune și în cunoașterea lui Dumnezeu
- Aghiografie contemporană și marile centre duhovnicești

CLASA A XII-A
COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Definirea specificului spiritualității ortodoxe

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Analizarea condițiilor care fundamentează relația spirituală a omului cu sine și cu comunitatea religioasă	- Puterile psihofizice necesare angajării într-o viață de rugăciune - Desprinderea de lume - Întâlnirea cu aproapele - Mediul, educația, și legătura lor cu viața spirituală
1.2. Realizarea de comparații între concepțiile specifice spiritualității creștine ortodoxe cu cele caracteristice altor tipuri de spiritualitate	- Viziunea creștină asupra relației bărbat – femeie (a cunoaște pentru a iubi) - Lumea sub cele două aspecte: Creație a lui Dumnezeu sau spațiu al păcatului - Purificarea prin muncă - Părintele duhovnicesc și maestrul spiritual (studiu comparativ)

2. Utilizarea adecvată a conceptelor specifice spiritualității ortodoxe în diferite contexte de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Identificarea terminologiei specifice diferitelor mistici religioase	- Părintele duhovnicesc și maestrul spiritual (studiu comparativ) - Patologii spirituale (imaginația) - Virtutea deosebirii duhurilor în experiența sfinților
2.2. Utilizarea corectă a unor termeni specifici spiritualității ortodoxe și altor sisteme religioase, în diferite contexte de comunicare	

3. Integrarea valorilor și cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în structura propriilor atitudini și comportamente

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Sintetizarea caracteristicilor relației credincios-duhovnic, din perspectiva spiritualității ortodoxe	- Întâlnirea cu aproapele - Desprinderea de lume - Tânărlul și ascultarea necondiționată în interiorul dragostei
3.2. Realizarea de comparații între specificul relației creștine duhovnic-credincios și alte relații asemănătoare	- Desprinderea de lume - Tânărlul între imaginea de sine și conștiința păcatului - Rugăciunea fiilor pentru părintele duhovnicesc și rugăciunea părintelui pentru fii
3.3. Evidențierea unicității viziunii creștine asupra relației duhovnic-credincios și a importanței aplicării acesteia în viața cotidiană	- Tânărlul și ascultarea necondiționată în interiorul dragostei - Ascultare și libertate - Rugăciunea fiilor pentru părintele duhovnicesc și rugăciunea părintelui pentru fii

4. Aplicarea cunoștințelor din domeniul spiritualității ortodoxe în viața personală și a comunității, în context misionar, pastoral și liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Analizarea unor tendințe spirituale străine specificului spiritualității ortodoxe, care se manifestă în viața comunităților contemporane	- Neputința fizică și sufletească - Carențele interioare și calitățile tinerilor de astăzi - Mediul, educația și legătura lor cu viața spirituală - Patologii spirituale (imaginația)

Competențe specifice	Conținuturi
4.2. Prezentarea modalităților de dezvoltare a unor atitudini spirituale corecte în viața personală și a comunității	- Criteriile de selectare a duhovnicului - Calitățile părintelui duhovnicesc - Tânărul și ascultarea necondiționată în interiorul dragostei - Ascultare și libertate

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Tânărul și exigențele (dezvoltării) vieții spirituale

- Puterile psihofizice necesare angajării într-o viață de rugăciune
- Neputința fizică și sufletească
- Carențele interioare și calitățile tinerilor de astăzi
- Mediul, educația și legătura lor cu viața spirituală

Tânărul și duhovnicul

- Criteriile de selectare a duhovnicului;
- Calitățile părintelui duhovnicesc
- Rugăciunea fiilor pentru părintele duhovnicesc, rugăciunea părintelui pentru fii
- Tânărul și ascultarea necondiționată în interiorul dragostei
- Ascultare și libertate
- Părintele duhovnicesc și maestrul spiritual (studiu comparativ)

Tânărul în relația cu lumea

- Lumea sub cele două aspecte: Creație a lui Dumnezeu sau spațiu al păcatului
- Desprinderea de lume
- Tânărul – între imaginea de sine și condiția păcatului
- Patologii spirituale; imaginația

Taina fratelui

- Întâlnirea cu aproapele
- A fi creștin în propria familie
- Darurile prieteniei
- Viziunea creștină asupra relației bărbat – femeie (a cunoaște pentru a iubi)

Munca fizică, formă de dăruire

- Nevoia de efort fizic
- Munca fizică și echilibrul psiho-fizic
- Purificarea prin muncă și pregătirea pentru o rugăciune neîmprăștiată
- Mîntea: un pericol în rugăciune?

Discernământul

- Echilibrul între minte, inimă și suflet, condiție a dobândirii discernământului
- Relația între puritatea inimii și discernământ
- Cum afectează desfrăul mintea și discernământul
- Virtutea deosebirii duhurilor (virtutea discernământului) în experiența sfinților

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Spiritualitate** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, urmărind pregătirea elevului pentru aplicarea cunoștințelor de spiritualitate ortodoxă în viața personală și a comunității, în context misionar, pastoral și liturgic. Programă vizează valorificarea cunoștințelor asimilate la nivelul claselor a IX-a și a X-a, precum și dezvoltarea unor teme noi, în concordanță cu specificul vârstei elevilor și cu nevoile de cunoaștere și de îndrumare spirituală ale acestora. Temele propuse pentru clasele a XI-a și a XII-a au urmărit, pe de o parte, însușirea unei terminologii necesare înțelegerii diferitelor concepte, iar pe de altă parte dezvoltarea unor valori și atitudini fundamentale pentru spiritualitatea ortodoxă.

Temele au fost selectate din perspectiva următoarelor principii:

- accentuarea caracterului pragmatic, prin concentrarea pe aspecte referitoare la aplicarea valorilor religioase în diferite contexte (viața personală, context liturgic, viața comunității etc.);
- înțelegerea și cultivarea valorilor spiritualității ortodoxe în vederea aplicării lor ulterioare în calitate de preot și mai ales în calitate de duhovnic;
- corelarea cunoștințelor din domeniul spiritualității cu cele din alte domenii teologice (misionar, liturgic, duhovnicesc).

Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a XI-a – a XII-a.

În desfășurarea activității didactice sugerăm utilizarea unor strategii cât mai diversificate, care să respecte însă specificul disciplinei și care să combine metodele clasice, expozitive de predare – prelegerea, argumentarea, explicația, expunerea sistematică – cu cele de tip euristic, utile în analiza și interpretarea textelor patristice sau biblice.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

Clasa a XI-a

1. *** *Vedere duhovnicească*, Editura Bizantină, București, 1999.
2. *** *Sfântul Iona, făcătorul de minuni din Odessa*, Editura Christiana, București, 2001.
3. *** *Patericul de la Optina*, Editura Bunavestire, Bacău, 2002.
4. Arhimandrit Ioannikios Kotsonis, *Pateric Athonit*, Editura Bunavestire, Bacău, 2000
5. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu așa cum Este*, Editura Sofia, București, 2005.
6. Bobrinskoy, Boris, *Taina Bisericii*, Editura Patmos, Cluj Napoca, 2002.
7. Buber, Martin, *Eu și tu*, Editura Humanitas, București, 1992.
8. Clement, Olivier, *Întrebări asupra omului*, Editura Arhiepiscopiei Alba Iulia, 1997.
9. Coniaris, A.M., *Taina persoanei, calea către Dumnezeu*, Editura Sofia, București, 2002.
10. Dionisiatul, Teoclit, *Maica Domnului în teologia și iconografia Sfinților Părinți*, Editura Bizantină, București, 2002.
11. Evdochimov, Paul, *Vârstele vieții spirituale*, Editura Christiana, București, 1993.
12. Guillaumont, Antoine, *Originile vieții monahale*, Editura Anastasia, București, 1998.
13. Kovalevski, Ioan, *Fericiții nebuni pentru Hristos*, Editura Anastasia, București, 1997.
14. Krivocheine, Basile, *În Lumina lui Hristos*, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1997.
15. Mladin, Nicolae, *Prelegeri de mistică ortodoxă*, Editura Veritas, Târgu Mureș, 1996.
16. Puhalo, Lazar, *Sufletul, trupul și moartea*, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2005.
17. Regnault, Lucien, *Viața cotidiană a Părinților deșertului în Egiptul secolului IV*, Editura Deisis, Sibiu, 1997.
18. Schmemman, Alexander, *Euharistia, Taina Împărăției*, Editura Anastasia, București, 1993.
19. Sfântul Ioan de Kronstadt, *Viața mea în Hristos*, Editura Sofia, București, 2005.
20. Sfântul Ioan Maximovici, *Cinstirea Maicii Domnului în Tradiția Ortodoxă*, Editura Ikos, Cluj Napoca, 2000.
21. Sfântul Nichita Stithatul, *Viața Sfântului Simeon Noul Teolog*, Editura Herald, București, 2003.
22. Sfântul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdi și iadul smereniei*, Editura Deisis, Sibiu, 1996.
23. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Imne, epistole și capitole*, Editura Deisis, Sibiu, 2001.
24. Spidlik, Tomas, *Spiritualitatea Răsăritului creștin, Manual Sistematic*, vol. I, Editura Deisis, Sibiu, 1997.
25. Yannaras, Christos, *Abecedar al Credinței*, Editura Bizantină, București, 1996.

Clasa a XII-a

1. ****Duhovnici români în dialog cu tinerii*, Vol. I-II, Editura Bizantină, București, 1997.
2. Ahimandritul Placide Deseille, *Ce este Ortodoxia? Cateheze pentru adulți*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2004.
3. Arhimandritul Spiridonos Logothetis, *Răspunsuri la întrebări ale tinerilor*, Vol. I-II, Editura Sofia, București, 2004.
4. Arhimandritul Teofil Pârâian, *Cuvinte către tineri*, Editura Omniscop, Craiova, 1998.
5. Cuviosul Efrem Katunakiatul, *Comori duhovnicești din Sfântul Munte Athos*, Editura Bunavestire, Bacău, 2001.
6. Deseille, Placide, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, 1995.
7. Hausherr, Irene, *Paternitatea duhovnicească în Răsăritul creștin*, Editura Deisis, Sibiu, 1996.
8. Ieromonah Gabriel Bunge, *Părintele duhovnicesc și gnoza creștină după avva Evagrie Ponticul*, Editura Deisis, Sibiu, 2000.
9. Ieromonahul Isaac, *Viața Cuviosului Paisie Aghioritul*, Editura Evanghelismos, București, 2005.
10. Ioșif, Geron, *Mărturii din viața monahală*, vol I-II, Editura Bizantină, București, 1995.
11. Irineu Episcop de Ekaterienburg și Irbit, *Educația religioasă, învățături pentru copii și tineri*, Editura Sofia, București, 2002.
12. Jurcan, Emil, *Maeștrii Orientali și duhovnicul creștin*, Editura Arhiepiscopiei Alba Iuliei, 2002.
13. Larchet, Jean Claude, *Terapeutică Bolilor Spirituale*, Editura Sofia, București, 2001.
14. Monahul Iosif Vatopedinul, *Ne vorbește părintele Efrem Katunakiatul*, Editura Egumenița, Galați, 2004.
15. Pestov, N.E., *Cum să ne creștem copiii (Calea spre desăvârșita bucurie)*, Editura Sofia, București, 2005.
16. Plamadeală, Antonie, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Editura Pronostic, 1995.
17. Pop, Vasile, *Yoga și Isihasmul*, Editura Lidia, București, 2003.
18. Sfântul Teofan Zavorâtul, *Calea spre mântuire*, Fundația Dosoftei, 1999.
19. Sfântul Teolipt al Filadelfiei, *Cuvinte duhovnicești, Imne și scrisori*, Editura Deisis, Sibiu, 2000.
20. Sfântul Vasile cel Mare, *Asceticele*, în PSB, Vol. 18, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1989.
21. Shenouda III, *Eliberarea Duhului*, Editura Bizantină, București, 2005.
22. Ware, Kalistos, *Împărăția lăuntrică*, Editura Christiana, București, 1996.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASELE A IX-A – A X-A

– CICLUL INFERIOR AL LICEULUI –

MUZICĂ BISERICEASCĂ

[CURRICULUM DIFERENȚIAT]

FILIERA Vocațională

PROFIL TEOLAGIC

CULTUL ORTODOX

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 5085/ 30.09.2005

București, 2005

NOTA DE FUNDAMENTARE

privind elaborarea programelor școlare pentru clasele a IX-a și a X-a

Programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a, documente reglatoare componente ale curriculumului național au fost elaborate în conformitate cu:

- asumarea de către România a *Planului detaliat de lucru asupra obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa*, ratificat de Consiliul European de la Barcelona, în 2002, și a *Declarației miniștrilor europeni ai educației și formării profesionale și a Comisiei Europene cu privire la consolidarea cooperării europene în formarea profesională – „Declarația de la Copenhaga”*, convenită la Copenhaga în 2002;
- obiectivele actuale ale reformei învățământului din România vizând finalitățile, curriculumul și structura învățământului obligatoriu stabilite în conformitate cu prevederile Legii învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare și ale Legii nr. 268/2003 pentru modificarea Legii învățământului nr. 84/1995;
- nevoia de adaptare a curriculumului național la schimbările din structura învățământului preuniversitar: apartenența claselor a IX-a și a X-a deopotrivă la învățământul obligatoriu și la cel liceal;
- valorificarea experienței pozitive privind proiectarea curriculumului pentru învățământul liceal pornind de la competențe ca achiziții finale al învățării, prin care se asigură accentuarea dimensiunii acționale în formarea elevilor;
- rolul și statutul disciplinelor școlare, stabilite în planurile cadru de învățământ aprobate prin ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5723/ 23.12.2003.

Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a IX-a și a X-a pe componentele **trunchi comun** și **curriculum diferențiat** determină organizarea, la nivelul programei școlare, a ofertei educaționale centrale în competențe și conținuturi ale învățării prezentate distinct, pentru fiecare dintre aceste componente.

În aceste condiții, noile programe școlare pentru clasele a IX-a – a X-a au următoarea structură:

- **Notă de fundamentare**, elaborată în scopul prezentării relației dintre programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a și documentele de politică educațională și curriculară pe care acestea se fundamentează;
- **Notă de prezentare**, în care se detaliază rolul disciplinei de învățământ și statutul specific al acesteia în cadrul curriculumului național, precum și contribuția disciplinei de învățământ la cele opt domenii de competențe cheie stabilite la nivel european;
- **Competențe generale**, cu un nivel accentuat de complexitate, definite pe o disciplină de învățământ sau, după caz, pe o categorie de discipline de învățământ, pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul învățământului obligatoriu și/ sau pentru a orienta pregătirea de specialitate a acestora;
- **Valori și atitudini**, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul disciplinei, definite pentru învățământul liceal;
- **Competențe specifice – conținuturi**, nucleul funcțional al programei școlare, definit pentru fiecare an de studiu;
- **Sugestii metodologice**, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute în programele școlare.

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina *Muzică bisericească* se studiază în cadrul curriculum-ului diferențiat pentru filiera vocațională profilul teologic, cultul ortodox, fiindu-i alocate 2 ore/săptămână la clasele a IX-a și a X-a.

În învățământul teologic ortodox, studiul muzicii bisericești reprezintă una dintre condițiile fundamentale ale formării viitorilor slujitori ai Bisericii, pregătindu-i pe aceștia pentru misiunea lor pastorală, misionară și liturgică.

Elaborarea programei școlare de *Muzică bisericească* a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor. Fiecare domeniu din programă are importanța sa bine determinată, astfel încât, la sfârșitul studiilor liceale, elevul să poată deține achizițiile necesare pentru a participa la realizarea slujbelor din cadrul cultului divin.

Un element de noutate al actualului curriculum constă în faptul că se pune accent pe valorificarea interpretărilor diversificate ale cântărilor bisericești, în funcție de specificul diferitelor zone locuite de români. Modalitățile variate de cântare bisericească vor fi abordate ca părți ale unui fond muzical bisericesc ortodox unitar.

Prezenta programă școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini;
- competențe specifice asociate cu conținuturile;
- sugestii metodologice;
- sugestii bibliografice pentru lectură suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Corelarea elementelor de limbaj muzical cu tehnica vocală bisericească2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea contribuției muzicii bisericești în viața spirituală și culturală a societății
- Conștientizarea semnificațiilor cultului divin cu ajutorul muzicii bisericești
- Autonomia și critica în gândire, dobândite prin cunoașterea și practica muzicală
- Manifestarea atitudinii estetice, în viața socială, ca mijloc de eliminare a kitsch-ului

CLASA A IX-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Corelarea elementelor de limbaj muzical cu tehnica vocală bisericească

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Identificarea elementelor caracteristice culturii și teoriei muzicii bizantine	- Muzica bizantină – noțiuni introductive: izvoare, scurt istoric al notației bizantine. Notația hrisantică – generalități
1.2. Exersarea deprinderilor de auz și ritm muzical	- Denumirile sunetelor. Diastematica. Glasuri – aspecte generale
1.3. Identificarea elementelor specifice notației neumatice	- Ritmul în muzica psaltică. Stilurile cântărilor psaltice – exerciții de tactare
1.4. Descifrarea fragmentelor muzicale, asociind semnul cu sunetul	- Scara muzicală generală
1.5. Exersarea deprinderilor de scriere și citire muzicală	- Semnele vocale simple, combinate și sprijinite (etimologie, grafie, lucrare, exerciții)
1.6. Recunoașterea auditivă a elementelor de limbaj și reprezentarea lor grafică	- Semnele temporale (etimologie, grafie, lucrare, exerciții)
	- Semnele consonante (etimologie, grafie, lucrare, exerciții)
	- Genurile și scările muzicii bizantine – prezentare generală
	- Modulația în muzica psaltică. Scări și ftoale (etimologie, grafie, lucrare, exerciții)
	- Elemente de bază în teoria cântului (dicție, emisie, respirație, frazare)
	- Etapele studierii unei partituri în notație psaltică

2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Exersarea pieselor muzicale, citind partitura	Tactul Stihiraric (Glas I): scară, formulă de acordaj; cadențe; <i>Doamne strigat-am ... Să se îndrepteze...</i> ; Stihiri la <i>Doamne strigat-am...</i>
2.2. Analizarea elementelor de limbaj și de tehnică vocală, pe baza partituri, pentru glasurile I, V, IV	- <i>Dogmatica</i> - <i>Laudele</i>
2.3. Intonarea melodiei, asociind corect neuma cu sunetul	Tactul Irmologic (Glas I): scară, formulă de acordaj; cadențe; stihiri la <i>Doamne, strigat-am...</i> ; <i>Stihoavna</i>
2.4. Redarea corectă a textului muzical	- Prochimenul Utreniei; Troparele; <i>Dumnezeu este Domnul; Toată suflarea</i>
2.5. Exersarea interpretării cântărilor bisericești, la unison	- Sedelnele (doar cele din glasul I); Antifoanele - Doxologia – Ștefanache Popescu
	Tactul Irmologic (Glas V): scară, formulă de acordaj; cadențe; Binecuvântările Învierii; Troparele; <i>Dumnezeu este Domnul; Toată suflarea</i> ; Sedelnele; Antifoanele; Stihiri la <i>Doamne strigat-am</i>
	Tactul Stihiraric : Scară, formulă de acordaj; Cadențe; <i>Doamne strigat-am...Să se îndrepteze...</i> ; Stihiri la <i>Doamne strigat-am</i>
	- <i>Dogmatica</i> - <i>Laudele</i>
	Tactul Stihiraric (Glas IV): Scară, formulă de acordaj; Cadențe; <i>Doamne strigat-am... Să se îndrepteze...</i> ; Stihiri la <i>Doamne strigat-am</i>
	- <i>Dogmatica</i> - <i>Laudele</i>
	Tactul Irmologic (Glas IV): scară, formulă de acordaj; cadențe; Stihiri la <i>Doamne, strigat-am</i>
	- Catavasiile Bunei-Vestiri; <i>Toată suflarea</i> - Antifoanele

CLASA A X-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Corelarea elementelor de limbaj muzical cu tehnica vocală bisericească

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Consolidarea deprinderilor de scriere și de citire muzicală	- Tactul stihiraric, tactul irmologic: scară, formulă de acordaj, cadențe, modulații
1.2. Analizarea elementelor caracteristice teoriei muzicii bizantine	- Analiza partiturii în notație psaltică

2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Descifrarea pieselor muzicale, citind partitura la prima vedere	Tactul stihiraric (Vecernie și Utrenie) (Glas VIII) - Scară, formulă de acordaj, cadențe; <i>Fericit bărbatul</i> ; - <i>Doamne strigat-am</i> și <i>Să se îndrepteze</i> ; Stihiri la <i>Doamne strigat-am</i> - <i>Dogmatica</i> ; <i>Lumină lină</i> , <i>Laudele</i> ; <i>Voscreasna a VIII-a și a XI-a</i> Tactul irmologic (Vecernie și Utrenie) (Glas VIII) - Scară, formule de acordaj, cadențe - Stihuri la <i>Doamne strigat-am</i> - Stihovna; <i>Dumnezeu este Domnul</i> , <i>Sedelnele</i> (cele din Ni); <i>Toată suflarea</i> ; Antifoane, Doxologia - Cântările din Ga (troparele – ale Învierii, ale Născătoarei și <i>Înviat-ai din mormânt</i>), <i>Sedelnele</i> Tactul stihiraric (Vecernie și Utrenie) (Glas III) - Scară; formulă de acordaj, cadențe; - <i>Doamne strigat-am</i> și <i>Să se îndrepteze</i> ; Stihiri la <i>Doamne strigat-am</i> - <i>Dogmatica</i> ; <i>Lumină lină</i> , <i>Laudele</i> ; <i>Voscreasna a III-a</i> Tactul irmologic (Vecernie și Utrenie) (Glas III) - Scară, formule de acordaj, cadențe - Stihuri la <i>Doamne strigat-am</i> - Stihovna; <i>Dumnezeu este Domnul</i> , <i>Sedelnele</i> ; Antifoanele Tactul stihiraric (Vecernie și Utrenie) (Glas VII) - Formulă de acordaj, cadențe - <i>Doamne strigat-am</i> și <i>Să se îndrepteze</i> ; Stihiri la <i>Doamne strigat-am</i> - <i>Dogmatica</i> ; <i>Laudele</i> ; <i>Voscreasna a VII-a</i> Tactul irmologic (Vecernie și Utrenie) (Glas VII) - Scară, formule de acordaj, cadențe - Stihuri la <i>Doamne strigat-am</i> - Stihovna; <i>Bogații au sărăcit</i> ; <i>Dumnezeu este Domnul</i> , Troparele (al Învierii și al Născătoarei), <i>Sedelnele</i> ; Antifoanele
2.2. Analizarea elementelor de limbaj specifice și de tehnică vocală, pe baza partiturii, pentru glasurile VIII, III, VII, II și VI	
2.3. Intonarea corectă a melodiei, aplicând scara, formulele de acordaj și cadențele specifice glasurilor VIII, III, VII, II și VI	
2.4. Interpretarea individuală și în grup a cântărilor bisericești	
2.5. Exersarea interpretării cântărilor bisericești, în grup, folosind tehnica isonului	

Competențe specifice	Conținuturi
	Tactul irmologic (Vecernie și Utrenie) (Glas II) - Scară, formule de acordaj, cadențe - Stihuri la <i>Doamne strigat-am</i> - <i>Dumnezeu este Domnul</i> (glas II, IV, VI), Troparele Învierii (glas II, IV, VI), <i>Astăzi mântuirea; Învierea lui Hristos</i>; Antifoane glas VI (forma glasului II) Tactul stihiraric (Vecernie și Utrenie) (Glas II) - Formulă de acordaj, cadențe - <i>Doamne strigat-am</i> și <i>Să se îndrepteze</i>; Stihiri la <i>Doamne strigat-am</i> - <i>Dogmatica; Mărire... Pentru rugăciunile; Laudele; Voscreasna a II-a</i> Tactul irmologic (Vecernie și Utrenie) (Glas VI) - Scară, formule de acordaj, cadențe - Stihuri la <i>Doamne strigat-am</i>; Stihioanele glasului II și VI (forma glasului VI), Sedelnele glasului IV (forma glasului VI), Antifoanele glasului II (forma glasului VI) Tactul stihiraric (Vecernie și Utrenie) (Glas VI) - Formulă de acordaj, cadențe - <i>Doamne strigat-am</i> și <i>Să se îndrepteze</i>; Stihiri la <i>Doamne strigat-am</i> - <i>Dogmatica; Învîind Iisus; Laudele; Voscreasna a VI-a și a X-a</i>

SUGESTII METODOLOGICE

Componentă de bază a educației creștine, educația muzicală bisericească este un proces ce se desfășoară continuu, sistematic și unitar pe parcursul celor patru ani de studii. Disciplina școlară *Muzică bisericească* are ca finalitate receptarea și practicarea muzicii bisericești în duhul Ortodoxiei, în conformitate cu Canoanele Bisericii.

Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a IX-a – a X-a.

În organizarea și desfășurarea demersului didactic sugerăm utilizarea de strategii diverse, care să combine metodele clasice de predare – prelegerea, expunerea sistematică, argumentarea, explicația, demonstrația etc. – cu cele de tip euristic, utile în analizarea și interpretarea textelor muzicale, de natură biblică sau patristică.

Se recomandă profesorilor ca, în activitatea didactică, să valorifice modalitățile variate de cântare bisericească, în funcție de specificul diferitelor zone locuite de români, reunite în culegeri de cântări bisericești regionale.

SUGESTII BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

1. Brie I., *Carte de cântări bisericești*
2. Chircev. E., *Muzica bisericească între neume și portativ*
3. Ciobanu Gh., *Studii de muzicologie și etnomuzicologie*
4. Cunțanu, D., *Cântările bisericesci după melodiile celor opt glasuri*
5. Giuleanu V. *Melodica bizantină*
6. Lugojan T., *Cântări bisericești*
7. Lungu, N., Costea, Gr., Croitoru, I., *Gramatica muzicii psaltice*
8. Lungu, N., Costea, Gr., Croitoru, I., *Utrenierul uniformizat*
9. Lungu, N., Costea, Gr., Croitoru, I., *Vecernierul uniformizat*
10. Popescu-Pasărea I., *Principii de muzică bisericească orientală*
11. Panțiru G., *Notația și ehurile muzicii bizantine*

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

MUZICĂ BISERICEASCĂ

(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

**Filiera vocațională, Profilul teologic
Specializarea: Teologie ortodoxă**

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

București, 2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina **Muzică bisericească** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, fiindu-i alocate 2 ore/săptămână la clasa a XI-a și 1 oră/săptămână la clasa a XII-a.

În învățământul preuniversitar teologic ortodox, studiul muzicii bisericești reprezintă una dintre condițiile fundamentale ale formării viitorilor slujitori ai Bisericii, pregătindu-i pe aceștia pentru misiunea lor pastorală, misionară și liturgică.

Elaborarea programei școlare de **Muzică bisericească** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor. Repartizarea temelor pe cei doi ani de studiu a urmărit atât logica metodico-didactică a organizării unui curriculum bine articulat, precum și logica internă a domeniului de studiu.

Prin modalitatea de stabilire a competențelor și de selectare a conținuturilor, programa oferă elevilor posibilitatea îmbogățirii repertoriului și desăvârșirii tehnicii muzicale psaltice pentru ca aceștia să contribuie, prin participarea lor, la înfrumusețarea slujbelor din cadrul cultului divin.

Programa școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale ale disciplinei, vizate a fi formate pe întreg parcursul învățământului liceal;
- valori și atitudini promovate, prin învățarea disciplinei, pe întreg parcursul învățământului liceal;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, proiectate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea adecvată a elementelor de limbaj muzical, în concordanță cu tehnica vocală bisericească
2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea contribuției creației marilor protopsalți la dezvoltarea muzicii psaltice românești
- Cunoașterea și înțelegerea cultului divin cu ajutorul muzicii bisericești
- Dobândirea unei gândiri muzicale adecvate, în concordanță cu valorile autentice ale muzicii bizantine
- Transferarea atitudinii estetice din domeniul muzicii în viața socială, ca mijloc de eliminare a pseudo-valorilor

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea adecvată a elementelor de limbaj muzical, în concordanță cu tehnica vocală bisericească

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Analizarea elementelor de limbaj și de tehnică vocală, pe baza partiturii, pentru glasurile diatonice, cromatice și enarmonice	- Stabilirea criteriilor de improvizare spontană pe un text liturgic (în funcție de glas, forma glasului, tact, podobie, cadențe)
1.2. Diferențierea formulelor melodice cadențiale specifice fiecărui glas	- Definirea unor termeni: tropar, condac, canon, automelă, idiomelă, podobie, irmos, antifon, luminândă - Memorarea unor podobii reprezentative pentru fiecare glas

2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Descifrarea pieselor muzicale specifice diferitelor contexte religioase, citind partitura la prima vedere	- Stabilirea criteriilor de improvizare spontană pe un text liturgic (în funcție de glas, forma glasului, tact, podobie, cadențe) - Cântare după modele imnologice, pe un text necunoscut
2.2. Intonarea melodiei, asociind neuma cu textul	- Cântări la praznice împărătești și sfinți cu polieleu
2.3. Interpretarea cântărilor bisericești, la unison	- Cântări la Liturgia Sfântului Vasile cel Mare - Cântări la Ierurgii - Cântările Triodului

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Noțiuni de cântare practică după modele imnologice

- Stabilirea criteriilor de improvizare spontană pe un text liturgic (în funcție de glas, forma glasului, tact, podobie, cadențe)
- Definirea unor termeni: tropar, condac, canon, automelă, idiomelă, podobie, irmos, antifon, luminândă
- Memorarea unor podobii reprezentative pentru fiecare glas
- Cântare după modele imnologice, pe un text necunoscut

Cântări la praznice împărătești și sfinți cu polieleu

- Anixandarele, glas VIII
- Cântări la Nașterea Maicii Domnului – Slave, Tropar, Mărimuri, Polieleul “Cuvânt bun”, Axion
- Cântări la Înălțarea Sfintei Cruci – Slave, Tropar, Mărimuri, Catavasii, Polieleul “Robii Domnului”, Axion
- Cântări la Sfânta Parascheva, la Sfântul Dimitrie Izvorătorul de Mir, la Sfântul Dimitrie Basarabov, la Sfinții Arhangheli, la Intrarea Maicii Domnului în Biserică, la Sfântul Apostol Andrei, la Sfântul Ierarh Nicolae – Slave, Tropar, Mărimuri
- Cântări la Nașterea Domnului – Slave, Tropar, Mărimuri, Catavasii, Axion
- Cântări la Botezul Domnului – Slave, Tropar, Mărimuri, Catavasii
- Cântări la Sfinții Trei Ierarhi
- Cântări la Întâmpinarea Domnului, Buna-Vestire, Intrarea Domnului în Ierusalim, la Sfintele Paști, la Înălțarea Domnului, la Pogorârea Sfântului Duh, la Schimbarea la Față, la Adormirea Maicii Domnului – Slave, Tropare, Mărimuri, Condace, Catavasii, Axioane (cu excepția axioanelor la Botezul Domnului, Înviere, Pogorârea Sfântului Duh, Schimbarea la Față, Adormirea Maicii Domnului, care se vor studia în clasa a XII-a)

Cântări la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare

- Răspunsuri glas II
- Axion “De Tine se bucură”

Cântări la Ierurgii

- Înzmormântare
- Parastas

Cântările Triodului

- Ușile pocăinței
- Polieleul “La râul Babilonului”
- Cântări la Pavecernița Mare
- Cântări la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite
- Cântări la Deniile din Săptămâna Mare

CLASA A XII-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea adecvată a elementelor de limbaj muzical, în concordanță cu tehnica vocală bisericească

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea elementelor caracteristice teoriei muzicii bizantine	- Evoluția muzicii bizantine (periodizare, caracteristici) - Muzica bizantină în spațiul românesc până în secolul al XVIII-lea - Reforma hrisantică - Procesul de “românire” a cântărilor bisericești - Reprezentanți de seamă
1.2. Redarea corectă a unui text muzical, aplicând scara, formulele de acordaj și cadențele specifice glasurilor	- Recitativul liturgic. Combaterea inovațiilor

2. Aplicarea tehnicilor specifice muzicii vocale în general, la muzica vocală bisericească, în context liturgic

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Interpretarea individuală și în grup a cântărilor bisericești, respectând tehnicile specifice	- Axioane praznicale - Axioane duminicale - Cântări calofonice - Cântările Triodului - Cântările Penticostarului - Cântări la Sfintele Taine - Colinde tradiționale monodice - Citirea Apostolului și a Sfintei Evanghelii - Ectenii și ecfonise la: Sfânta Liturghie, Sfintele Taine, Ierurgii și Laudele bisericești
2.2. Interpretarea cântărilor bisericești în grup, folosind tehnica isonului	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Axioane praznicale

- La Botezul Domnului
- La Învierea Domnului
- La Pogorârea Sfântului Duh
- La Schimbarea la Față
- La Adormirea Maicii Domnului

Axioane duminicale

- Glas VI (de Pr. Ioniță Năpârcă)
- Glas V, glas VIII (de Ștefanache Popescu)
- Glas V (de Protosinghel Varlaam)

Cântări calofonice

• “Taina creștinătății” • “Nădejdea creștinilor” • “Ridica-voi ochii mei” • Psalmul 70, glas V • Psalmul 102, glas V • Psalmul 145, glas V	• “Brațele părintești”, glas V • “Împărăteasa mea cea prea bună”, glas V • “Mărturisiți-vă Domului”, glas V • “De vreme ce eu, păcătosul”, glas V • “Veniți să ferim pe Iosif”, glas V • “Vai mie, înnegrite suflete!”, glas VIII

Cântările Triodului

- Slavele și catavasiile din perioada Triodului
- Axion în Sâmbăta lui Lazăr
- Axion și heruvic în Joia Mare
- Axion și heruvic în Sâmbăta Mare
- “Acestea zice, Domnul”, glas VIII
- “Acum se întinge condeiul”, glas VIII

Cântările Penticostarului

- Slavele Duminicilor Penticostarului

Recitativul liturgic

- Citirea Apostolului și a Sfintei Evanghelii
- Ectenii și ecfonise la: Sfânta Liturghie, Sfintele Taine, Ierurgii și Laudele bisericești
- Combaterea inovațiilor

Cântări la Sfintele Taine

Noțiuni de istoria muzicii

- Evoluția muzicii bizantine (periodizare, caracteristici)
- Muzica bizantină în spațiul românesc până în secolul al XVIII-lea
- Reforma hrisantică
- Procesul de “românire” a cântărilor bisericești
- Reprezentanți de seamă

Colinde tradiționale monodice

- Folosirea colindelor ca model de cântare omofonă pentru participarea activă a credincioșilor la activitatea pastoral-misionară și socială a Bisericii

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Muzică bisericească** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic.

Pornind de la caracterul practic al activităților specifice muzicii, se va pune accentul cu precădere pe îmbogățirea repertoriului muzical al elevilor atât prin învățarea de noi cântări, cât și prin diverse audiții ale unor grupuri psaltice recunoscute. Vor fi încurajați elevii care dovedesc profunde calități muzicale în interpretarea corectă și variată a diferitelor formule melismatice, stimulându-se astfel creativitatea și imaginația muzicală a acestora. De asemenea, se va urmări cooptarea tuturor elevilor în realizarea demersului didactic prin participarea lor activă și conștientă, prin utilizarea tehnicii numite „cântare în lanț”, evitându-se astfel neimplicarea în activitate a elevilor mai puțin înzestrați din punct de vedere muzical.

În cadrul demersului didactic sugerăm folosirea unor strategii diverse, care să combine metodele clasice – demonstrația, explicația, conversația, exercițiul – cu cele de tip euristic. Pe cât posibil, în evaluare nu se vor utiliza numai metode clasice, precum reproducerea mecanică a cântărilor, ci vor fi încurajate și metodele alternative de evaluare (de exemplu, teste clasice și asistate de calculator), luându-se în calcul atât valorizarea aptitudinilor muzicale ale elevilor, precum și efortul acestora de-a lungul anilor de studiu.

Se recomandă profesorilor ca, în activitatea didactică, să valorifice modalitățile variate de cântare bisericească, în funcție de specificul diferitelor zone locuite de români, reunite în culegeri de cântări bisericești regionale. Totodată, profesorul poate alocă un număr de ore pentru pregătirea anumitor evenimente (de exemplu, pregătirea hramului seminarului).

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

1. Drăgoi, Eugen Dan, *Recitarea liturgică între tradiție și inovație*
2. Giuleanu, V., *Melodica bizantină*
3. Iordănescu, I., *Buchet de muzică*
4. Lungu, N., *Tehnica recitativului liturgic*
5. Lungu, N., *Combaterea inovațiilor în recitativul liturgic*
6. Moiescu, T., *Muzica bizantină în Evul mediu românesc*
7. Panțiru, G., *Notația și ehurile muzicii bizantine*
8. Ploieșteanu, N., *Carte de muzică bisericească*
9. Popescu-Pasărea, I., *Catavasier*
10. Popescu-Pasărea, I., *Noul Idiomelar*
11. Popescu-Pasărea, I., *Liturghierul de strană*
12. Popescu-Pasărea, I., *Cântările Triodului*
13. Popescu-Pasărea, I., *Cântările Penticostarului*
14. Poslușnicu, Mihail Gr., *Istoria muzicii la români*
15. Stupcanu, Teodor, *Anastasimatarul*
16. *** Cântări la Sfintele Taine și Ierurgii
17. *** Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări bisericești

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

MORALĂ CREȘTINĂ

CLASELE A XI-A – A XII-A

**Filiera vocațională, Profil teologic
Specializările: Teologie ortodoxă, Patrimoniu cultural**

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

București, 2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina ***Morală creștină*** se studiază în clasele a XI-a – a XII-a, ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), atât la specializarea Teologie ortodoxă, cât și la specializarea Patrimoniu cultural, fiindu-i alocată câte 1 oră/ săptămână în fiecare din cei doi ani de studiu.

Studierea ***Moralei creștine*** în învățământul teologic preuniversitar are ca scop familiarizarea elevilor cu principiile esențiale ale vieții morale creștine, fundamentate pe Revelația lui Dumnezeu și pe credința în aceasta. Totodată, prezentul curriculum își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu cerințele societății contemporane și cu misiunea Bisericii astăzi. Teologia morală are o evidentă finalitate practică, de adaptare și transformare a vieții prin trăirea în Hristos.

Elaborarea programei școlare de ***Morală creștină*** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor. Repartizarea temelor pe cei doi ani de studiu a urmărit atât logica metodică-didactică a organizării unui curriculum bine articulat, precum și logica internă a domeniului de studiu.

Programa propune o serie de elemente de noutate, care fac referire la: adaptarea conținuturilor la cerințele contextului plurireligios actual; abordarea unor teme de morală și etică specifice societății contemporane, cu care tinerii se confruntă în viața de zi cu zi; corelarea cunoștințelor de morală creștină cu cele ale dobândite la alte discipline teologice și de cultură generală.

Programa școlară de ***Morală creștină*** este structurată pe următoarele componente:

- competențele generale ale disciplinei, vizate a fi formate pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- valori și atitudini promovate, prin învățarea disciplinei, pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, proiectate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Exprimarea clară și cursivă în limbaj teologic specific ortodox
2. Argumentarea biblică și patristică a învățăturilor moralei creștine
3. Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățăturilor moralei creștine
4. Realizarea unui dialog pertinent cu bioetica și cu alte științe, printr-o analiză critică a problemelor morale cu caracter divergent sau controversat
5. Evidențierea caracterului personal și universal al mântuirii creștine

VALORI ȘI ATITUDINI

- Iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele
- Dezvoltarea respectului față de cele sfinte
- Mărturisirea prin faptă și cuvânt a credinței creștine ortodoxe
- Conștientizarea importanței Sfintei Biserici pentru viața morală personală și comunitară
- Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanentei deveniri spirituale

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. *Exprimarea clară și cursivă în limbaj teologic specific ortodox*

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea caracteristicilor specifice teologiei morale ortodoxe	- Noțiunea, obiectul, definiția și importanța teologiei morale. Raportul teologie și morală - Metodele teologiei morale. Legătura Moralei creștine cu celelalte discipline teologice - Izvoarele Moralei creștine ca știință. Actualizarea principiilor morale
1.2. Utilizarea adecvată a termenilor specifici teologiei morale ortodoxe în context misionar	- Ordinea morală. Temeiul și ființa ordinii morale creștine - Voința și actul voluntar în viața de zi cu zi - Ordinea morală și ordinea socială - Noțiunea de lege (înțeles general). Noțiunea de lege morală - Noțiunea de bine etic și de bine moral - Noțiunea de libertate morală
1.3. Analizarea Decalogului și a Fericirilor din perspectivă morală	- Decalogul - Fericirile

2. *Argumentarea biblică și patristică a învățăturilor moralei creștine*

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Evidențierea necesității argumentării biblice, patristice și liturgice a învățăturii dogmatice	- Legea morală naturală și legea morală pozitivă - Izvoarele Moralei creștine ca știință. Actualizarea principiilor morale - Mărturii scripturistice și patristice. Responsabilitatea morală - Conștiința morală după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție - Consecințele morale ale păcatului originar. Fundamentare scripturistică și patristică - Teologia morală și spiritul moral contemporan
2.2. Argumentarea, din punct de vedere biblic și patristic, a problematicei vieții morale contemporane	
2.3. Valorificarea învățăturilor scripturistice și patristice ca izvoare ale teologiei morale	- Noțiunea, obiectul, definiția și importanța teologiei morale. Raportul dintre teologie și morală - Metodele teologiei morale. Legătura Moralei creștine cu celelalte discipline teologice - Izvoarele Moralei creștine ca știință. Actualizarea principiilor morale

3. Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățăturilor moralei creștine

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Identificarea modalităților de aplicare a valorilor moralei creștine în diferite contexte de viață	- Rolul tineretului în promovarea valorilor creștine: credința, nădejdea, dragostea, dreptatea, pacea, libertatea, sfințenia - Voința și actul voluntar în viața de zi cu zi - Ordinea morală și ordinea socială - Noțiunile de conștiință psihologică și de conștiință morală. Raportul cu conștiința religioasă - Originea conștiinței morale - Metodele teologiei morale
3.2. Evidențierea importanței și a consecințelor atitudinilor morale a creștinilor în viața de zi cu zi	- Teologia morală și spiritul moral contemporan - Factori etiologici în patologia conștiinței morale - Responsabilitatea morală - Patologia libertății - Voința și actul voluntar în viața de zi cu zi
3.3. Analizarea învățăturilor morale din perspectivă interconfesională	- Legea morală - Legea pozitivă dumnezeiască - Conștiința morală - Libertatea voinței și responsabilitatea morală

4. Realizarea unui dialog pertinent cu bioetica și cu alte științe, printr-o analiză critică a problemelor morale cu caracter divergent sau controversat

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Stabilirea de conexiuni între conținuturile studiate la Morala creștină și cele specifice altor discipline (teologice și socio-umane)	- Metodele teologiei morale. Legătura Moralei creștine cu celelalte discipline teologice - Legea morală - Conștiința morală - Teorii filosofice despre conștiința morală și perspectiva creștină - Libertatea voinței și responsabilitatea morală
4.2. Evaluarea implicațiilor morale ale „falsei libertăți” în spațiul secularizat european	- Noțiunea de libertate morală. Mărturii scripturistice și patristice - Responsabilitatea morală. Viața morală „libertate în duh” - Patologia libertății - Jurământul

5. Evidențierea caracterului personal și universal al mântuirii creștine

Competențe specifice	Conținuturi
5.1. Analizarea modurilor de aplicare a Revelației dumnezeiești pentru dobândirea mântuirii omului	- Valoarea morală a actului voluntar. Motivația morală a unei acțiuni - Mărturii scripturistice și patristice. Responsabilitatea morală - Jurământul - Votul și felurile lui - Asumarea legii morale. Raportul dintre obligativitatea legii morale și sfaturile morale
5.2. Evidențierea importanței conlucrării voinței personale cu Harul divin, pentru viața morală	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Introducere în Teologia Morală

- Noțiunea, obiectul, definiția și importanța teologiei morale. Raportul dintre teologie și morală
- Metodele teologiei morale. Legătura Moralei creștine cu celelalte discipline teologice
- Izvoarele Moralei creștine ca știință. Actualizarea principiilor morale
- Teologia morală și spiritul moral contemporan

Vocația morală a omului și ordinea morală

- Consecințele morale ale păcatului originar. Omul creat după chipul lui Dumnezeu. Noțiunea de vocație ca asemănare a omului cu Dumnezeu
- Noțiunea de ordine (în sens general) și de ordine morală. Ființa ordinii morale
- Noțiunea de bine etic și de bine moral. Temeiul și ființa ordinii morale creștine
- Ordinea morală și ordinea socială

Legea morală

- Noțiunea de lege (înțeles general). Noțiunea de lege morală
- Legea morală naturală și legea morală pozitivă
- Asumarea legii morale. Raportul dintre obligativitatea legii morale și sfaturile morale
- Votul și felurile lui

Legea pozitivă dumnezeiască

- Decalogul
- Fericirile
- Raportul dintre Decalog și Fericiri
- Rolul tineretului în promovarea valorilor creștine: credința, nădejdea, dragostea, dreptatea, pacea, libertatea, sfințenia

Conștiința morală

- Noțiunile de conștiință psihologică și de conștiință morală. Raportul cu conștiința religioasă
- Conștiința morală după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Originea conștiinței morale
- Teorii filosofice despre conștiința morală și perspectiva creștină
- Formarea conștiinței morale
- Factori etiologici în patologia conștiinței morale

Libertatea voinței și responsabilitatea morală

- Noțiunea voinței și a actului voluntar în viața de zi cu zi. Valoarea morală a actului voluntar. Motivația morală a unei acțiuni
- Noțiunea de libertate morală. Mărturii scripturistice și patristice
- Responsabilitatea morală. Viața morală „libertate în duh”
- Patologia libertății
- Jurământul

CLASA A XII-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Exprimarea clară și cursivă în limbaj teologic specific ortodox

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Utilizarea adecvată a termenilor specifici moralei creștine în diferite contexte (misionar, pastoral, liturgic)	- Noțiunea de virtute. Trăsăturile virtuții în antichitate. Specificul virtuții în creștinism. Ființa și unitatea virtuților creștine
1.2. Realizarea de comparații între semnificația religioasă a unor termeni specifici moralei creștine și semnificația lor în context laic	- Virtuțile cardinale - Virtuțile teologice. Feluri și importanță. Raportul cu virtuțile cardinale - Felurile virtuților. Lucrarea fiecărei virtuți creștine - Răul fizic și răul moral. Noțiunea de păcat - Unitatea și indisolubilitatea familiei. Castitatea conjugală sau fidelitatea iubirii statornice

2. Argumentarea biblică și patristică a învățăturilor moralei creștine

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Sintetizarea argumentelor scripturistice și patristice referitoare la problemele de bioetică studiate	- Învățătura Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți față de avort și contracepție. Embrionul și sufletul personal - Problematika și combaterea eutanasiei și suicidului în lumina Sfintei Scripturi - Problema sterilității în Sfânta Scriptură și în gândirea Sfinților Părinți - Precizări ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Legislația din țara noastră referitoare la prelevarea și transplantul de țesuturi și organe
2.2. Analizarea semnificației creștine a păcatului și a modalităților de vindecare	- Noțiunea de păcat. Răul fizic și răul moral. Originea păcatului și cauzele păcatului. „Războiul nevăzut” ca realitate duhovnicească și conduită morală - Etapele dezvoltării păcatului. Relația ascendentă păcat – patimă - Principalele clasificări didactice ale păcatelor - Vindecarea prin Sfintele Taine - Postul și rugăciunea în eficacitatea lor tămăduitoare. Pocăința – „cale a Împărăției”

3. Aplicarea în context misionar, pastoral și liturgic a învățăturilor moralei creștine

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Argumentarea eficacității duhovnicești a aplicării cunoștințelor teoretice în situații practice	- Adorarea adusă lui Dumnezeu ca teologhisire și doxologie sau participarea omului la Dumnezeu - Manifestarea frățietății creștine în societatea de astăzi - Filantropia creștină ca „liturghie după liturghie” - Credința ca „știință” și știința prin credință - Vocația familiei astăzi - Descoperirea tainicului chip al lui Dumnezeu în fiecare semen. Iubirea aproapelui în lumina Vechiului și a Noului Testament - Învățătura creștină despre grija față de propria persoană și falsul antropocentrism dezumanizant - Pecetea creatoare a omului asupra naturii. Creștinul și creația în dimensiunea ei eclezială
3.2. Susținerea importanței aplicării virtuților creștine în societatea de astăzi	
3.3. Analizarea modalităților de aplicare a virtuților creștine în diferite contexte de viață (viața privată, profesie, familie, societate), prin raportare la sine, la semenii și la întreaga creație	- Noțiunea de virtute. Specificul virtuții în creștinism. - Virtuțile cardinale - Virtuțile teologice. Feluri și importanță. Raportul cu virtuțile cardinale - Felurile virtuților. Lucrarea fiecărei virtuți creștine - Iubirea aproapelui în lumina Vechiului și a Noului Testament. - Învățătura creștină despre grija față de propria persoană și falsul antropocentrism dezumanizant - Creștinul și creația în dimensiunea ei eclezială. Pecetea creatoare a omului asupra naturii - Iubirea, egalitatea și responsabilitatea reciprocă. Unitatea și indisolubilitatea familiei

4. Realizarea unui dialog pertinent cu bioetica și cu alte științe, printr-o analiză critică a problemelor morale cu caracter divergent sau controversat

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Prezentarea argumentelor Bisericii Ortodoxe Române în problemele de morală și de bioetică analizate	- Situația morală a persoanelor cu o conduită sexuală deviantă - Avortul - Procreația medical-asistată - Pericolul drogurilor - Manipulările genetice. Ingineria genetică - Transplantul de organe - Eutanasia
4.2. Realizarea de comparații între poziția moralei creștine și cea a altor domenii științifice, referitoare la problemele de etică studiate	

5. Evidențierea caracterului personal și universal al mântuirii creștine

Competențe specifice	Conținuturi
5.1. Sintetizarea principalelor învățături morale despre mântuirea și îndumnezeirea omului	- Mântuirea – scopul vieții morale. Starea euharistică a credincioșilor ca pregustare a vieții veșnice - Îndumnezeirea – rodul conlucrării libere între om și Harul Sfântului Duh. Înveșnicirea omului prin iubirea infinită a lui Dumnezeu

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Virtuțile – „împlinirea umanului”

- Noțiunea de virtute. Trăsăturile virtuții în antichitate. Specificul virtuții în creștinism. Ființa și unitatea virtuților creștine
- Virtuțile cardinale
- Virtuțile teologice. Feluri și importanță. Raportul cu virtuțile cardinale
- Felurile virtuților. Lucrarea fiecărei virtuți creștine

Pocăința ca remediu duhovnicesc al păcatului

- Noțiunea de păcat. Răul fizic și răul moral. Originea păcatului și cauzele păcatului. „Războiul nevăzut” ca realitate duhovnicească și conduită morală.
- Etapele dezvoltării păcatului. Relația ascendentă păcat – patimă
- Principalele clasificări didactice ale păcatelor
 - Păcatele capitale
 - Păcatele împotriva Sfântului Duh
 - Păcatele strigătoare la cer
- Vindecarea prin Sfintele Taine
- Postul și rugăciunea în eficacitatea lor tămăduitoare. Pocăința – „cale a Împărăției”

Omul în iubire de Dumnezeu, de semenii și de întreaga creație

- Adorarea adusă lui Dumnezeu ca teologhisire și doxologie sau participarea omului la Dumnezeire
- Iubirea aproapelui în lumina Vechiului și a Noului Testament. Descoperirea tainicului chip al lui Dumnezeu în fiecare semen
- Manifestarea frățietății creștine în societatea de astăzi. Învățătura creștină despre grija față de propria persoană și falsul antropocentrism dezumanizant
- Filantropia creștină ca „liturghie după liturghie”
- Creștinul și creația în dimensiunea ei eclezială. Pecetea creatoare a omului asupra naturii
- Credința ca „știință” și știința prin credință

Familia creștină și provocările societății contemporane

- Iubirea, egalitatea și responsabilitatea reciprocă. Omul – ființă dialogică ce se împlinește pe sine prin complementaritatea celuilalt
- Unitatea și indisolubilitatea familiei. Castitatea conjugală sau fidelitatea iubirii statornice
- Vocația familiei astăzi. Luarea unor decizii morale. Situația morală a persoanelor cu o conduită sexuală deviantă
- Avortul. Perspectivă istorică. Învățătura Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți față de avort și contracepție. Embrionul și sufletul personal. Abordare pluridisciplinară: medicală, sociologică și psihologică. „Civilizația” lumii și avortul
- Procreția medical-asistată. Problema sterilității în Sfânta Scriptură și în gândirea Sfinților Părinți. „Limitele” științei și tehnologiei medicale. Abordare moral-pastorală
- Pericolul drogurilor: miraj și tragedie. Terapia medicală a toxicomaniei între intenție și eșec. Prevenirea dependenței de droguri și tămăduirea spirituală a acesteia

Răspunsul ortodox la probleme bioetice

- Manipulările genetice. Ingineria genetică – perspectivă științifică și etică. Clonarea între mit și realitate
- Transplantul de organe. Scurt istoric și aspecte etice. Precizări ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Legislația din țara noastră referitoare la prelevarea și transplantul de țesuturi și organe
- Eutanasia. Considerente istorice și legislative. Problematika și combaterea eutanasiei și suicidului în lumina Sfintei Scripturi. Abordarea psihologică, sociologică, medicală, juridică și teologică asupra eutanasiei. Grijă față de bolnavii incurabil. Suferința – timp al descoperirii intime a lui Dumnezeu

Desăvârșirea morală

- Mântuirea – scopul vieții morale. Starea euharistică a credincioșilor ca pregustare a vieții veșnice
- Îndumnezeirea – rodul conlucrării libere între om și Harul Sfântului Duh. Înveșnicirea omului prin iubirea infinită a lui Dumnezeu

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Morală creștină** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic.

Finalitățile acestui domeniu teologic nu sunt numai de ordin informativ-instructiv, cât mai ales de natură formativ-educativă. Astfel, s-a urmărit posibilitatea valorificării și aplicării cunoștințelor teoretice în vederea formării de atitudini și comportamente în concordanță cu morala creștină, în același timp aplicabile în contextul secularizat al societății contemporane.

Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, urmărindu-se succesiunea logică a temelor. Acestea au fost repartizate astfel: clasa a XI-a – concepte generale; clasa a XII-a – evidențierea practică a conținuturilor studiate anterior și abordarea unor teme de bioetică.

Elementele de noutate ale programei sunt legate de următoarele aspecte:

- valorificarea unor aspecte de actualitate a temelor, prin evitarea unor tipare de tip scolastic, prin reconsiderarea conținuturilor în spirit patristic și în raport cu necesitățile și provocările științifice contemporane;
- aprofundarea studiului patristic prin ore destinate lecturii și interpretării unor fragmente din operele marilor Părinți și scriitori bisericești;
- reconsiderarea conținuturilor prin eliminarea unor teme care sunt deja studiate la în cadrul altor discipline teologice (spiritualitate, dogmatică, formare duhovnicească, liturgică);
- actualizarea conținuturilor prin referire la problematica teologiei morale a diferitelor confesiuni creștine, luându-se în considerare dialogul ecumenic actual, precum și oportunitățile oferite în plan științific;
- accentuarea conținuturilor care promovează modele, valori și atitudini dezirabile din punct de vedere moral, în acord cu Sfânta Scriptură și cu Sfânta Tradiție.

În organizarea și desfășurarea demersului didactic sugerăm utilizarea de strategii diverse, care să combine metodele clasice, expozitive de predare cu cele de tip euristic, utile în analiza și valorificarea din punct de vedere moral a textelor biblice sau patristice. Pentru realizarea competențelor specifice, se recomandă utilizarea unor strategii de învățare variate, precum:

- dezbateră privind importanța și semnificația diferitelor elemente de morală creștină;
- studiul de caz cu rol de exemplificare a elementelor de morală creștină;
- problematizarea cu rol de analiză a elementelor de morală creștină în diferite contexte de viață;
- argumentarea biblică și patristică;
- utilizarea, în procesul de predare-învățare, a noilor tehnologii informatice și a altor mijloace audio-vizuale – pentru ilustrarea diferitelor aspecte practice de morală creștină.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

Izvoare

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, EIBMBOR, București, 1988.

Sfinți Părinți

1. Sfântul Ambrozio de la Optina, *Sfaturi pentru familia creștină*, Editura Platytera, București, 2006.
2. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântări despre viața de familie*, Editura Învierea, Timișoara, 2005.
3. *** *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii sau culegeri din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși* (FR), trad., introd. și note de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, vol. I- IV (Sibiu 1946- 1948), vol. V-XII (București, 1947- 1991), precum și volumele reeditate la Editura Harisma, București, după anul 1992.

Dicționare și colecții

1. Bria, Pr. Prof. Dr. Ion, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
2. *** *Lumina din inimi. Spiritualitate isihastă în traducerea și tâlcuirea Părintelui Stăniloae*, Antologie tematică alcătuită ca teză de licență, sub îndrumarea I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, de Liviu Petcu și Gabriel Herea, Editura Trinitas, Iași, 2003.

Manuale și lucrări

1. Breck, Pr. Prof. John, *Darul sacru al vieții*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001.
2. Campbell Ross, *Copiii noștri și drogurile*, Editura Curtea Veche, București, 2001.
3. Cârlan, V. Marius, *Clonarea animalelor și consecințelor clonării*, Editura Junimea, Iași, 2001.
4. Dancă, Conf. Univ. Dr. Wilhelm, *Respectul față de persoana umană și transplantul de organe*, în vol. *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, Congres internațional, EIBMBOR., București, 2001.
5. Engelhardt Jr., H. Tristram, *Fundamentele bioeticii creștine – perspectiva ortodoxă*, Editura Deisis, Sibiu, 2005.
6. Grenier, Hubert, *Marile doctrine morale*, Editura Humanitas, București, 1995.
7. Larchet, Jean- Claude, *Creștinul în fața bolii suferinței și a morții*, Editura Sophia, București, 2004.
8. Larchet, Jean- Claude, *Terapeutică bolilor spirituale*, Editura Sophia, București, 2001.
9. Larchet, Jean-Claude, *Teologia bolii*, Ediția a doua, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2005.
10. Larchet, Jean-Claude, *Etica procreației în învățătura Sfinților Părinți*, Editura Sophia, București, 2003.
11. Mladin, Mitropolit Dr. Nicolae; Bucevschi, Prof. Diac. Dr. Orest; Pavel, Prof. Dr. Constantin; Zăgrean, Pr. Prof. Dr. Ioan, *Teologia morală Ortodoxă pentru facultățile de teologie*, vol. 1-2, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003.
12. Popa, Pr. Gheorghe, *Introducere în Teologia morală, principii generale*, Editura Trinitas, Iași, 2003.
13. Popa, Pr. Gheorghe, *Lege și iubire – Coordonatele biblice și hermeneutice pentru Teologia Morală*, Editura Trinitas, Iași, 2002.
14. Popa, Pr. Gheorghe, *Teologie și demnitate umană – Studii de teologie morală contextuală*, Editura Trinitas, 2003.

Studii

1. Apostolu, Drd George, *Eutanasia în lumina moralei creștine*, în *Mitropolia Olteniei*, anul LI(1999), nr. 3-4.
2. Bănescu, Prof. Dr. Marcu, *Reflecții teologice în legătură cu eutanasia*, în *Mitropolia Banatului*, anul XXXVI(1986), nr.1.
3. Cosma, Pr. Prof. Dr. Sorin, *Homosexualitatea – „patimă de necinste”*, în *Ortodoxia*, anul LV(2004), nr. 3-4.
4. Floca, Diacon Prof. Dr. Ioan N., *Încetarea și desfacerea căsătoriei civile și a cununiei religioase sau divorțul în lumina învățăturii creștine*, în *Mitropolia Ardealului*, anul XIX (1974), nr. 10-1.
5. Pavel, Prof. Constantin, *Probleme reale cu privire la căsătorie și familie*, în *Biserica Ortodoxă Română*, anul LXXXV(1967), nr. 1-2.
6. Pușcaș, Drd. Florin, *Procreația clinic asistată în teologia „diasporei” ortodoxe*, în *Revista Teologică*, anul VIII(1998), nr. 1.
7. Răducă, Pr. Prof. Dr. Vasile, *Despre transplantul de organe din punct de vedere ortodox*, în *Ortodoxia*, anul LV(2004), nr. 3-4.
8. Semen, Pr. Prof. Dr. Petre, *Atitudinea Bisericii față de pruncucidere, divorț, abandonul de copii, droguri, homosexualitate, justificată de Sfânta Scriptură*, în *Teologie și viață*, anul IX (1999), nr. 7-12.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

Filiera vocațională, profil teologic

Specializarea: Teologie ortodoxă

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina ***Istoria Bisericii Ortodoxe Române*** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, fiindu-i alocată 1 oră/ săptămână la clasa a XI-a și 2 ore/săptămână la clasa a XII-a.

Studierea ***Istoriei Bisericii Ortodoxe Române*** în învățământul teologic preuniversitar se focalizează pe înțelegerea specificului și a funcționalității cunoașterii de tip istoric în domeniul teologic, cu referiri concrete la Biserica Ortodoxă Română. Această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare de ***Istoria Bisericii Ortodoxe Române*** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Conținuturile sunt organizate tematic, cu respectarea principiilor relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Programa școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențe generale;
- valori și atitudini;
- competențe specifice asociate cu conținuturile;
- conținuturi ale învățării;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Reprezentarea timpului și a spațiului în istorie
2. Interpretarea surselor istoriei Bisericii Ortodoxe Române
3. Investigarea și interpretarea faptelor și a proceselor istoriei Bisericii Ortodoxe Române
4. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea raportului de identitate și diferență între individ și membrii diferitelor religii și culte
- Valorizarea rolului Bisericii Ortodoxe Române în trecutul istoric național și în contemporaneitate
- Stimularea interesului pentru cercetare și pentru studiu istoric
- Asumarea critică a rolurilor care decurg din apartenența la diferite religii și culte

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Reprezentarea timpului și a spațiului în istorie

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Identificarea unor elemente de date, în diferite surse referitoare la istoria Bisericii Ortodoxe Române	- Răspândirea creștinismului în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră - Răspândirea creștinismului în Dacia - Migrația slavilor. Mărturii arheologice - Cele mai vechi formațiuni politice în Transilvania - Încreștinarea ungurilor - Românii din sudul Dunării - Popoare migratoare pe teritoriul țării noastre
1.2. Alcătuirea de hărți simple referitoare la evenimente și etape din istoria Bisericii Ortodoxe Române	

2. Interpretarea surselor istoriei Bisericii Ortodoxe Române

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Selectarea de informații referitoare la istoria Bisericii Ortodoxe Române, din diferite surse și pe baza unor criterii date	- Răspândirea creștinismului în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră - Răspândirea creștinismului în Dacia - Mărturii ale scriitorilor creștini - Martiri creștini în ținuturile dunărene, secolul al IV-lea. Dovezi arheologice - Migrația slavilor. Mărturii arheologice - Popoare migratoare pe teritoriul țării noastre
2.2. Realizarea de comparații între surse istorice de natură diferită, care se referă la același subiect din domeniul istoriei Bisericii Ortodoxe Române	

3. Investigarea și interpretarea faptelor și a proceselor istoriei Bisericii Ortodoxe Române

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Sintetizarea caracteristicilor creștinismului pe teritoriul țării noastre, în diferite perioade istorice	- Răspândirea creștinismului în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră - Răspândirea creștinismului în Dacia - Organizarea bisericească în ținuturile dunărene până la sfârșitul secolului al VI-lea - Sinoade locale în sudul Dunării - Teologi din Sciția Minor - Organizarea bisericească în Dobrogea - Organizarea bisericească în teritoriile dintre Carpați și Dunăre - Începuturile Mitropoliei Țării Românești - Începuturile Mitropoliei Moldovei - Biserica ortodoxă din Transilvania - Biserica ortodoxă din Țara Românească și Moldova în secolele al XV-lea și al XVI-lea - Biserica ortodoxă din Transilvania în secolul al XVI-lea
3.2. Analizarea contextului, a cauzelor și a consecințelor unor evenimente din istoria Bisericii Ortodoxe Române	

Competențe specifice	Conținuturi
3.3. Evidențierea rolului Bisericii în dezvoltarea vieții culturale pe teritoriul țării noastre, în diferite perioade istorice	- Mănăstirile ortodoxe din Țara Românească și Moldova în secolul al XIV-lea - Mănăstirile ortodoxe din Țara Românească și Moldova în secolul al XV-lea - Arta și cultura bisericească - Organizarea monahismului în țara noastră - Mănăstirile din Țara Românească și Moldova în secolul al XVI-lea - Arta și cultura bisericească - Tiparul în Țara Românească și Transilvania în secolul al XVI-lea - Diaconul Coresi și activitatea sa tipografică - Primele cărți de cult tipărite în Țara românească

4. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Identificarea evoluției semnificației unor termeni din domeniul istoriei Bisericii Ortodoxe Române	- Termeni creștini din limba română - Termeni din lumea romană păgână - Termeni cu înțeles exclusiv creștin
4.2. Redactarea de lucrări pe o temă dată, utilizând termenii învățați	- Diferite teme referitoare la conținuturile studiate

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Introducere în studiul istoriei Bisericii Ortodoxe Române

Termeni istorici și concepte:

- științe ajutătoare, periodizare

Conținuturi:

- Introducere în studiul istoriei Bisericii Ortodoxe Române
- Răspândirea creștinismului în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră
- Răspândirea creștinismului în Dacia
- Mărturii ale scriitorilor creștini
- Termeni creștini din limba română
- Termeni din lumea romană păgână
- Termeni cu înțeles exclusiv creștin

Creștinismul în ținuturile dunărene

Termeni istorici și concepte:

- martiri, localități, popoare migratoare

Conținuturi:

- Martiri creștini în ținuturile dunărene, secolul al IV-lea
- Dovezi arheologice
- Organizarea bisericească în ținuturile dunărene până la sfârșitul secolului al VI-lea
- Sinoade locale în sudul Dunării
- Teologi din Sciția Minor

Viața creștină pe teritoriul țării noastre până în secolul al XIII-lea

Termeni istorici și concepte:

- sedentari, migratori, imperiu, nomazi, cnezate, voievodate

Conținuturi:

- Migrația slavilor
- Mărturii arheologice
- Cele mai vechi formațiuni politice în Transilvania
- Încreștinarea ungurilor
- Organizarea bisericească în Dobrogea
- Organizarea bisericească în teritoriile dintre Carpați și Dunăre
- Românii din sudul Dunării
- Popoare migratoare pe teritoriul țării noastre (studiu de caz)

Organizarea bisericească pe teritoriul țării noastre în secolele XIV-XV

Termeni istorici și concepte:

- descălecat, țară, regat, mitropolie, mănăstire, stareț, stavropighie, samovlastie

Conținuturi:

- Începuturile Mitropoliei Țării Românești
- Începuturile Mitropoliei Moldovei
- Biserica ortodoxă din Transilvania
- Mănăstirile ortodoxe din Țara Românească și Moldova în secolul al XIV-lea
- Biserica ortodoxă din Țara Românească și Moldova în secolul al XV-lea
- Mănăstirile ortodoxe din Țara Românească și Moldova în secolul al XV-lea
- Arta și cultura bisericească
- Organizarea monahismului în țara noastră (studiu de caz)

Dezvoltarea bisericii ortodoxe în secolul al XVI-lea

Termeni istorici și concepte:

- toponime, istoriografie, bolniță, patriarh, spițerie, octoih, tetraevangheliar

Conținuturi:

- Biserica ortodoxă din Țara Românească în secolul al XVI-lea
- Biserica ortodoxă din Moldova în secolul al XVI-lea
- Biserica ortodoxă din Transilvania în secolul al XVI-lea
- Mănăstirile din Țara Românească și Moldova în secolul al XVI-lea
- Arta și cultura bisericească
- Tiparul în Țara Românească și Transilvania în secolul al XVI-lea
- Diaconul Coresi și activitatea sa tipografică
- Primele cărți de cult tipărite în Țara românească (studiu de caz)

CLASA A XII-A
COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

5. Reprezentarea timpului și a spațiului în istorie

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea caracteristicilor unor perioade din istoria Bisericii Ortodoxe Române	- Diferite perioade din istoria Bisericii Ortodoxe Române – caracteristici generale
1.2. Integrarea informației oferite de hărțile istorice în prezentarea unui fapt din istoria Bisericii Ortodoxe Române	- Prezentarea caracteristicilor Bisericii Ortodoxe Române în Țara Românească, Moldova și Transilvania, în diferite perioade istorice

6. Interpretarea surselor istoriei Bisericii Ortodoxe Române

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Caracterizarea unor evenimente sau personaje din istoria Bisericii Ortodoxe Române, utilizând diferite surse de informație	- Mitropoliți din Țara Românească, Moldova și Transilvania, în diferite perioade istorice
2.2. Realizarea de comparații între surse religioase și laice referitoare la evenimente din istoria Bisericii Ortodoxe Române	- Dezbinarea bisericii ortodoxe din Transilvania - Lupta clerului și a credincioșilor din Transilvania pentru apărarea ortodoxiei

7. Investigarea și interpretarea faptelor și a proceselor istoriei Bisericii Ortodoxe Române

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Evidențierea caracteristicilor Bisericii Ortodoxe Române în diferite perioade și provincii istorice, din multiple perspective (specificul vieții bisericești, determinanți ai contextului social-politic, rolul Bisericii în viața socială și culturală)	- Biserica ortodoxă din Țara Românească, Moldova și Transilvania, în diferite perioade istorice - Mănăstirile românești, arta și cultura bisericească în diferite provincii istorice - Învățămintul teologic, cultura și arta bisericească după anul 1948 - Legăturile cu bisericile ortodoxe surori și cu celelalte biserici creștine după anul 1948
3.2. Analizarea contextului, a cauzelor și a consecințelor unor evenimente din istoria Bisericii Ortodoxe Române	- Dezbinarea bisericii ortodoxe din Transilvania - Lupta clerului și a credincioșilor din Transilvania pentru apărarea ortodoxiei - Biserica Ortodoxă Română după anul 1989
3.3. Argumentarea importanței activității ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, în planul vieții religioase, sociale și culturale	- Mitropoliții Teofil și Ștefan - Mitropolitul Varlaam - Mitropolitul Petru Movilă - Mitropoliții Ilie Iorest și Simion Ștefan - Mitropolitul Sava Brancovici - Mitropoliții Varlaam și Teodosie - Episcopul Inochentie Micu - Mitropolitul Veniamin Costachi - Mitropolitul Grigore Dascălu - Mitropolitul Andrei Șaguna - Ierarhi de seamă ai Bisericii Ortodoxe Române între anii 1866-1918 - Patriarhii Iustinian și Iustin

8. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Analizarea evoluției semnificației unor termeni din domeniul istoriei Bisericii Ortodoxe Române	- Diferite teme referitoare la perioade din istoria Bisericii Ortodoxe Române, la alegere sau la recomandarea profesorului - Teme de sinteză
4.2. Redactarea a diferite tipuri de lucrări (referate, eseuri, caracterizări), utilizând adecvat termenii învățați	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Biserica ortodoxă din Țările Române în secolul al XVII-lea

Termeni istorici și concepte:

- suzeranitate, vasalitate, diplomă, pogribanie, slujebnic, cazanie, pravilă

Conținuturi:

- Biserica ortodoxă din Țara Românească în timpul lui Matei Basarab; mitropoliții Teofil și Ștefan
- Biserica ortodoxă din Moldova în timpul lui Vasile Lupu; mitropolitul Varlaam
- Mitropolitul Petru Movilă; sinodul de la Iași
- Biserica ortodoxă din Transilvania în prima jumătate a secolului al XVII-lea; mitropoliții Ilie Iorest și Simion Ștefan
- Biserica ortodoxă din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVII-lea; mitropolitul Sava Brancovici și urmașii săi
- Biserica ortodoxă din Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XVII-lea; mitropoliții Varlaam și Teodosie
- Mitropolitul Antim Ivireanul
- Mănăstirile din Țara Românească și Moldova în secolul al XVII-lea; arta și cultura bisericească
- Dezbinarea bisericii ortodoxe din Transilvania

Biserica ortodoxă în epoca premodernă (secolul al XVIII-lea)

Termeni istorici și concepte:

- regim habsburgic, fanariot, mănăstirea – centru de cultură, iluminism, artă eclesiastică, pictură murală, greco-catolic, unit

Conținuturi:

- Biserica Unită din Transilvania; episcopul Inochentie Micu
- Lupta clerului și credincioșilor din Transilvania pentru apărarea ortodoxiei
- Biserica Ortodoxă din Țara Românească
- Episcopia Râmnicului
- Mănăstirile românești, arta și cultura bisericească
- Viața mănăstirească în Moldova și în Țara Românească; starețul Paisie
- Preoțimea ortodoxă română până la sfârșitul secolului al XVIII-lea
- Biserica Ortodoxă din Transilvania între anii 1761-1845
- Viața bisericească în Maramureș și Bihor până la sfârșitul secolului al XVIII-lea
- Viața bisericească în Banat și în părțile Aradului până la mijlocul secolului al XIX-lea

Biserica ortodoxă în epoca modernă (secolul al XIX-lea)

Termeni istorici și concepte:

- școală începătoare, școală normală, preparandii, gimnaziu, divan ad-hoc, caimacan, regulament organic, autocefalie, independență de stat, secularizare, lege comunală

Conținuturi:

- Mitropolitul Veniamin Costachi
- Biserica Ortodoxă din Țara Românească în prima jumătate a secolului al XIX-lea; mitropolitul Grigore Dascălu
- Mitropolitul Andrei Șaguna
- Biserica ortodoxă în timpul lui Alexandru Ioan Cuza
- Biserica ortodoxă între anii 1866-1918; recunoașterea autocefaliei
- Ierarhi de seamă ai Bisericii Ortodoxe Române între anii 1866-1918
- Biserica din Transilvania de la moartea lui Șaguna până în anul 1918
- Biserica românească din Bucovina și din Basarabia
- Preoțimea ortodoxă la sfârșitul secolului al XIX-lea

Biserica ortodoxă în epoca contemporană

Termeni istorici și concepte:

- mitropolit primat, patriarh, tomos, concordat, Vatican, patrimoniu sacru, regim totalitar

Conținuturi:

- Biserica ortodoxă între anii 1918-1948; înființarea patriarhiei
- Activitatea culturală și ecumenică
- Biserica Ortodoxă Română între anii 1948-1989; patriarhii Iustinian și Iustin; noua organizare și legislație bisericească; diaspora românească
- Învățămintul teologic, cultura și arta bisericească după anul 1948; canonizarea Sfinților Români
- Legăturile cu bisericile ortodoxe surori și cu celelalte biserici creștine după anul 1948
- Biserica Ortodoxă Română după anul 1989

Teme de sinteză

- Arta și cultura bisericească în mănăstirile din Moldova și din Bucovina
- Dezbinarea bisericii din Transilvania și urmările acesteia
- Schimbările din viața bisericească sub domnia lui Al. I. Cuza

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de ***Istoria Bisericii Ortodoxe Române*** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt organizate tematic, în ordine cronologică pe cei doi ani de studiu, după cum urmează: clasa a XI-a – evoluția Bisericii Ortodoxe Române de la începuturi și până la sfârșitul secolului al XVI-lea; clasa a XII-a – Biserica Ortodoxă Română de la începutul secolului al XVII-lea și până în zilele noastre. Conținuturile sunt prezentate sub forma a două niveluri: termeni și concepte – indică problemele cheie care caracterizează o temă și pot structura acțiunea didactică; elementele de conținut – propun concretizarea opțiunilor prezentate la nivelul anterior sub forma unei lecții sau a unui grup de lecții. Studiile de caz reprezintă exemplificări ale unor teme generale sau ocazii de învățare prin descoperire în ceea ce privește diferite aspecte din domeniul istoriei Bisericii Ortodoxe Române. Temele de sinteză facilitează legătura cu alte obiecte de studiu din aria curriculară „Om și Societate”.

Conținuturile programei au grade diferite de complexitate. Pentru fiecare temă, profesorii vor acorda numărul de ore pe care îl consideră necesar, în funcție de o varietate de factori (nivelul clasei, strategiile didactice alese etc.). Un conținut poate fi tratat în una sau mai multe lecții, conform deciziei profesorului. Ordinea temelor poate fi schimbată în funcție de nevoile concrete ale activității didactice, în măsura în care se respectă logica didactică și logica domeniului.

Pentru realizarea competențelor specifice, se recomandă utilizarea unor strategii de învățare variate, precum:

- construirea de axe cronologice, grafice și tabele sinoptice;
- compararea de hărți care prezintă același spațiu istoric;
- analiza și comentarea unor materiale documentare și iconografice;
- compararea informațiilor provenite din mai multe tipuri de surse istorice;
- analiza diferitelor interpretări referitoare la date, fapte și evenimente istorice;
- alcătuirea de biografii și caracterizări ale unor personaje din istoria Bisericii Ortodoxe Române;
- organizarea de dezbateri privind diferite aspecte din istoria contemporană a Bisericii Ortodoxe Române;
- folosirea de surse istorice pentru analiza diferitelor aspecte ale schimbărilor din domeniul istoriei Bisericii Ortodoxe Române;
- discuții în grup privind importanța unor evenimente și fapte istorice;
- argumentarea biblică și patristică;
- utilizarea noilor tehnologii informatice și a altor mijloace audio-vizuale în procesul de predare-învățare.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

1. Barnea, I., *Creștinismul în Sciția Minor după inscripții*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 1-2, 1954.
2. Giurescu, C., *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în *Revista Biserica Ortodoxă Română*, nr. 7-10, 1959.
3. Grigores, N., *Mitropolitul Iacob Putneanul*, în *Revista Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 9-10, 1958.
4. Mihail, P., *Starețul Paisie de la Neamț, înnoitorul monahismului*, în *Revista Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 6, 1952.
5. Pop, Augustin Z. N., *Viața Mitropolitului Varlaam al Moldovei*, în *Revista Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 10-12, 1957.
6. Stăniloae, D., *Lupta și drama lui Inochentie Micu Klein*, în *Revista Biserica Ortodoxă Română*, nr. 9-10, 1968.
7. Șerbănescu, N., *Constantin Șerbănescu, ctitor de cultură românească*, în *Revista Biserica Ortodoxă Română*, nr. 9-10, 1964.
8. Păcurariu, Pr. Prof. Dr. Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, manual pentru seminarii teologice, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996.
9. Vicovan, Pr. Ioan, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I-II, Editura Trinitas, Iași, 2002.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

ISTORIA BISERICEASCĂ UNIVERSALĂ
(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

Filiera vocațională, profil teologic
Specializarea: Teologie ortodoxă

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

București, 2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina ***Istoria Bisericească Universală*** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, fiindu-i alocată câte 1 oră/săptămână în clasele a XI-a și a XII-a.

Studierea ***Istoriei Bisericești Universale*** în învățământul teologic preuniversitar se focalizează pe înțelegerea specificului și a funcționalității cunoașterii de tip istoric în domeniul teologic. Această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare de ***Istoria Bisericească Universală*** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Conținuturile sunt organizate tematic, cu respectarea principiilor relevanței, accesibilității și transmiterii sistematizate a cunoștințelor.

Programa școlară este structurată pe următoarele componente:

- competențele generale ale disciplinei, vizate a fi formate pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- valori și atitudini promovate, prin învățare, pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, specificate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Reprezentarea timpului și a spațiului în istorie
2. Interpretarea surselor istoriei Bisericii Universale
3. Investigarea și interpretarea faptelor și a proceselor istoriei Bisericii Universale
4. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea raportului de identitate și diferență între individ și membrii diferitelor religii și culte
- Valorizarea rolului Bisericii în trecutul istoric și în contemporaneitate
- Stimularea interesului pentru cercetare și pentru studiu istoric
- Asumarea critică a rolurilor care decurg din apartenența la diferite religii și culte

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Reprezentarea timpului și a spațiului în istorie

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Identificarea unor elemente de date, în diferite surse referitoare la istoria Bisericii Universale	- Introducere; împărțirea istoriei Bisericii Universale, obiect, definiție, scop - Apariția creștinismului; starea lumii greco-romane; starea lumii iudaice - Răspândirea creștinismului prin Apostoli și prin ucenicii lor, călătorii misionare - Biserica în timpul lui Constantin cel Mare și a urmașilor lui - Răspândirea creștinismului în Europa, Asia și Africa - Popoare creștinate de Bizanț - Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus
1.2. Alcătuirea de hărți simple referitoare la evenimente și etape din istoria Bisericii Universale	

2. Interpretarea surselor istoriei Bisericii Universale

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Identificarea unor elemente de date, în diferite surse referitoare la istoria Bisericii Universale	- Mesia, Iisus Hristos și învățătura Sa - Organizarea Bisericii în primele veacuri: ierarhia, disciplina, sinoadele - Persecuții contra creștinilor, cauzele și desfășurarea lor - Părinți Apostolici, cultura teologică și viața creștină - Biserica în timpul lui Constantin cel Mare și a urmașilor lui - Părinți și scriitori bisericești din Apus și Răsărit. Cultura teologică - Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus
2.2. Realizarea de comparații între surse istorice de natură diferită, care se referă la același subiect din domeniul istoriei Bisericii Universale	

3. Investigarea și interpretarea faptelor și a proceselor istoriei Bisericii Universale

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Prezentarea caracteristicilor diferitelor aspecte din istoria Bisericii și a determinantilor istorici ai acestora	- Mesia, Iisus Hristos și învățătura Sa - Organizarea Bisericii în primele veacuri: ierarhia, disciplina, sinoadele - Formarea canonului Noului Testament. Sfânta tradiție, apologeți creștini - Biserica în timpul lui Constantin cel Mare și a urmașilor lui - Sinodul I ecumenic de la Niceea - Erezia lui Macedoniu și Sinodul II ecumenic de la Constantinopol - Nestorianismul, Sinodul III ecumenic de la Efes - Monofizitismul, Sinodul IV de la Calcedon - Sinodul V ecumenic de la Constantinopol - Monotelismul, Sinodul VI ecumenic de la Constantinopol. Sinodul II Trulan - Iconoclasmul, Sinodul VII ecumenic de la Niceea - Organizarea Bisericii în secolele al IV-lea – al XI-lea. Patriarhatele. Sinoadele

Competențe specifice	Conținuturi
3.2. Identificarea elementelor comune și a diferențelor referitoare la unele aspecte din istoria Bisericii Universale	- Cultul divin; deosebiri dintre Răsărit și Apus - Viața bisericească, disciplină și monahism în Răsărit și în Apus - Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus
3.3. Analizarea cauzelor și a consecințelor pe termen scurt și lung a unor evenimente din istoria Bisericii Universale	- Răspândirea creștinismului prin Apostoli și prin ucenicii lor, călătorii misionare - Persecuții contra creștinilor, cauzele și desfășurarea lor - Erezii din primele trei secole - Importanța Sinoadelor ecumenice - Popoare creștinate de Bizanț - Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus - Dezbinarea Bisericii creștine

4. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Analizarea evoluției semnificației unor termeni din domeniul istoriei Bisericii Universale	- Popoare creștinate de Bizanț - Organizarea Bisericii în secolele al IV-lea – al XI-lea. Patriarhate. Sinoadele - Cultul divin, deosebiri dintre Răsărit și Apus
4.2. Redactarea de lucrări pe o temă dată, utilizând termenii învățați	- Importanța Sinoadelor ecumenice - Dezbinarea Bisericii creștine

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Introducere în studiul Istoriei Bisericii Universale

Termeni istorici și concepte:

- definiție, însemnătate, scopul, izvoare
- științe ajutătoare, periodizare

Conținuturi:

- Introducere; împărțirea istoriei Bisericii Universale, obiect, definiție, scop
- Apariția creștinismului; starea lumii greco-romane
- Starea lumii iudaice la apariția creștinismului

Perioada I (până în anul 325)

Termeni istorici și concepte:

- creștin, păgân, erezie, catacombe, martiriu, persecuție, misiune

Conținuturi:

- Mesia, Iisus Hristos și învățătura Sa
- Răspândirea creștinismului prin Apostoli și prin ucenicii lor, călătorii misionare
- Organizarea Bisericii în primele veacuri: ierarhia, disciplina, sinoadele
- Persecuții contra creștinilor, cauzele și desfășurarea lor
- Formarea canonului Noului Testament. Sfânta tradiție, apologeți creștini
- Erezii din primele trei secole
- Părinți Apostolici, cultura teologică și viața creștină

Perioada a II-a (325-787)

Termeni istorici și concepte:

- sinod ecumenic, basileu, omilii, bizanț, iconoclasm, Părinți bisericești, monofiziți, arianism, anatematisme, filioque

Conținuturi:

- Biserica în timpul lui Constantin cel Mare și a urmașilor lui
- Răspândirea creștinismului în Europa, Asia și Africa
- Sinodul I ecumenic de la Niceea
- Erezia lui Macedoniu și Sinodul al II-lea ecumenic de la Constantinopol
- Nestorianismul, Sinodul al III-lea ecumenic de la Efes
- Monofizitismul, Sinodul al IV-lea de la Calcedon
- Sinodul al V-lea ecumenic de la Constantinopol
- Monotelismul, Sinodul al VI-lea ecumenic de la Constantinopol. Sinodul al II-lea Trulan
- Iconoclasmul, Sinodul al VII-lea ecumenic de la Niceea
- Părinți și scriitori bisericești din Apus și Răsărit. Cultura teologică
- Importanța Sinoadelor ecumenice (studiu de caz)

Perioada a III-a (787-1054)

Termeni istorici și concepte:

- monahism, patriarhie, doctrină, liturghie, alfabet chirilic, gothic, misa romană, canonizare

Conținuturi:

- Popoare creștinate de Bizanț
- Organizarea Bisericii în secolele al IV-lea – al XI-lea. Patriarhatele. Sinoadele
- Cultul divin; deosebiri dintre Răsărit și Apus

Marea Schismă Bisericească

Termeni istorici și concepte:

- alfabet chirilic, gothic, misa romană, canonizare

Conținuturi:

- Viața bisericească, disciplină și monahism în Răsărit și în Apus
- Cauzele și desfășurarea Schismei dintre Răsărit și Apus
- Dezbinarea Bisericii creștine (studiu de caz)

CLASA A XII-A
COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Reprezentarea timpului și a spațiului în istorie

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Sintetizarea caracteristicilor unor perioade din istoria Bisericii Universale	- Diferite perioade din istoria Bisericii Universale – caracteristici generale
1.2. Integrarea informației oferite de hărțile istorice în prezentarea unui fapt din istoria Bisericii Universale	- Cruciadele - Inchiziția. Viața bisericii Apusene. Mărirea și decăderea puterii papale - Căderea Constantinopolului sub turci - Reforma în biserica Apuseană - Biserica Ortodoxă sub stăpânirea turcească - Cultul și viața creștină după căderea Constantinopolului - Dezvoltarea Protestantismului. Neoprotestanții. Anglicanii - Dezvoltarea Catolicismului - Dezvoltarea Ortodoxiei

2. Interpretarea surselor istoriei Bisericii Universale

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Caracterizarea unor evenimente sau personaje din istoria Bisericii Universale, utilizând diferite surse de informație	- Reforma în biserica Apuseană - Reformatori de seamă - Încercări de atragere la catolicism și la protestantism. Patriarhul Chiril Lucaris - Dezvoltarea Protestantismului - Dezvoltarea Catolicismului - Dezvoltarea Ortodoxiei - Creștinismul în epoca actuală
2.2. Realizarea de comparații între surse religioase și laice referitoare la evenimente din istoria Bisericii Universale	- Confruntarea dintre Ortodoxie și Catolicism - Cruciadele - Inchiziția. Viața bisericii Apusene. Mărirea și decăderea puterii papale - Căderea Constantinopolului sub turci - Biserica Apuseană și contrareforma

3. Investigarea și interpretarea faptelor și a proceselor istoriei Bisericii Universale

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Argumentarea importanței unor evenimente în istoria Bisericii Universale pentru viața religioasă	- Confruntarea dintre Ortodoxie și Catolicism - Inchiziția - Căderea Constantinopolului sub turci - Reforma în biserica Apuseană - Biserica Ortodoxă sub stăpânirea turcească - Sinoade Ortodoxe și mărturisiri de credință - Biserica Apuseană și contrareforma - Consiliul ecumenic. Conferința bisericilor europene. Conferința creștină pentru pace

Competențe specifice	Conținuturi
3.2. Analizarea consecințelor unor evenimente și fapte din istoria Bisericii Universale, în plan religios, social și cultural	- Cultura teologică în Răsărit - Cultura teologică în Apus - Cultul și viața creștină după căderea Constantinopolului - Dezvoltarea Catolicismului. Cultura teologică Romano-Catolică - Dezvoltarea Ortodoxiei. Cultura teologică - Creștinismul în epoca actuală - Influențele reformei asupra creștinismului Apusean

4. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Analizarea evoluției semnificației unor termeni din domeniul istoriei Bisericii Universale	- Diferite teme referitoare la perioade din istoria Bisericii Universale, la alegere sau la recomandarea profesorului
4.2. Redactarea a diferite tipuri de lucrări (referate, eseuri, caracterizări), utilizând adecvat termenii învățați	

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Perioada a IV-a (medievală)

Termeni istorici și concepte:

- cruciade, sinod unionist, inchiziție, mahomedanism, schismă papală, sinoade conciliariste

Conținuturi:

- Confruntarea dintre Ortodoxie și Catolicism
- Cruciadele
- Încercări de unire
- Mahomedanismul în Răsărit. Isihasmul
- Erezii în Răsărit și Apus
- Monahismul în Apus
- Inchiziția. Viața bisericii Apusene. Mărirea și decăderea puterii papale
- Cultura teologică în Răsărit
- Cultura teologică în Apus
- Bisericile vechi orientale
- Căderea Constantinopolului sub turci
- Starea bisericii Apusene înainte de reformă

Perioada a V-a (modernă)

Termeni istorici și concepte:

- protestantism, reformă, anglican, luteran, calvin

Conținuturi:

- Reforma în biserica Apuseană
- Reformatori de seamă
- Biserica Ortodoxă sub stăpânirea turcească
- Încercări de atragere la catolicism și la protestantism. Patriarhul Chiril Lucaris

Creștinismul după căderea Constantinopolului

Termeni istorici și concepte:

- mărturisire de credință, iezuit

Conținuturi:

- Cultul și viața creștină după căderea Constantinopolului
- Sinoade Ortodoxe și mărturisiri de credință
- Biserica Apuseană și contrareforma

Perioada a VI-a (contemporană)

Termeni istorici și concepte:

- neoprotestant, conciliu, panortodox

Conținuturi:

- Dezvoltarea Protestantismului. Neoprotestanții. Anglicanii
- Dezvoltarea Catolicismului. Cultura teologică Romano-Catolică
- Dezvoltarea Ortodoxiei. Cultura teologică

Bisericile Creștine în secolul XX

Termeni istorici și concepte:

- consiliu ecumenic, conferința bisericilor, autoritarism, raționalism

Conținuturi:

- Consiliul ecumenic. Conferința bisericilor europene. Conferința creștină pentru pace
- Creștinismul în epoca actuală
- Influențele reformei asupra creștinismului Apusean (studiu de caz)

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de *Istoria Bisericească Universală* pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

Conținuturile sunt organizate tematic, prezentând evoluția Bisericii Universale de la începuturi și până la marea schismă, pentru clasa a XI-a, și de la 1054 și până în zilele noastre, pentru clasa a XII-a. Conținuturile sunt prezentate sub forma a două niveluri: termeni și concepte – indicând problemele cheie care caracterizează o temă și pot structura acțiunea didactică; elementele de conținut – propunând concretizarea opțiunilor prezentate la nivelul anterior, sub forma unei teme sau a unei grupări tematice. Studiile de caz reprezintă exemplificări ale unor teme generale sau ocazii de învățare prin descoperire în ceea ce privește diferite aspecte din domeniul istoriei Bisericii Universale. Lecțiile de sinteză facilitează legătura cu alte obiecte de studiu din aria curriculară „Om și Societate”.

Conținuturile programei au grade diferite de complexitate. Pentru fiecare temă, profesorii vor acorda numărul de ore pe care îl consideră necesar, în funcție de o varietate de factori (nivelul clasei, strategiile didactice alese etc.). Un conținut poate fi tratat în una sau mai multe lecții, conform deciziei profesorului. Ordinea temelor poate fi schimbată în funcție de nevoile concrete ale activității didactice, în măsura în care se respectă logica didactică și logica domeniului.

Pentru realizarea competențelor specifice, se recomandă utilizarea unor strategii de învățare variate, precum:

- construirea de axe cronologice, grafice și tabele sinoptice;
- compararea de hărți care prezintă același spațiu istoric;
- analizarea și comentarea unor materiale documentare și iconografice;
- compararea informațiilor provenite din mai multe tipuri de surse istorice;
- analizarea diferitelor interpretări referitoare la date, fapte și evenimente istorice;
- alcătuirea de biografii și caracterizări ale unor personaje din istoria bisericii universale;
- folosirea de surse istorice pentru analiza diferitelor aspecte ale schimbărilor din domeniul istoriei bisericii universale;
- discuții în grup privind importanța unor evenimente și fapte istorice;
- argumentarea biblică și patristică;
- utilizarea noilor tehnologii informatice și a altor mijloace audio-vizuale în procesul de predare-învățare, pentru ilustrarea unor aspecte practice.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

1. Chifăr, Pr. Nicolae, *Istoria creștinismului*, vol. I-IV, Editura Trinitas, Iași, 1999-2005.
2. Rămureanu, I., *Cinstirea Sfintei Icoane în primele trei secole*, în *Studii Teologice*, nr. 9-10, 1971.
3. Rămureanu, I., *Istoria bisericească universală – manual pentru Semnariile teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.
4. Rămureanu, I., *Primatul Papal și colegialitatea episcopală în dezbaterile Conciliului al II-lea de la Vatican*, în *Ortodoxia*, nr. 2, 1965.
5. Rămureanu, I., *Rolul elementului românesc în creștinarea ungurilor*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 1-2, 1980.
6. Rămureanu, I., *Sinodul I Ecumenic de la Niceea, 325. Condamnarea ereziei lui Arie. Simbolul Niceean*, în *Studii Teologice*, nr. 1-2, 1977.
7. Rămureanu, I., *Specificul Ortodoxiei în comparație cu Biserica Romano-Catolică și Protestantismul*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 10, 1956.
8. Șesan, M., *Probleme de istorie bisericească în expunerea cercetătorilor ortodocși români*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 3-4, 1971.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

CATEHETICĂ ȘI OMILETICĂ

(curriculum diferențiat)

CLASELE A XI-A – A XII-A

Filiera vocațională, profil teologic

Specializarea: Teologie ortodoxă

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 5397 / 17.10.2006

NOTA DE PREZENTARE

Disciplina ***Catehetică și Omiletică*** se studiază în cadrul curriculumului diferențiat pentru ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic, specializarea teologie ortodoxă, fiindu-i alocată câte 1 oră/săptămână în clasele a XI-a și a XII-a.

Studierea disciplinei ***Catehetică și Omiletică*** în învățământul teologic are ca scop pregătirea viitorilor slujitori ai Bisericii pentru misiunea lor de propovăduire a învățăturii Mântuitorului Hristos, prin cateheză și prin predică. Totodată, această disciplină școlară își propune să formeze elevilor competențe, valori și atitudini în acord cu principiile Bisericii Ortodoxe și cu cerințele societății contemporane.

Elaborarea programei școlare de ***Catehetică și Omiletică*** a avut în vedere exigențele impuse de reforma curriculară din învățământul românesc actual. Structurarea noilor planuri-cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a pe componentele trunchi comun și curriculum diferențiat determină, la nivelul programei școlare, organizarea ofertei educaționale în competențe și conținuturi ale învățării, prezentate distinct pentru fiecare dintre aceste componente. Stabilirea competențelor și selectarea conținuturilor au fost realizate respectând principiile relevanței, accesibilității și transducerii sistematizate a cunoștințelor. La nivelul clasei a XI-a se studiază conținuturi specifice *Cateheticii*, iar la nivelul clasei a XII-a, cele specifice *Omileticii*.

Programa propune o serie de elemente de noutate, care fac referire la următoarele aspecte: abordarea unor teme noi și a unor aspecte contemporane din domeniul cateheticii și omileticii; aprofundarea studierii noțiunilor de limbaj și de stil, utilizate în cateheză și în predică; accentuarea importanței formării deprinderilor de alcătuire și expunere a predicilor de către elevii seminariști.

Programa școlară de ***Catehetică și Omiletică*** este structurată pe următoarele componente:

- competențele generale ale disciplinei, vizate a fi formate pe întreg parcursul ciclului superior al liceului;
- valori și atitudini, promovate prin învățarea disciplinei pe întreg parcursul învățământului liceal;
- competențe specifice asociate cu conținuturile învățării, proiectate distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- lista unităților de conținut, prezentată distinct – pentru clasa a XI-a și pentru clasa a XII-a;
- sugestii metodologice;
- recomandări bibliografice pentru lectura suplimentară.

COMPETENȚE GENERALE

1. Elaborarea catehezelor și a predicilor, argumentând biblic și patristic învățăturile de credință ortodoxă
2. Utilizarea limbajului teologic specific ortodox în prezentarea clară și cursivă a catehezelor și a predicilor
3. Evidențierea originii, a rolului și a momentelor semnificative din istoria catehezei și a predicii
4. Utilizarea cunoștințelor din celelalte domenii ale teologiei ortodoxe și ale culturii în general, pentru realizarea demersului catehetic și omiletic

VALORI ȘI ATITUDINI

- Iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele
- Conștientizarea însemnătății propovăduirii învățăturii Mântuitorului Hristos prin cateheză și prin predică
- Interes și dragoste pentru studierea Sfintei Scripturi și a scrierilor celor mai vestiți predicatori ai creștinătății
- Promovarea unei gândiri teologice în spirit biblic și patristic

**CLASA A XI-A
CATEHETICĂ**

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Elaborarea catehezelor și a predicilor, argumentând biblic și patristic învățăturile de credință ortodoxă

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Analizarea caracteristicilor momentelor logico-psiologice ale catehezei	- Momentele logico-psiologice ale catehezei - Alcătuirea unei cateheze – exemplificări
1.2. Selectarea învățăturilor dogmatice, morale și liturgice ale Bisericii, utilizate în diferite cateheze	- Alcătuirea unei cateheze – exemplificări
1.3. Elaborarea unei cateheze cu temă dată sau la alegere, respectând etapele și elementele de structură specifice	- Alcătuirea și expunerea unei cateheze - Cateheză demonstrativă - Mijloace practice de catehizare în Biserică - Alcătuirea unei cateheze – exemplificări

2. Utilizarea limbajului teologic specific ortodox în prezentarea clară și cursivă a catehezelor și a predicilor

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Utilizarea corectă a terminologiei specifice ortodoxe în expunerea unei cateheze	- Alcătuirea și expunerea unei cateheze - Cateheză demonstrativă - Alcătuirea unei cateheze – exemplificări
2.2. Analizarea caracteristicilor limbajului teologic utilizat în cateheze, în diferite perioade istorice	- Elemente de istoria catehezei

3. Evidențierea originii, a rolului și a momentelor semnificative din istoria catehezei și a predicii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Argumentarea importanței catehizării ca împlinire a misiunii învățătoarești a Bisericii	- Denumirea, importanța și necesitatea Cateheticii - Scopul catehizării - Factorii implicați în educația catehetică
3.2. Analizarea rolului catehizării în diferite perioade și contexte istorice	- Mântuitorul Hristos, exemplul desăvârșit al catehetului
3.3. Realizarea de comparații între particularitățile catehizării în diferite perioade din istoria creștinismului	- Cateheza în timpul Sfinților Apostoli - Cateheza în primele veacuri creștine. Catehumenatul - Școlile catehetice răsăritene - Cateheza în perioada patristică - Învățămintul catehetic românesc

4. Utilizarea cunoștințelor din celelalte domenii ale teologiei ortodoxe și ale culturii în general, pentru realizarea demersului catehetic și omiletic

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Stabilirea de conexiuni între conținuturile studiate la Catehetică și cele specifice altor discipline teologice (Dogmatică, Morală, Liturgică)	- Alcătuirea unei cateheze – exemplificări
4.2. Analizarea caracteristicilor diferitelor epoci istorice, care au influențat istoria catehezei	- Cateheza în timpul Sfinților Apostoli - Cateheza în primele veacuri creștine - Școlile catehetice răsăritene - Cateheza în perioada patristică - Învățămintul catehetic românesc

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Generalități

- Denumirea, importanța și necesitatea Cateheticii
- Scopul catehizării
- Factorii implicați în educația catehetică

Istoria catehezei

- Mântuitorul Hristos, exemplul desăvârșit al catehetului
- Cateheza în timpul Sfinților Apostoli
- Cateheza în primele veacuri creștine. Catehumenatul
- Școlile catehetice răsăritene
- Cateheza în perioada patristică
- Învățămintul catehetic românesc

Alcătuirea unei cateheze – exemplificări

- Momentele logico-psiologice ale catehezei
- Alcătuirea și expunerea unei cateheze
- Cateheză demonstrativă
- Cateheză: “Despre cinstirea Sfințelor icoane”
- Cateheză: “Despre Sfintele Taine”
- Cateheză: “Despre cinstirea Sfintei Cruci”
- Cateheză: “Despre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție”
- Cateheză: “Despre ierarhia bisericească”
- Cateheză: “Despre rugăciune”
- Cateheză: “Despre post”
- Cateheză: “Despre Sfânta Liturghie”
- Cateheză: “Despre Taina Sfântului Botez”
- Cateheză: “Despre Taina Cununiei”
- Cateheza biblică: Despre Nașterea Mântuitorului Hristos. Cateheză: “Despre Decalog”.
- Cateheză: “Despre Taina Sfântului Maslu”
- Cateheză: “Despre Spovedanie”
- Cateheză: “Despre Ierurgii în general”
- Mijloace practice de catehizare în Biserică

CLASA A XII-A

OMILETICĂ

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Elaborarea catehezelor și a predicilor, argumentând biblic și patristic învățăturile de credință ortodoxă

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Analizarea caracteristicilor părților componente ale unei predici, pe baza exemplificărilor studiate	- Elaborarea unei predici și părțile ei componente - Alcătuirea predicii – exemplificări
1.2. Identificarea temeiurilor din Sfânta Scriptură și din Sfânta Tradiție, pe care este fundamentată propovăduirea creștină	- Temeiurile biblice și patristice ale propovăduirii creștine - Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, izvoare ale predicii
1.3. Elaborarea unei predici cu temă dată sau la alegere, respectând etapele și elementele de structură specifice	- Elaborarea unei predici și părțile ei componente - Predică model - Alcătuirea predicii – exemplificări

2. Utilizarea limbajului teologic specific ortodox în prezentarea clară și cursivă a catehezelor și a predicilor

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Utilizarea corectă a terminologiei specifice ortodoxe în expunerea unei predici	- Expunerea predicii (“Acțiō” în predică) - Predică model - Alcătuirea predicii – exemplificări
2.1. Analizarea principalelor surse bibliografice utilizate în elaborarea unei predici	- Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, izvoare ale predicii
2.2. Stabilirea caracteristicilor fiecărui stil de predică și a importanței stilului pentru reușita demersului omiletic	- Stilul predicii - Felurile predicii – generalități
2.3. Realizarea de comparații între diferite moduri de expunere a predicilor	

3. Evidențierea originii, a rolului și a momentelor semnificative din istoria catehezei și a predicii

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Argumentarea importanței Omileticii în împlinirea activității pastoral-misionare a Bisericii	- Definiția, obiectul și împărțirea Omileticii - Temeiurile biblice și patristice ale propovăduirii creștine - Necesitatea și datoria propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu în Biserică
3.2. Realizarea de comparații între particularitățile predicii în diferite perioade din istoria creștinismului	- Predica în Vechiul Testament. Activitatea profeților - Activitatea predicatorială a Mântuitorului Hristos - Predica Sfinților Apostoli - Predica în perioada patristică și post-patristică - Retorica antică și predica
3.3. Analizarea evoluției predicii în Biserica Ortodoxă Română	- Predica în Biserica Ortodoxă Română

Competențe specifice	Conținuturi
3.4. Identificarea caracteristicilor intelectuale și morale necesare predicatorului, pe baza analizei unor exemple biblice și a unora contemporane	- Elemente de istorie a predicii - Analizarea modului de propovăduire a învățaturii Mântuitorului Hristos de către mari predicatori contemporani

4. Utilizarea cunoștințelor din celelalte domenii ale teologiei ortodoxe și ale culturii în general, pentru realizarea demersului catehetic și omiletic

Competențe specifice	Conținuturi
4.1. Stabilirea de conexiuni între conținuturile studiate la Omiletică cu cele specifice altor discipline teologice (Dogmatică, Morală, Liturgică)	- Alcătuirea predicii – exemplificări
4.2. Realizarea de comparații între predică și alte tipuri de discursuri (retorica antică, discursul contemporan etc.)	- Retorica antică și predica

LISTA UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

Generalități

- Definiția, obiectul și împărțirea Omileticii
- Temeiurile biblice și patristice ale propovăduirii creștine
- Necesitatea și datoria propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu în Biserică
- Calitățile predicatorului: calități intelectuale și calități religios-morale

Istoria predicii

- Predica în Vechiul Testament. Activitatea profeților
- Activitatea predicatorială a Mântuitorului Hristos
- Predica Sfinților Apostoli
- Predica în perioada patristică și post-patristică
- Retorica antică și predica
- Predica în Biserica Ortodoxă Română

Izvoarele, stilul și felurile predicii

- Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, izvoare ale predicii
- Stilul predicii
- Felurile predicii – generalități

Alcătuirea predicii – exemplificări

- Elaborarea unei predici și părțile ei componente
- Expunerea predicii (“Actio” în predică)
- Predică model
- Predică la Duminica a XXVIII-a după Rusalii (Lc. 14.16-24)
- Predică la Duminica a XXXII-a după Rusalii (Lc. 19.1-10).
- Predică la Duminica vameșului și a fariseului (Lc. 18.10-14)
- Predică tematică: despre pocăință – Duminica Fiului risipitor (Lc. 15.11-32)
- Predică istorică: ”Despre Ortodoxie” – Duminica Ortodoxiei
- Predică dogmatică: “Despre harul dumnezeiesc” – Duminica a doua din Postul Mare
- Predică morală: “Despre desăvârșirea creștină” – Duminica a patra din Postul Mare (Mc. 9.17-32)
- Predică la Duminica slăbănogului (Ioan 5.1-15)
- Predică la Duminica a V-a după Paști – Duminica femeii samaritence (Ioan 4.5-42)
- Predică la Duminica a XXX-a după Rusalii (Lc 18.18-27)
- Cuvânt la instalarea în parohie

SUGESTII METODOLOGICE

Programa școlară de **Catehetică și Omiletică** pentru clasele a XI-a și a XII-a de liceu, filiera vocațională, profil teologic (cultul ortodox), specializarea teologie ortodoxă, a urmărit deplasarea accentului de pe conținuturi pe competențe, asigurându-se astfel o perspectivă nouă asupra domeniului teologic și asupra demersului didactic. Competențele specifice au fost corelate cu unitățile de conținut, avându-se în vedere posibilitatea ca o competență specifică să poată fi realizată prin una sau prin mai multe unități de conținut.

La nivelul clasei a XI-a se studiază conținuturi specifice **Cateheticii**, iar la nivelul clasei a XII-a, conținuturi specifice **Omileticii**. Conținuturile sunt prezentate în mod sistematic, urmărind succesiunea logică a temelor: elemente de introducere în domeniul teologic al materiei de studiu; aspecte din istoria domeniului, cu referiri la specificul acestuia în Biserica Ortodoxă Română; exemplificări ale catehezei și predicii.

Elementele de noutate ale programei sunt legate de următoarele aspecte:

- abordarea unor teme noi, care fac referiri la aspecte practice și la elemente contemporane din domeniul cateheticii și omileticii;
- aprofundarea studierii noțiunilor de limbaj și de stil, utilizate în cateheză și în predică;
- accentuarea importanței formării deprinderilor de alcătuire și expunere a catehezelor și predicilor de către elevii seminariști.

Prezentul curriculum a fost elaborat luându-se în considerare specificul celorlalte discipline teologice care fac parte din curriculum-ul diferențiat pentru clasele a XI-a – a XII-a, prin stabilirea de corelații între disciplina **Catehetică și Omiletică** și alte discipline teologice (Dogmatică, Morală, Liturgică etc.). De asemenea, s-a avut în vedere dezvoltarea unor competențe care să constituie premise favorabile pentru reușita absolventului în plan social (prin accent pe comunicare, gândire critică, utilizarea eficientă a informației) și în plan profesional (prin posibilitatea continuării studiilor în aceeași specializare sau în specializări conexe).

Pentru realizarea competențelor specifice, se recomandă utilizarea unor strategii de învățare variate, precum:

- dezbateri privind importanța și rolul diferitelor elemente de catehetică și omiletică;
- studiul de caz cu rol de exemplificare a elementelor de catehetică și de omiletică;
- argumentarea biblică și patristică;
- utilizarea noilor tehnologii informatice și a altor mijloace audio-vizuale în procesul de predare-învățare, pentru ilustrarea aspectelor practice de cateheză și de predică.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE PENTRU LECTURA SUPLIMENTARĂ

Catehetică

1. Bulacu, pr. Mihail, *Cateheza ortodoxă*, în *Revista Glasul Bisericii*, nr. 1-2, 1949.
2. Bulacu, pr. Mihail, *Principiile catehezei și personalitatea catehetului*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 7-8, 1949.
3. Bulacu, pr. Mihail, *Studiu introductiv în catehetica ortodoxă. Teză de doctorat*, Oradea, 1928.
4. Călugăr, pr. Dumitru, *Catehetica*, manual pentru Institutele Teologice, București, 1976, ediția a II-a, 1984, ediția a III-a, 2003.
5. Clement, Alexandrinul, *Pedagogul*, trad. pr. D. Fecioru, București, 1982 (vol. 4, Colecția Părinți și scriitori bisericești).
6. Gordon, pr. prof. dr. Vasile, *Rolul catehetic-misionar al ierurgilor*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 5, 1986.
7. Gordon, pr. prof. dr. Vasile, *Mijloace practice de catehizare în Biserică*, în *Revista Glasul Adevărului*, Episcopia Buzăului, iulie-septembrie, 2000.
8. Gordon, pr. prof. dr. Vasile, *Introducere în Catehetica Ortodoxă*, Ed. Sofia, București, 2004.
9. Petrescu, pr. Nicolae, *Catehetica*, Manual pentru Seminariile Teologice, București, 1978.
10. Răducă, pr. Vasile, *Actul catehetic: cateheza și acțiunile sale*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 3-4, 1997.
11. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, trad. pr. D. Fecioru, București, partea I, 1943, partea a II-a, 1945, Colecția „Izvoarele Ortodoxiei” (reeditate de Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2003).
12. Sf. Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic*, trad. de T. Cristescu și N. Barbu, București, 1947 (ediția a II-a – 1998, Ed. Sofia).
13. Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze. Scrieri II*, trad. diac. Ioan Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1999.

Omiletică

1. Belu, pr. Dumitru, *Predica prin exemplul personal*, Biserica Ortodoxă Română, nr. 5, 1954.
2. Belu, pr. Dumitru, *Vechiul Testament ca izvor omiletic*, Mitropolia Ardealului, nr. 5-8, 1957.
3. Belu, pr. Dumitru, *Sfinții părinți ca izvor omiletic*, Mitropolia Ardealului, nr. 11-12, 1959.
4. Cireșeanu, Badea, *Omiletica*, curs litografiat, București, 1904.
5. Cristescu, pr. Grigorie, *Predică și cateheză*, Sibiu, 1929.
6. Gordon, pr. Vasile, *Bibliografia omiletică în sprijinul redactării și prezentării predicii*, Biserica Ortodoxă Română, nr. 1-6, 1996.
7. Gordon, pr. Vasile, *Factori ai reușitei predicii: noțiuni de limbaj, stil, gestică, material ilustrativ etc.*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 3-4, 1998.
8. Gordon, pr. Vasile, *Introducere în Omiletică* (Elemente pentru cursul anului IV), Ed. Universității București, 2001.
9. Gordon, pr. Vasile, *Necesitatea actualizării predicii sub aspect misionar*, BOR, nr. 7-8/ 1986;
10. Gordon, pr. Vasile, *Omiletica practică: privire de ansamblu asupra genurilor propovăduirii*, Almanahul Episcopiei Buzăului, nr. 17-18, 1999.
11. Gordon, pr. Vasile, *Repere importante ale predicii în Biserica noastră, de la început până în secolul al XX-lea. Studiu prin exemplificări*, Biserica Ortodoxă Română, nr. 1-6, 2001.
12. Ivan, pr. dr. Ilie, *Omiletica Ortodoxă. Repere teoretice, metodice și practice*, Ed. Episcopiei Argeșului și Muscelului, 1999.
13. Mihoc, pr. Vasile, *Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserica Ortodoxă*, în *Revista Ortodoxia*, nr. 4, 1972.
14. Șebu, pr. Sebastian, *Forma și conținutul predicii creștine în primele trei veacuri*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 3-4, 1967.
15. Zarea, Anatolie, *Predica și ascultătorii ei*, în *Revista Studii Teologice*, nr. 5-6, 1966.